

ቃለ-መጠይቅ

ምስ ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ

ክቡር ፕረዚደንት ኢሳይያስ አፈወርቂ፡ ዝሓለፈ ቀዳም 8 ጥሪ 2022፡ ብምክንያት ሓድሽ ዓመት ብፊደሉን ተሌቪዥንን ኤርትራ ብቐጥታ ዝተመሓላለፈ ቃለ-መጠይቕ ኣካዪዱ ነይሩ። ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣብ ቃለ-መጠይቡ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ዞባውን ሃገራውን ዛዕባታት ሰፊሕ መብርሂ ሂቡ። ትሕዝቶኡ እነሆ፦

ክቡር ፕረዚደንት፡ ዓሚ ጥሪ ኣብ ዝተኻየደ ቃለ-መጠይቅ፡ ወያነ ኣብ ትግራይ ዝወልዖ ኩናት ገና ከምዘይተወድአን ንወያነ ትንፋስ ንምስጫዕ ብኣሸቀልቲ ክህቀን ዝኸእል ኩነታትን ዝምልከት ኣመት ሂብካ ነይርካ፡ ብድሕሪኡ ኣብዚ ዝሓለፈ ዓመት፡ እቲ ኩናት ናብ ማእከል ኢትዮጵያ ልሒሙ ብዙሕ ዕንወት እውን ኣኸቲሉ። እቲ ሕጂ ዘሎ ኩነታትን መጻኢ ኣመታቱን ብዝምልከት እንታይ መብርሂ ትህበና? ብሓፈሻኡኸ ኩነታት ኢትዮጵያ ናብይ ገጹ እዩ? ጽልዋኡ ኣባናን ብደረጃ ዞባንክ እንታይ ክኸውን ይኸእል?

መጀመርታ ርሑስ ሓድሽ ዓመት! ንኹሉ ኣብ ውሽጥን ወጻእን ዘሎ ህዝቢ ኤርትራን ንሓይልታት ምክልኻል ኤርትራን። ንዓኻትኩም እውን። እቲ ዝዓበዩ ስእሊ፡ ከም ድሕረ-ባይታ ወሲድካ ክትሓሰብ ኣለካ ኩሉ ግዜ። ናይ ዝሓለፈ ዓመት ካብ ሕዳር 4 ንነጂ ዝማዕበለ ምዕባለታት ክንዛረብ ንኸእል ኢና ግን

ንዕኡ እውን ንበይኑ ፈሊኻ ክትርእዮ - ነቲ ድሕረ-ባይትኡ ብዙሕ ኣሃሚድካ ስለዘይተንብዑ፡ ምናልባት ኣብ ዝተፈላለዩ ኣጋጣሚታት ኣብ ኢትዮጵያ ለውጢ መጺኡ ተባሂሉ፡ ሰላም-ሰላም ተባሂሉ ሰለስተ ዓመት ኮይኑ። ሰብ ብባህሪኡ ትሰፋው ስለዝኾነ ጽቡቕ ነገር ስለዝትምነ፡ ኩሉ ግዜ ጽቡቕ ስለዝደለ ከምኡ ኣጋጣሚ ክርከብ ከሎ ኣዕሚቕ ከይጠመተ ነቲ ጽቡቕ ነገር ብኣዎንታ ንቕበሎ። ብኸምኡ ክንሰርሕ ኣይጸናሕናን። ምናልባት ክልተ ነገር ንመኣረምታ፡ ለውጢ ተኸሲቱ - ዝሓለፈ 18 ዓመታት ኣሃሚድና ክንርእዮ ከለና ዓቢ ነገር እዩ። ሓደ-ሓደ ስክፍታታት ክህልዉና ይኸእሉ እዮም - ግን ብሃናጽነት ክንጸምድ ኣሎና ኢልና ንጸምድ ማለት እዩ።

እዚ እናኾነ እንከሎ ግን፡ ስክፍታታትና ኣየዕረፈን። ምክንያቱ ድሕሪ ምእዋጅ ናይቲ ለውጢ፡ ናይ ወያነ ይኹን ናይ ኣሸቕልቲ ወያነ ዘራያት ወያነ እንብሎም ምርባጽ ብዚሑ። ንሱ ጥራይ እንተዝኣክል እውን ኣይምጸገመን። ምክንያቱ፡ ግዜ እናበልዐ ምስ ከደ፡ እቲ ኩነታት እውን ቅቡል እናኾነ ይኸይድ፡ ነቲ ዝድለ ኣዎንታዊ ህንጻት ከኣ ትሰርሓሉ። ኣብ መወዳእታ ግን፡ ብናትና ኣጠማምታ ታሪኽ ብዙሕ ስለዝመሃረና፡ ንኹሉ ነገር ከስም ዘብለጭለጮ ክትወስዶ ስለዘይከኣል፡ ብዕሙቕ ዝበለ ኣጠማምታ ንኣዝዩ ርሑቕ ዝኾነ ሲናርዮ እውን ከዩቃለልካ ክትርድኦ ኣለካ። እቲ ማዕረ ለውጢ ዝመጽኦ ኣሰካፊ ነገር፡ ብወያነ ዝግበር ዝነበረ ምቕርራብ እዩ። ወተሃደራዊ ምቕርራባት። ንዕኡ እናርኢኻ እንከሎኻ እቲ ኣዎንታዊ ለውጥታት ከምዘለዎ ክትወስዶ የጸግም እዩ።

ምናልባት ኩሉ ግዜ ኣብ ነንበይኖም ኣጋጣሚታት ዝደጋገም ኣርእስቲ እንታይዮ - ከምኡ እናገበሩ እንከለዉ፡ ምስቲ ዝመጽኦ ለውጢ ኣቢ ናቱ ጽቡቕ ድሌት ወይ ሰናይ ድሌት ክበሃል ይከኣል - ዘይትረኽቦም፡ ገለ ዘይትገብር ወይ ከምዚ ዘይትገብር ተባሂልና - ተሃዊኽካ ትቕበሎን ዘይትቕበሎን ጉዳይ ኣይኮነን፡ ግን ቀሰይ ኢልና ነርክበሉ ግዜ ምስ ተጠዓዓመ ኩሉ ነገራት ምስ ተረጋግኦ ጥራይ ነርክበሉ ኢልና ጐሳሲናዮ ንኸይድ ነይርና። ኣብ መወዳእታ ኣይራኽብን እዩ ኩነታት ከይተቐየረ እናተባህለ እንከሎ፡ እቲ ወተሃደራዊ ምድላዎት ብፍላይ ኣብ 2020 እናነሃረ ስለዝመጽኦ፡ ኣብ ናይ መወዳእታ ሰዓት፡ ደሓን ምስቲ ናይ ኣምሓጀር ዑደት ኣብኡ ንገብሮ ተባሂሉ። ርክብ ምስ ደብረጽዮን ኣብ ኣጀንዳይ እውን ኣይነበረን፡ ክንራኽብ ንኸእል ኢና - ሓንቲ ነገር ኣብ ሓንጎለይ ነይራ፡ ምናልባት ደኸን ካብቲ ዝገብርዎ ዘለዉ ወተሃደራዊ ምድላዎት መግትኢ ክኸውን ይኸእል ዝብል። ናይ ሰከንድታት ወይ ናይ ደቓይቕ ዘረባ እዩ

ዝኸውን። ምስቲ ካልእ ዝነበረ ኢጋጣሚ ረኺብዮ - “ንምንታይ ኢኹም ንኡናት ትዳለዉ ዘለኹም?” ኢለዮ፡ ካልእ ዘረባ ኣይነበረን። “ኣይትኸውንን እያ” ይብላኒ። ኣይትኸውንን እያ እንታይ ማለትዮ? ኣይንዳሎን ኣለና ካልእ ነገርዮ፡ ኣይትኸውንን እያ ከኣ ካልእ እያ። ካብኣ ክንቅጽል እውን ኣይከኣልናን።

ነቲ ምድላዎት ደው እንተበልዎ - ስለምንታይ ንኡናት ትዳለዉ? ኢልካ ምሕታት፡ ክትፈልጥ መልሲ ደሊኻ ዘይኮነስ፡ ኣየድልንዮ ማለት እያ ነይራ እታ ሓሳብ። ከምቲ ዝደለናዮ ኣይከደትን። ናይ ሕዳር 4 ምስ ኩሉ ዘለና ናይ ስለያ፡ ኢንተሊጀንስ ምክትታል እንታይ ይግበር ኣሎ፡ ናይ ብሓቂ ሃንደበትነት ዝሓዘ ጉዳይ እዩ ነይሩ። ከምኡ ክትጽበ ኣይትኸእልን ኢኻ፡ ወትሃደር ኮይንካ ንኹሉ ሲናርዮታት ኣብ ግምት ተእቱ፡ ምክትታል ኣሎ፡ ስለያ ኣሎ፡ ጸረ ስለያ ኣሎ፡ ዘድልዩካ ሓበሬታ ትእክብ። ማዕረ ማዕሪኡ ኸኣ ድልውነትካ ተረጋግጽ። ናይ ኣርባዕተ ሕዳር ግን፡ ብዝኾነ ይኹን መለክዒ ተዳሊናሉ ኢልካ ክትዛረበሉ ትኸእል ነገር ኣይኮነን።

ውሳኔ ኣብ 2002 ካብ ዝወሃብ፡ ብዛዕባ ደባትሲ፡ እቲ ናይ ደባት ጉዳይ ኣብ ገሬሕ መቓን ንርእዮ ስለዝነበርና፡ ዘሀውኽ የብልናን፡ ብትዕግስቲ ክንሓልፎ ንኸእል ኢና፡ ግዜ ዘምጽኦ ለውጢ እውን ነቲ ጉዳይ ክፈትሓልና ይኸእል እዩ ኢልና፡ ብዙሕ ናብ ናይ ርእሰ-ምክልኻል መደባት ሓሲብና እውን ኣይንብልን። 18 ዓመታት ውሑድ ግዜ ኣይኮነን። ነዊሕ ግዜ እዩ። ልኡላዊ መሬትና ተወሪሩ እንከሎ፡ ምስ ካልእ ጉዳያት ኣዛሚድና ቀጻሊ ከሻቕሉና ኣብ ጅሆነት ክሕዙና ስለዝደልዩ ንዕኡ ጎሲና ካልእ ቁም-ነገር እንተገበርና ይሕሸና ኢልና ንክንድዚ ዓመታት ተጸዊርናዮ። 4 ሕዳር ምስ መጽኦ እቲ ውጥን ብዳርባ ሚሳይላት፡ ብቐንዱ ናባና ዝቐንፀ እዩ ነይሩ። ዝርዝራት ኣለኒ፡ ምስ ኩሉ ደቂቕ ዝርዝራቱ። ዳርጋ ኣብ ኤርትራ ክውቃዕ ተወሲኑ ዝነበረ ታርጌታት ልዕሊ 100 እዩ። ከምኡ ነሓሲብና እውን ኣይንፈልጥን፡ ከምኡ ክኸውንዮ እነብሎ ነገር ኣይነበረን። ሽዑ ዝተደርበዩ ሚሳይላት እቲ ዝወሓደ እዩ። ክውቃዕ ዝተወጠነ ታርጌታት ግን ክትኣምኖ እውን የጸግመካ እዩ።

ስለምንታይ ከምኡ ይሓስቡ ነሮም፡ ስለምንታይ ክሳብ ክንድኡ ናብ ወትሃደራዊ መጥቃዕቲ ክኸዱ ይደልዩ ነይሮም - ደሓር ክንርእዮ ኢና። ብዝኾነ 4 ሕዳር መጺኡ ናይ ርእሰ ምክልኻል ጉዳይ ኰይኑ። ታሪኽና ኣብ ዝኾነ እዋን ካብ ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ጀሚሩ ኣብ ርእሰ ምክልኻል እዩ። ንኡናት ተበጊስና ኣይንፈልጥን ንኡናት ሸውሃት የብልናን።

ብዝኹነ መጸኢ፡ ንልኡላውነትና ንሃገራዊ ድሕነትና ክንከላኸል ከኣ መሰልና እዩ። ንዝኹነ ወገን ፍቓድ ንሓተሉ ጉዳይ ኣይኮነን። እቲ ጉዳይ፡ እቶም ንዕኡ ዝወጡ ስለምንታይ እታ ግዜ እቲኣ መሪጸግ ዘይኮነ፡ ስለምንታይከ ከምኡ ወሲኖም እዩ። እዚ ናብ ምንታይ እዩ ዝወስደካ፡ ኣብ ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት ኣብ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ዝመጽእ ምዕባለ እንታይ ይመስል ነይሩ ናብ ዝብል እዩ። ብጀካ እቲ ናባና ብዳርባ ሚሳይላት፡ እቲ ሃንደበታዊ ዝበልናዮ ወትሃደራዊ መጥቓዕቲ ብቐንዱ ናብቲ ናይ ሰሜን እዚ ዝበሃል ዝነበረ ሰራዊት ዝቐንጎ እዩ። ሰሜን እዚ ክንደይ ነይርዎ? ካብ 30-32 ሸሕ ዝኸውን ወትሃደራት እዮም ነይሮዎ። ኣብ ውሽጡ ከኣ ልዕሊ ሲሶ ወይ ዓሰርተ ሸሕ ዝኹ ወያነ እዮም ነይሮም። ስለዚ ንወያነ ናብ ከምኡ ዝኣመሰለ መጥቓዕቲ ክሓስብን ሃንደበታዊ ስጉምቲ ክወስድን ዘገደዶ፡ ኣብ ኢትዮጵያ ናይ ፈደራል ዝብልዎ ንሳቶም ሰራዊት ኣይነበረን።

ናይ ሰሜን እዚ 32 ሸሕ ዝኸውን ነይርዎ ክበሃል እንከሎ እውን፡ ልኡላዊ ሰራዊት እዩ፡ ልኡላውነት ናይታ ሃገር፡ ንደባት ናይታ ሃገር ኣብ ምክባር፡ ሃገራዊ ድሕነት ናይታ ሃገር ኣብ ምክልኻል ዝሰርሕ እዩ ኩሉ ክበሃል ዝከኣል ኣይከኡን። ናይ ምክልኻልን ድሕነትን ትካላት ኣብ ኢትዮጵያ ኣብ ውሽጢ ሰላሳ ዓመት ተበሪዙ ጠፊኡ እዩ። ስለዚ ነቶም መራሕቲ ወይ ኣዘዘቲ ናይ ወያነ ዘደናደኖም እዚ እዩ። ኣነ ሚስካልኩሌሽን እየ ዝብሎ። ስሕታን ናይ ገምጋም እዩ፡ ንዕኡ ኣጥቂፅካ ሰራዊት ኣጽዋሩን ንብረቱን ትወስድ። ድሕሪኡ ናብ ገፊሕ ናይ ቅለሳ ናብ ናይ ሪቨርሳል ስጉምቲ ትኸይድ። ሃንደበት ስለዝነበረ፡ እቲ ምዕባለታት ኣብ ሓጺር ግዜ እቲ ዝማረኸ ተማሪኹ ዝውሰድ ንብረት ተወሲዶ፡ ሓደ 6 ሸሕ ዝኹ ግን ኢድና ኣይንህብ ኢና ኢሎም ኣብዮም፡ ኢድና ኣይንህብን ኢሎም ምእባይ ጥራይ ዘይኮነ፡ ናባና ተጸጊዖም ኣብ ዶብና ተጸጊዖም። ድሕሪኡ፡ ነቲ ምዕባለ ትም ኢልና ክንዕዘቦ ኣይንክእልን፡ ብቐንዱ ናባና ዝቐንጎ ክፋል ናይቲ መጥቓዕቲ እውን ስለዝነበሮ። ርእሱ-ምክልኻል ጥራይ ዘይኮነ፡ ነቲ ኣብ ኢትዮጵያ ክመጽእ ዝክእል ምዕባለታት እውን - ንሓዋሩ ሓደገኛ ስለዝኹን። እቲ ጉዳይ ብሸዓኡ ኢና ከነንብቦ ጀሚርና፡ ኣብቲ መጥቓዕቲ ካብ ዝተማረኹ ድዩ ኢዶም ዝሃቡ፡ ካብ ዝተፈላለዩ። እቲ ንመኣረምታ ተባሂሉ ዝጀመረ ንዕኡ ከመይ ገይርካ ትቐልብሶ? እዩ ነይሩ። ነቲ ጉዳይ ናብቲ ዝነበሮ ከመይ ገይርካ ትመልሶ? ልዕሊ ኩሉ ከኣ፡ ፈደራል ዝበሃል ሰራዊት ስለ ዘይነበረ፡ ነቲ ዕድል ክጥቀምሉ ወሲኖም ማለት እዩ።

እቲ ዘበገሰዎ ኩናት ስሕታን ናይ ገምጋም ዝነበሮ እዩ። ብስምዒት፡ ብባዕላዊ ድሌት ጥራይ ናይ ክዕወት እኽእል እዩ፡ ከምዚ ክገብር እኽእል እዩ፡ ብዝብል ስሱዕ ዝኹነ ኣተሓሕዞ፡ ሓደገኛ ወተሃደራዊ ስጉምቲ ይወስድ። ብኡ ዝመጽእ ህልቂት፡ ብኡ ዝመጽእ ዕንወት፡ ብኡ ዝመጽእ ምትሕልላኻት ከኣ፡ ሰዓት ሕላፍ እውን ፍታሕ ክትረኽበሉ ዝከኣል ኣይኩነን። ስለዚ፡ ተገዲድና ናብ ርእሱ ምክልኻል ኣቲና ካልእ ኣማራጺ ኣይነበረን። ደቀኞቲ ሓበሬታ ናይ ስለያ ነይሩና፡ ዳታውን ነይሮሙና ክንብል ኣይንኽእል ኢና። ብፍኑው ዝኹነ መገዲ ኢና፡ ምስቲ ኩነታት ክንዋላእ ጀሚሪና። ግዜ በሊዑ። ግን እቶም ኣዘዘቲን መራሕቲን ናይ ወያነ፡ ከምቲ ዝደለይዎ ኣይከደሎምን። እቲ ጉዳይ ተግባራዊ ዳርጋ ናብ ምድኻም ናይቲ መሰረታዊ ተበግሶ ከይዱ።

ኣብዚ ሕጂ ናይ ወያነ ኣይኩነን ዝመጽእ። ብደገ ናይ ወጻኢ ረብሓታት እዩ እቲ ብቐንዱ ነቲ ኩነታት እናመዘመዘ፡ መመሊሱ ነቲ ምትፍናን እናኣበዓዓደ፡ ናብ ሓደገኛ ማእዘን ዝወሰድ ዝነበረ። ንዓና ሓድሽ ተመኩሮ ኣይኩነን። ናይ 80 ዓመታት ተመኩሮ ደማሚርና እንተድኣ ርኢናዮ፡ ናይ ደገ ምትእትታው መብዛሕትኡ ግዜ፡ ንከምዚኣቶም ዝኣመሰሉ ምዕባለታት ናብ ዘይማእዘኖም ዝወሰድ ሻቕሎት ምጭናቕ መጺኡ። ምናልባት ብዝርዝር ዝካየድ ዝነበረ ስነ-ኣእምሮአዊ ኩናት፡ ናይ ዜናን ዲፕሎማሲን እንተድኣ ርኢናዮ፡ ዳርጋ ብምልኡ እቲ ዝዓበዩ መጥቓዕቲ ኣንጻርና እዩ ነይሩ። ኤርትራ ኤርትራ. . . ፡ ኣንሳብ ብጀናሳይድ፡ ኣንሳእ ብዓመጽ. . . ። ሕጂ፡ ብመንጽርቲ ዝካየድ ዝነበረ ዘመተ እንድሕሪ ርኢኻዮ፡ እቲ ፈለማ ዝተሓሰበ - ኣጥቂዕካ ኩሉ ነገር ክትቅልብሶ ትኽእል ኢኻ፡ ንናይ ሰሜን እዚ ኣፈራኽሽኻ ንኢትዮጵያ ዝተሓሰበ ለውጢ ክትኮልፍ ትኽእል ኢኻ ዝነበረ ኣተሓሳስባ እናበርዓን ምስ ከደ፡ ምጭናቕ እናዓበዩ መጺኡ። ምስኡ ጸቕጢ፡ ታህዲድ፡ ዝተፈላለዩ ምፍርራሕ። ንዓና ግን ብዙሕ ኣየሳናበደናን፡ ካልእ ኣማራጺ ከኣ ስለዘይነበረ። ርእሶ ምክልኻል ጥራይ ዘይኩነ፡ እቲ ዝተበገሰ መኣረምታ (Reform) ዝብሃል ክኹለፍ ስለዘይብሉ፡ ንናይ ሓዋሩ ናይ ኢትዮጵያ ይኹን ንዞባና ክሕግዝዮ ተባሂሉ፡ ከይዱ። ኣጋጣሚ፡ ኣብ ዝርዝራቱ ክኣቱ ኣይደልን፡ ዘይተጸበነናዮ ሃንደበታዊ ምዝላቕ ናይ ፈደራል ካብ መቐለ ስዒቡ።

ግዝያዊ ወይ ስልታዊ መኻልፍ (Tactical set back) እዩ። ብዝኹነ፡ ኣብቲ ማእዘንና ኣብቲ መስመርና ክንቅጽል ስለዘለና፡ ነዚ ዓንዳሪ ስጉምቲ እዚ፡ ክንግግቶ ክንክእል ኣለና። ነዚ ዓንዳሪ ስጉምቲዚ እንተዘይ ዓጊትናዮ፡ ዳሕራይ

ናይ ሕላፍ ሰዓት ፍታሕ ከነምጽእ፡ ዋጋኡ ኣዝዩ ክቡር ክኸውን እዩ። ግዜኡ ምስ ሓለፊ እውን ፍታሕ ክትረኽበሉ ኢልካ ክትዛረበሉ ስለዘይከኣል፡ ነዚ ስልታዊ መኻልፍዚ፡ ሰጊርና፡ ንብምልኡ ነቲ ዕንደራ ልጓም ንገብረሉ ኣለና። ብዝኹነ ይኹን ክንሰናበድ የብልናን ተባሂሉ ክንሰርሕ ጀሚርና። ኣብ ሓድሽ መድረኽ ኣቲና፡ ዝርዝራቱ ምናልባት መጽሓፍቲ ብዙሕ ክጻሓፊሉ ይኸእል ይኸውን። እንታይ እንታይ ተገይሩ? ኣበይ ኣበይ ከመይ ከይዱ፡ እቲ መኻልፍ ብዝኹነ ይኹን መንገዲ ነቲ ቀንዲ ኣድህቦና ከደናጉ የብሉን።

እዚ እንታይ ኣምጺኡ? ነቲ ቀዳማይ ዕንደራ ካልኣይ ዕንደራ ወሲኸሉ። መራሕቲ ወያነውን ተጸብዮሞ ክትብል ኣይትኸእል ኢኻ። ብቐንዱ ጠንቂ ናይቲ ምትሕልላኸን ምዝራግን ዝኹነ፡ ናይ ደገ ጸቕጢ እዩ። ዝተፈላለዩ ጸቕጢታት እዮም። እቲ ካልኣይ ዕንደራ እንታይ እዩ - እዚ ካብ ተረኽቦ፡ ካብ መቐለ ካብ ወጽኡ፡ ናብ ኣዲስ ኣበባ ምኻድ እዩ። እቲ ናይ ዕንደራ ምርጫ እቲ ዝዓብለለ - ኣብ ውሽጢ መሪሕነት ናይ ወያነ ንካልእ ሕርያታት ንኻልእ ሲናርዮታት ሰጋእ መጋእ ዝብሉ ኣይነበሩን ክትብል ኣይትኸእል ኢኻ። ብግምት እውን ናይ ከምዚ ዝኣመሰለ ካልኣይ ዕንደራ ሓደገኛነት ክርእይዎ ኣይክእሉን ድዮም ክትብል ዝከኣል እዩ - ደገ ኰይንካ ክትዕዘቦ ከለኻ። ንደሴን ኮምቦልቻን ገስጋስ ተጀሚሩ ኣሎ ምስተባህለ፡ ኣእምሮ ዘለዎ ሰብ ከምኡ ክገብር ይክእል እዩ ኢልካ ፈጺምካ ኣይትሓስብን።

ከምዚ ዓይነት ዕንደራ፡ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ዝነበረ ፈርካሽ ናይ ምክልኻልን ድሕነትን ትካላት ንዕኡ መዝሚዝካ ዝተወሰደ ዓንዳሪ ሕርያ እዩ። ብብዙሕ መገዲታት፡ ኣብ ሓድሽ ዘይትፈልጦ መሬት ኢኻ ትኣቱ ዘለኻ። ብመሰረትቲ ናይ ክልላት ክውንነት፡ ካብ ሓደ ክልል ወጺእካ ናብቲ ካልእ ክልል ክትከይድ ከለኻ፡ ከም ኣብቲ ክልለይ እትብሎ ዝኸደልካ ኡነታት ኣይከደልካን እዩ።

ሕጂ ንድሕሪት ተመሊስና እንተሪእናዮ፡ ንሱ ዝፈጠሮ ፈንጠዝያ፡ እቶም ኣሸቀልቲ ወያነ ሰማይ እዮም ዓሪጎም። ብዘይካቲ ንቃልዓለም ንምትላል ዝገብርዎ ዘረባታት - ናይ ንልዝብን ዘይልዝብን (Dialogue)፡ ቀጽሉ ኣዲስ ኣበባ እተውዎ፡ ደጋጊምካ ኣዲስ ኣበባ ክእቶዩ ተባሂሉ። መናፍሕ ጡሩምባታት ብብከባቢኡ ዝግበር ዝነበረ ዳንኬራታት መወዳእታ ኣይነበሮን። ምክንያቱ፡ ናይ

ወያነ ምድሓን ናይ ወያነ መሊስካ ንኣዲስ ኣበባ ምምላስ፡ ክፈጥረሎም ዝኸእል ዝነበረ ዕድላት ኣብ ግምት ብምእታው እዩ።

ዝኹነ ወተሃደር እዩ ዝብል፡ ብዛዕባ ውትህድርና ኣመት ዘለዎ ሰብ፡ ከምዚ ዝኣመሰለ ዕንደራ ኣብ ዘይትፈልጦ ባይታ፡ ኣብ ዝገፍሐ ባይታ፡ ዓቕምኻ እናተመጠጠን እናረቐቐን ኣብ ዝኸደሉ፡ ናቱ ፖለቲካዊ ግብረ-መልሲ ንረብሓኻ ኣብ ዘይኩነሉ፡ ክትነብር ኣይትኸእል ኢኻ። ዋጋታቱ እውን ብጣዕሚ ከቢድ እዩ። ናይ ኣጽዋር፡ ናይ ተተኩስቲ፡ ናይ ሎጀስቲክስ ዝተፈላለዩ ዓይነት ጸገማት እውን ስለዘስዕብ። ምስቲ ኣብ ባይታ ዝነበረ ሚዛን ዝነበረና ስክፍታታት ኣብ ግምት ኣእቲና፡ ብዘይካ ኣስናንካ ነኪስካ መኸተ ምሕያል፡ ካብ መኸተ ተሰጋጊርካ ኸኣ፡ ናብ ዝሓሸ ቦታ ኣቲኻ ነዚ ዕንደራታት እዚ መዕገቲ እንተዘይ ተገይርሉ፡ ዝኹነ ካልእ ሕርያታት ክትሓስብ ኣይትኸእልን ኢኻ። ከይዱ ከይዱ፡ እቲ ዕንደራ ክዕገት ክኢሉ። ክዕገት ክኢሉ ጥራይ ዘይኩነ፡ ኣብ ሓጺር ግዜ ንድሕሪት ክምለስ ክኢሉ ማለት እዩ። ንኸምዚ ዝኣመሰለ ዕንደራታት ዝድርኽ ውሳኔ፡ ካብ ጭኑቕ ኣእምሮ ጥራይ እዩ ክመጽእ ዝኸእል። ወይ ሰሲዑ እዚን እዚን ክረክብዩ ኢሉ - ሃንደፍ ኢሉ ዝኸይድ ሰብ ጥራይዩ ክውስኖ ዝኸእል እምበር፡ ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ ዕንደራታት ኣይእቶን እዩ።

እቲ ዘሕዝን፡ ብኸምዚ ዝኣመሰለ ዕንደራታት ዝጠፍኦ ህይወት፡ ክንደይ እዩ? ጽባሕ ምናልባት ታሪኽ ክገልጸ ይኸእል ይኸውን፡ ግን፡ ናይ በሓቂ ኣሰቃቂ ሳዕቤናት እዩ ኣምጺኡ። ኣብ መወዳእታ ናይ ምዝላቕ ውሳኔ ተወሲኑ። ድሓር ሽጠፍ ናይ ኣዘዘቲ ወያነ - “ብድሌትና ኢና ኣዝሊቕና፡ ስሒብና፡ ናብ ክልልና ንምለስ ኣለና። ናይ ኣምሓራን ዓፈርን ክልል ንገድፎ ኣለና።” ግልብጥ ኢልካ ማለት እዩ። ብዝኹነ፡ እቲ ዋና ነገር ምዕጋት እቲ ዕንደራ እዩ።

ምዝላቕ መጺኡ እቲ ኩነታት እዚ ሕጂ እንሪኦ ዘለና እዩ። “ኣብ ምንታይ ደረጃ ኣሎ? ናቢ ገጹኽ ክምዕብል እዩ? ሕጂ ብዙሕ ክትንበዩሉ እትኸእል ጉዳያት ኣይህሉን። ግን፡ እቶም ነዚ ውሳኔታት ዝወሰዱ ዓንደርቲ፡ እቶም ንዓኣቶም ዘሸቅልዎምን ዝዘርይሎምን - በዚ ሕጂ ዘሎ ኩነታት ቀሲኖም ኣለዉ ድዮም? እንድሕር ኢልካ፡ እቲ ቅሳነት የለን። ናይ ኣንጭዎን ድሙን ጸወታ ዓይነትዮ። ደጋጊምካ ዘተ ዝብልዎ ዘለዉ፡ ንምንታይ ዕላማ እዩ? ብዘይካቲ እውጅ ዝዛረብሉ ወይ ዝመጸደቕሉ ኣቀራርባታት፡ ናቶም ኣጀንዳታት ኣለዎም። እቲ ኣጀንዳታት ውሽጢ ውሻጠኡ ክንፈልጦ ንዓና ኣይጸግመናን እዩ።

ብቅንዱ ግን፡ ብገፊሕ ኣጠማምታ ኣብ ጎደቦና እንብሎ ወይ ኣብ ዞባና ዘሎ
ኩነታት፡ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ኩነታት'ውን ደሚርካ ክርእ እንከሎ፡ ንመጻኢ
ርግኣት ናይዚ ዞባዚ ኣገዳሲ ስለ ዝኹነ፡ ንናይ ኤርትራ ሃገራዊ ድሕነት'ውን
ኣበርክቶ ስለዝገብር፡ ናትና መብጽዓ ብቅንዱ ነዚ ዕንደራ'ዚ ኣበርጊንካ፡ ናብ
ዝሓሸ ቦታን ኩነታትን ክኸዩድ ኣለዎ። ሕጂ ናብ ምንታይ እዩ ዘምጽእ እዚ፡
ንሕና ብወገንና ክንገብር እንክእል ንልኡላውነትና ክንከላኸል፡ ንሓገራዊ
ድሕነትና ክንከላኸል ብዙሕ ዘከራኸርን ዘማትእን ጉዳይ የብሉን። ኣብ
ኢትዮጵያ ዝመጽእ ምዕባለታት እውን፡ ናበይ ገጹ ክኸይድ እዩ? ምክንያቱ -
ንሕና ናቶም ውሽጣዊ ጉዳያት ኢልና እንገድፎ፡ ናቶም ውሽጣዊ ጉዳያት
እዩ። ኣብ መወዳእታ ግን፡ ዝሓለፈ 80 ዓመታት ብኸመይ መገዲ እዩ ኣብ
መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ከምዚ ዝኣመሰለ መወዳእታ ዘይብሉ ንሰለስተ
ወለዶታት ዝኸይድ ቅልውላው ቀጺሉ? እንተድኣ ተባሂሉ፡ ናይ ደገ ኣጀንዳታት
እዩ። ንህዝቢ ኤርትራ ዘርብሕ ኣይኩነ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ዘርብሕ ኣይኩነ። ናይ
ሃይለስላሴ ስርዓት ናይ መንግስቱ ስርዓት ኢልና እንዛረበሉ ኣብ ኢትዮጵያ
ዝነበረ ናይ 30 ዓመታት፡ ናይ ወያነ ስርዓት ዝፈጠሮ ኩነታት እቲ ዝኸፍአን
ዝኸበደን ሓደገኛ ነገር እዩ።

ሕጂ ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት ናበይ ገጹ ይኸይድ ኣሎ ኢልና እንድሕሪ ንዛረብ
ኣሎና፡ ንድሕሪት ተመሊስና ክንሪኦ ክንክእል ኣለና። ኣብዚ 30 ዓመታት ኣብ
ውሽጢ ኢትዮጵያ ዝማዕበለ ፖለቲካዊ፡ ድሕነታዊ፡ ቍጠባዊ፡ ባህላዊ፡ ማሕበራዊ
ምዕባለታት እንተድኣ ተራእዩ፡ ከምኡ ዓይነት ነገር ክመጽእ እዩ ኢልካ ትጽብዮ
ኣይኩነን። ምክንያቱ፡ ወያነ እዚ ሕጂ እንፈልጦ ወያነ ምስ ሰዓት ብሰዓት
ዝመጽእ ምዕባለ ከነንብቦ ኣይንክእልን ኢና። ምስ ኣመጸጽኣኡን ናይ ታሪኹ
ድሕረ-ባይታን ኣብ ግምት ኣእቲኻ። ንቅድሚት እውን ናበይ ገጹ ክኸይድ
ይክእል ኢልና ነቲ ኩነታት ከነንብቦ ምእንቲ፡ ንድሕሪት ተመሊስና ክንርእዮ
ክንክእል ኣሎና።

እዚ ሕጂ ኣብ ኢትዮጵያ ዝተፈጥረ ኩነታት፡ ቅድሚ እዚ ናይ ለውጢ ተበግሶ
ምውሳዕ፡ ብዲዛይን እዩ ነይሩ እዩ ዝብሎ ኣነ። ስለምንታይ ዲዛይን ነይሩ
እብሎ? ብፍላጥ ዝተኻየደ ስለዝኾነ። ንመራሕቲ ወያነ፡ ኣብ ትሕቲ ዝኾነ
ይኹን ኩነታት፡ ኣብ ትሕቲ ዝኾነ ይኹን ታሪኻዊ እዋን፡ ብዛዕባ ኢትዮጵያ
ዝነበሮም ኣረኣእያ፡ ብዛዕባ ኢትዮጵያውነት፡ ብዛዕባ ውህደት ኢትዮጵያ ዝነበሮም
ኣረኣእያ ኣይተቐየረን። ምናልባት ኣብ 70ታት ንዓመታት እዩ፡ ልዕሊ 3

ዓመታት ዝኸውን ኣብ ቀጻሊ ክርክር ዝኣተናሉ ናይ ትግራይ ናጽነት ወይ ናይ ትግራይ ልኡላዊ ናጽነት ዝበልዎ ዝነበሩ በዩናይ መንገዲ፡ እቲ ናይ ሽዑ ፕሮግራም፡ እቲ ማኒፌስቶ ናይ ህወሓት ናይ 70ታት ተመሊስካ እንድሕሪ ርኢኻዮ ብዛዕባ ኢትዮጵያ ኣይኮነን ዝዛረብ። ብዛዕባ ናጻ ልኡላዊት ትግራይ እዩ።

ሽዑ ዝነበረ ኣከራኻርነት እንታይ ማለት እዩ ልኡላውነት? እንታይ ማለት እዩ ናጽነት? እዚ ንፈልጦ ደባት ትማሊ መግዛእቲ ዘምጽኦ ደባት እዩ። ደባት ክሕንጸጽ ከሎ ዝኾነ ዝምልከቶ ህዝቢ ተሳቲፉ እውን ኣይነበረን። ግን ከም ኣህጉራዊ ደባት ከም ቅቡል ዝውሰድ ስለዝኾነ፡ ንሕና ኤርትራ ክንብል ከሎና፡ ኤርትራ ናይ ክንደይ ኣሸሓት ዓመታት? ናይ ክንደይ ኣማኢት ዓመታት ኣይኮነን። እዚ ኤርትራ፡ ኢትዮጵያ፡ ሱዳን፡ ሶማሊ፡ ጁቡቲ፡ የመን፡ ድላይካ በሎ፡ እቲ ደባት ኣብ እዋን መግዛእቲ ዝተሳለገ ደባት ስለዝኾነ፡ ንሱ ክትቅበል ክትክእል ኣለካ። ናጽነትን ልኡላውነትን ክበሃል ከሎ ከኣ፡ ምስ መሰል ርእሱ-ውሳኒ ዝበሃል ብቐጥታ ዝተዛመደ ጉዳይ ኣይኮነን። መሰል ርእሱ-ውሳኒ ኢልካ ክትዛረብ ትክእል፡ ብዝተፈላለዩ ኣተራጓጉማታት፡ ኣብ መወዳእታ ግን የለን። ዝኾነ ተኣሪሙ ተባሂሎ፡ ንሱ እቲ ፕሮግራም-ውን ተቐይሩ፡ እቲ መሰረት ግን ኣይተቐየረን።

. . . ንሕና ኣብቲ ግዜቲ ቀንዲ ኣትኩሮና ናብ ስርዓት ደርግ ስለዝነበረ፡ ህወሓት ዘቐርቦ ዝነበረ ፖለቲካዊ ጉዳያት ቀስ ብቐስ መዓልቲ በሊዑ ክፍታሕ እዩ እናበልና እንከሎና፡ ካልኣይ መዋእል መጺኡ። ናይ ወያኔ ጸቢብ ኣተሓሳስባ ግን ኣይቀየረን። እዚ ምስ ምንታይ እዩ ዘዛምዶ፡ ኣብ 1994 ዲሞክራሲያዊት ፈደራላዊት ሪፖብሊክ ክበሃል እንከሎ፡ ምስቲ ሽዑ ዝነበረና ዝምድና፡ ንሕና ንወያኔ ንፈትዎም ንጸልኦም ኢና ኢልና ተዛሪብና ኣይንፈልጥን። ግን ናይ ጽምዶ ፖሊሲ ነይሩ። ዋላ ግጉይ ኣረኣጺያ ይሃልዎም፡ ዋላ ኣረኣጺያታትና ይፈላለ፡ ኣብ መወዳእታ ኣብ ቀጻሊ ጽምዶ ኢና ክንፈትሖ እንክእል። ቀጻሊ ዲያሎግ ክንገብር ክንክእል ኣለና።

ኣብ 1992 ኮንፈረንስ ናይ ኣዲስ ኣበባ ክግበር ከሎ ሰክፍታታት ነይሩና። ሰክፍታታትና እንታይ'ዩ - ናይ ኢትዮጵያ መጻኢ ናበይ ገጹ ክሽይድ እዩ፣ እንታይ'ዩ ክኸውን. . . ዝብል እዩ። እቲ ሽዑ ዝነበረ ናይ ብሄራት ኣቃውማን ተቃውሞን፡ ናብ ሓደ ሓዲሽ መድረኽ ክሰጋገር ምእንቲ፡ ናይ መሰጋገሪ እዋን ክህሉ ክክእል ኣለዎ ኢና ኢልና። እቲ ናይ መሰጋገሪ እዋን፡ ብናትና ገምጋም

ዝነበረ ብውሕዱ ናይ ዓሰርተ ዓመት ምስግጋር ክህሉ ክኸኸል ኣለዎ። ብዝተፈራሸሸ፡ ብዝተፈናተተ፡ ኣቃውማታት ሃገር ክትሃንጽ ኣይትኸኸልን።

ካብ ዝመጸእና ንምጸእ ካብ ፍልማዊ፡ ናብ ዝተፈላለዩ ካልእ መድረኻት ናይ ሕብረተሰባት ንኺድ፡ ንቕድሚት ክትከይድ እንከለኻ ህዝቢ እናተቐራረበ፡ ሓድነቱ እናደልደለ፡ ውህደቱ እናማዕበለዩ ዝኸይድ። ስለዚ፡ ብጽቡቕ ድሌት፡ ብፕሮግራም ጥራይ ዘይኮነ፡ መስርሕዮ። ነቲ መስርሕዮን ብግቡእ ውጥን ሮድማፕ ወይ ድማ መርሓ-ጎደና ኣውጺእካ ክትሰርሓሉ ስለዘለካ እዩ። ሽዑ ዘሰክፈና ዝነበረ ናይ ወያነ ኣተሓሳስባ፡ ማንታ ኣተሓሳስባዮ ዝብሎ ኣነ - ስኪዞፍሬንያ፡ ኣብ ክንዲ ምስቶም ሽዑ ዝተቐለሱ ካልኣት ሓይልታት ሓቢርካ ምስራሕ፡ ናትካ ውድብ ትፈጥር። ኢህወደግ። ኢህወደግ እንታይ ማለትዮ ወያነ ምሉእ ዕብላላ ዘለዎ ኪዳን መስሪትካ፡ ከም ጽላል ትጥቀመሉ። እቲ ናይ ብሓቂ ድሌት - ንውህደት ናይ ኢትዮጵያ ዘይኮነ፡ ከመይ ጌርካ ዝተፈላለዩ ከባቢታት ውክልና ከምዘለዎ እናኣምሰልካ፡ ንዕኡ ጽላል ገይርካ ነቲ ጉዳይ ተካይዶ እዩ። እዚ ኣብ ምንታይ በሪሁ - ኣብ 1992 ኣብቲ ኮንፈረንስ ዝነበረሉ ጊዜ። ዓው-ዓው ዘይብሉ፡ ሓሳባትና ነቕርብ ንመያየጠሉ ነይርና - ግን ኣይሰርሐን።

1994 ቅድሚ ናይ 1995 ምርጫታት ማለትዮ፡ ኣነ ዕድለኛ ኮይነ በቲ ዝነበረና ጽቡቕ ዝምድና፡ ነቲ ንድፊ ናይቲ ኮንስቲትዩሽን ቅድሚ ካልእ ሰብ ርኣዮ ተባሂለ። ከቢድ ስራሕ ከቢድ ነገርዮ ቀሊል ኣይኮነን። ደሓን እስከ ሓደ መዓልቲ ይወሰኸለይ ከንብበን ኢለ፡ ሓደ ብሓደ ደጊመ ብውሕዱ ኣርባዕተ ጊዜ ይኸውን ኣንቢበዮ። ዝነበረኒ ስክፍታ መሊሱ ዓብዮ። ናይ ዓንቀጽ 39 ጥራይ ኣይኮነን፡ ብምልኡ እቲ መንፈስ ንኸምዚ ንትምህሮ መስርሕ ናይ ሃገር ምህናጽ ዘገልግል ኣይኮነን። እዋእ! እዚ ቅዋምዚ ብናተይ ኣናብባ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ዝኸውን ኣይኮነን። ንዝኾነ ካልእ ህዝቢ ዝኸውን እውን ኣይኮነን - ብፍላይ ኣብ ኣፍሪቃ፡ ምስ ድሕረ ባይታና፡ ምስ ኣመጸጽኣና። መስርሕዮ ነዊሕ መስርሕ። መሊስካ ናብ ህውደት ናብ ምቕርራባት፡ ናብ ምትሕብባር ክንዲ ዝኸየድ፡ ናብ ከምዚ ዝኣመሰለ ኤትኒካዊ ትካላውነት ወይ ኤትኒክ ኢንስቲትዩሽንናላዘሸን ዝኸይድ ሰነድ፡ ኣብ መወዳእታ ከም ወንጌል ወይ ከም ቁርኣን ትወስዶ ብጣዕሚ ሓደገኛ ቅድመ-ኩነት ስለዝፈጥር፡ እዚ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ዝኸውን ኣይኮነን ኢለ።

“ከምኡ ጌርና ኢና ንኢትዮጵያ ክንገዝእ ንኸኸል እምበር፡ ንኢትዮጵያ ክንገዝእ ኣይንኸኸልን ኢና። ኣብዚኣ ፈንጂ ነቕምጥ፡ ኣብቲኣ ፈንጂ ነቕምጥ፡

እንተጠግመና ንኑብር፡ ምስ'ቲ ክወን ኩነታት እንተዘይጠግመ ግን፡ ንኹለን እተን ፈንጅታት ከንንትጐን ኢና" ተባሂሉ። እወ፡ ከምኡ ከም እትብል ኣይሰሓትኩዎን። ግን፡ ኣነ የቐንየለይ፡ ሓደ - ክብረት'ዩ ንዓይ፡ ሓሳባት ሃበና፡ ኣብዚኣ ርእይቶኻ እንታይ'ያ ክትብል ከለኻ ጽቡቕ'ዩ - ግን እዚ ናተይ ኣተሓሳስባ እዩ ኢለ።

እዚ ሕጂ ንርእዮ ዘለና ኩነታት፡ ኣብ ውሽጢ 30 ዓመታት ዝመጽኦ ኤትኒካዊ ምትፍናን፡ ኤትኒካዊ ምምቕቓል፡ ነቲ ኤትኒካዊ ምምቕቓል ከኣ ትካላዊ ትገብሮ ንዕኡ ብተርሲቕ (ኮንሶሊደሽን) እዩ ዝብሎ ኣነ። ብመሰረት እቲ ሽቡ ዝተነድፈ ቅዋም ኣብ ኢትዮጵያ ኣብ ውሽጢ ዝሓለፈ ጥቓ 30 ዓመታት ዝማዕበለ ኩነታት እንተርኢናዮ፡ ስለምንታይ'ዩ ከምዚ ኮይኑ፡ ስለምንታይ'ዩ ከምዚ ዝኣመሰለ ምትፋናን ወይ ፖላራይዘሽን መጺኡ፡ ከመይ ጌርካ ክፍወስ ይከኣል፡ መዓስ በየናይ ኣገባብ'ዩ ዝፍወስ፡ መን'ዩኻ ክፍውሶ ዝኸእል ዓቢ ምልክት ሕቶ'ዩ። ምክንያቱ፡ ርሑቕ ኣይነበርናን ካብኡ፡ ንዓና ብቐጥታ ኣይምልከተናን እዩ፡ ልኡላዊ ጉዳይ ናቶም'ዩ ድላዮም ይግበሩ ኢልና ክንገድፎ'ውን ኣይንኸእልን። ብዙሕ ርዱእ ኩነታት ኣብ ግምት ኣእቲኻ። እዚ ሕጂ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ኩነታት እምበኣር፡ ብዲዛይን'ዩ መጺኡ፡ ብፍላጥ ዝመጽኦ መደብ እዩ። ዓብላሊ ዝኾነ ወያነ ዝበሃል ጸቢብ ጉጅለ ኮፍ ኣቢልካ፡ ነቲ ካልእ ከመይ ጌርካ ተማሕድሮ ወይ ማኒፎፕሊይት ትገብሮ እዩ።

ንሱ ዝሰረቶ ባህሊ እቲ ዝኸፍኦ ሓደገኛ ባህሊ እዩ። ናይ ኢትዮጵያ ፍሉይ ተርእዮ ዲዩ እንተደኣ ተባሂሉ፡ ናይ ኢትዮጵያ ፍሉይ ተርእዮ ኣይኮነን'ዩ ዝብል። ንኣብነት ሶማል ኣብ ምንታይ ኩነታት ኣሎ? ሶማል ፈይልድ ስተይት እያ እንተኢሎሙኻ፡ ሶማል ሓደ ህዝቢ፡ ሓደ ቋንቋ፡ ሓደ ቀቢላ፡ ድላይካ ክትገልጸ ትኸእል ኢኻ - ካብ ኣፍሪቃ ፍልይ ዝበለ ባህርያት ዝነበሮ ህዝቢ እዩ። ናቱ ሃንቀውታ፡ ናቱ ኣስፒራሽን ኣዝዩ ላዕሊ፡ ኣብ 1960ታት ድሕሪ ናጽነት ናይ ሶማልያ ዝነበረ ባህግን ድሌትን ኩሉ ነገር እንተርኢኻዮስ፡ ኣብ ኣፍሪቃ ፍሉይ እዩ ነይሩ። ኣብ መወዳእታ፡ ናብዚ ደረጃ ውዳቕ ሃገር ብምንታይ መጺኡ እንተኢልካ፡ ኣብ እንዳ፡ ክፍሊ፡ ቀቢላ ስለዝተመቐቐለ እዩ። ሕጂ ኣብ ከም ኣፍሪቃ ኩነታት ከምዚ ዝኣመሰለ ሓደገኛ ናይ ሃገር ምህናጽ መርሓ ጎደና ከምጽኦ ዝኸእል ሳዕቤናት ብናይ ኢትዮጵያ ሳላሳ ዓመታት ዝመጽኦ ምዕባለታት ጥራይ ትርእዮ ኣይኮነን።

ናይ ሶማል፡ ናይ ሱዳን ብናቱ ፍሉይ ባህርያት፡ ኣብ ሊብያ ዘሎ ኩነታት፡ ኣብ ዲራቕ ዘሎ ኩነታት፡ ኣብ ካልእ ዝተፈላለዩ ከባቢታት ናይ ኣፍሪቃ እንተርኢኻ፡ ኣብ ክንዲ ብሃናጺ ዝኾነ መንገዲ ሃገር ምህናጽ፡ ኣብ ክንዲ ሰባት እተቀራርበሉ፡ ኣብ ክንዲ ሰባት ኣብ ሓደ መኣዲ ተምጽኦሉ፡ ብመሰረቱ ናይ ዜግነት ሃገራት ኣብ ክንዲ ትሃንጽ፡ ናይ ኤትኒክ ሃገራት፡ ናይ ኤትኒክ ትካላት እናፈጠርካ እንተደኣ ከይድካ፡ ካብኡ ዝኸፍእ ሓደገኛ ነገር ኣሎ ኢልካ ክትዛረብ ኣይትኸእል። ድሕረት ካልእ ነገርዮ፡ ቍጠባዊ ድሕረት ካልእ ክትብል ትኸእል። እዚ ግን ነዊሕ ጊዜ ዝወሰደን ዝሰረተን፡ ኣብ ምክልኻል ኣብ ድሕነት፡ ኣብ ቁጠባ፡ ኣብ ባህሊ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ካልኣት ሂወት ናይታ ሃገር መመሊሱ ዝመቐቐልን ዘተፋንንን ስርዓት እንተፈጠርካ ካልኣይ ጊዜ ክትፍውሶ ማይ ድጋም ክኸውን ዝኸእል ነገር ኣይኮነን። ብተጨማሪ ክትፍውሶ ዝከኣል ኣይኮነን። ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት ከመይ ኢና ነንብቦ፡ ከመይ ጌርና ኢና ምስዚ ዝመጽኤ ለውጢ ጸሚጽና ናብ ዝሓሸ ከምዝኸይድ ንገብር. . . ? ንሕና ሽሑር የብልናን፡ ብተጨማሪ ከምዚን ከምዚን ክኸውንዮ ክንብል ኣይንኸእልን። ግን ስክፍታታትና ኣብ ቦታኡ ኣሎ።

ኢትዮጵያ ከይረገአ ኣብ ኢትዮጵያ ርግኣት ከይመጽኡ፡ ንዕኡ ዝኸውን ስርዓተ-መንግስቲ ከይተመስረተ፡ ኩሉ ጊዜ ንሕና መምስ ዝመጽእ ምዕባለታት ብፍነው ክንሰርሕ ኣየዋጸጽኣናን እዩ። እዚ፡ እቲ ዝኸፍኤ ሓደጋኡ - ናይ ደገ ምትእትታው ማዕጾ ስለዘርሑ እዩ። ብደገ ምትእትታው እቲ ዝቐለለ እዩ። እንድሕር ሓደ ልኡላዊ ሃገር ዝበሃል ኣብ ውሽጡ ተተፋኒኑ ዝኸይድ ኮይኑ፡ ናይ ደገ ሓይልታት ንምእታው ኣየጸግሞምን። ኣብ ነንበይኑ ከባቢታት፡ ናይዚ ከባቢና ናይ ዞባና ይኹን ካብ ዞባና ወጻኢ፡ ንደገ ምትእትታው ዘተባብዕ ዘሎ እቲ ውሽጣዊ ኩነታትዮ፡ እቲ ውሽጣዊ ፈርካሽ ኩነታትዮ። ከምዚ ዝኣመሰለ ኩነታት እናሃለወ ከኣ፡ ዞባዊ ርግኣት ክመጽእ ይኸእልዮ፡ ዞባዊ ሰላም ክመጽእ ይኸእልዮ ኢልካ ክትዛረብ እውን ዝከኣል ኣይኮነን።

ስለዚ እዚ ናይ ኢትዮጵያ ናይ ዝሓለፈ 4 ሕዳር ዝጀመረ - ኣብዛ ዓመት እዚኣ ዝረኣናዮ፡ 14 ወርሒ ኣቢልና ጌርና ኣለና፡ ብኡ ጥራይ ዲና ክንጥምቶ ዘለና፡ ንሓዋሩ ኣብ ኢትዮጵያ እንታይ ክመጽእ ይኸእል እንታይ ክኸውን ይኸእል፡ ዝኾነ ክትትንበ ኣብዚ እዋንዚ ቀሊል ኣይኮነን። እቲ ሲንዶሮታት ግን ክትርእዮ ትኸእል ኢኻ። ንሕና ሲንዶሮታት ዝኾነ ኣተረጓጎማታት ክመጽእ ይኸእል ኣብ መወዳእታኡ ግን ንሰለስተ ወለዶታት ስክፍታታት ዝፈጠረልና፡ ጊዜ ዘጥፍኣልና፡

እዚ ኩሉ መስዋእቲ ናይ ሓርነታዊ ቃልሲ ኢልና ንጽብጽቦ፡ ድሕሪ ሓርነታዊ ቃልሲ፡ ወያነ ትማሊ ዝወልዖ ኩናት ኣብ ግምት ኣእቲኻ ካልእ ክትምነ ኣይትክእልን ኢኻ። ርግኣት ከኣ ኣብ ውዱን ኩነታታት ባላንስ ኣብ ዝኾነ ኩነታት ዝመጽእ እዩ። ርግኣት ክመጽእ፡ ግድን ንዕኡ ዝእዝዝ ሓይሊ ክህሉ ክክእል ኣለዎ። ብመሰረቱ ናይ ህዝብታት ንቕሓትን ውህደትን ከኣ መሰረታዊ ስለዝኾነ።

ኣነ እዚ ትማሊ ዝመጽኤ ወተሃደራዊ ምዕባላታት ምናልባት ንዓና ዝድንድንና ታሪኽ ብዙሕ ዘዩንብብ ጥራይዮ ክጋገ ዝክእል። ኣብ ዝኾነ ውግእ ሚሰካልኩለሽን ኣሎ ወይ ክመጽእ ይክእል እዩ። ሕጂ ሰማንያ ዓመታት ንድሕሪት ተመሊስና እንተርኢናዮ ዝኾነ ሓይሊ፡ ዝዚኡ ይኹን ንእሽቶይ፡ ናብ ከምዚ ዝኣመሰለ ሓደጋ ዝወድቕ፡ ስሕታን ናይ ገምጋም እዩ። እዚ ኩሉ ትማሊ ሃንደበት ዝኾነ ዕንደራ ካብ ምንታይ መጺኡ? ዝነበረ ግምታት ናይቲ ሓይልታት ብፍላይ እቶም ናይ ደገ ኣጀንዳታት ከቐድሙ ዝደልዩ፡ ንወያነ ዘተባብዕ፡ ናብ ዘዩድልዮ ገደል ዝደፋፍእዎ ግምታት ኩሉ ዝንቡዕ እዩ። ነቲ ሓቂ ኩነት ብግቡእ ኣንቢቦም ሕርያታቶም ፈሊጦም ኣይሰርሑን እዮም። ጽልኢ፡ ቅርሕንቲ፡ ተጻብኦ፡ በዚ ነገር እንታይ ክትገብር ትክእል እዩ እቲ ናይ ኣእምሮኦም ቅኒት። እዚ ናይ ትማሊ ብዙሕ ምሂሩዎም ክኸውን ተስፋ እገብር። ምክንያቱ፡ ናይዚ ህዝቢ ሓይሊ ስቕ ኢሉ ብሃንደበት ዝመጽኤ ኣይኮነን። ኣብ ስለስተ መዋእላት ዝተፈተነ ታሪኽ እዩ። ናይቲ ህዝቢ ጽቡቕ ድሌት ብዝደለኻዮ መንገዲ ተርጉምካ ተራጉምካ ክትጠማዝዎውን ዝከኣል ኣይኮነን። ሸጠፍ ከኣ ኣብዚ ሃገር ኣይሰርሕንዮ። ብዝኾነ፡ ከይድና ከይድና ነዚ ናይ ትማሊ 14 ኣዋርሕ ምዕባላታት እንተርኢናዮ፡ ካብቲ ናይ ቅድም ምዕባላታት እውን ፈሊና ክንርእዮ ስለዘይንክእል፡ ኣተኩሮና መኣዝኑ ክስሕት የብሉን።

ርግኣት ስለንደሊ፡ ሰላም ስለንደሊ፡ ምክብባር ልዕሊ ኩሉ፡ ልኡላውነት ናይተን ሃገራት ክኸብር ምእንቲ፡ ከምዚ ዝኣመሰለ ተርእዮ ክድገም ክክእል የብሉን። ሕጂ እዚ ናይ ኢትዮጵያ ናባይ ክኸይድ ይክእል? ኣባይ ገጹ ይኸይድ? በዚ ሕጂ ዘሎ ኣተፋናኒ ሃዋሁው ክቐጽል ይክእል ዲዩ? ኣብዚ 30 ዓመታት ብዝተኾሰኮሰ ዝንቡዕ ባህሊ ጌርካ ሃገር ክህነጽ ይከኣል ዲዩ? ምጥርጣር፡ ዘይምትእምማን ንነሕድሕድካ ጽልኢ፡ መሰረት ዘይብሉ ምትፍናናት ንመን የርብሕ? ቅድሚ ዝኣገረ ክሳራ ንህዝቢ ኢትዮጵያ እዩ። ኣብዚ ዞባ ዘምጽኦ ሳዕቤን ቀሊል ስለዘይኮነ፡ ንሕና ከም ወትሩ ናትና ጽምዶ ወይ ኢንገዲመንት

ምስ ከምዚ ዝኣመሰለ ኩነታት፡ ኣርሒቕ ዝጠመተ ንናትና ረብሓታት ቅድም ዝሰርዕ ዘይኮነ፡ ናይ ሓባር ረብሓታትና ጠሚሩ ዘኸይድ ኩነታት ክንፈጥር ክንክእል ኣለና። ብትምኒት ጥራይ እትመጽኦ እውን ስለዘይኮነ ክንሰርሓሉ ኣለና። ክንሰርሓሉ ከኣ ብኹሉ ግንባራት ክንምክተሉ ኣለና ኢልና ክንከይድ ጸኒሕና። ኣብዚ በጺሕና ኣለና። ሕጂ ገና ኣይተወድኤን። ኣብቲ ናይ ዓሚ እዋን ጥራይ ዘይኮነስ እዚ መስርሕ እዚ ኣይተወድኤን ኣሎ። ግን ክልተ መሰረታዊያን ትምህርቲ ተወሲደን ኣለዋ ካብኡ፡ እዚኤን ከኣ ቀዳማይ ዕንደራን ካልኣይ ዕንደራ እዩን። ሕጂውን ካልእ ዕንደራታት ክሕሰብ ይከኣል እዩ።

ዝኾነ ሲንዶሮታት ካብ ግምት ኣውጺእካ ክትዛረብ ዘይረግኦ ኣእምሮ፡ ስሱዕ ኣተሓሳስባ ዘለዎ፡ ዘይናቱ ዝደለ፡ ናይ ካልኦት ሰላምን ርግኣትን ባህ ዘዩብሎ፡ ብሓሳድ ዝኾነ ኣተሓሳስባታት ዝኸይድ ሓይሊ ደቂሱ ከሓድር'ውን ኣይክእልንዩ። ብቐንዱ ናይ ደገ ኣጀንዳታት ንኸምዚ ዝኣመሰለ ኩነታት'ውን ክምዝምዞ ስለዝደለ፡ ናትና ትኩርነት ኩሉ ግዜ ካብ መስመርና ከይወጸእና መኣዝንና ኣቕኒዕና ክንከይድ ክንክእል ኣለና። እዚ ስልታዊ ወተሃደራዊ ኩነታት፡ እንታይ ነይሩ? ወርሒ 11, 2020፡ ኣብ ውሽጢ'ዚ 14 ወርሒ እንታይ ምዕባላታት መጸኡ? ድሕሪ ሕጂኽ ናበይ ክኸይድ ይኸእል? መዓልቲ-መዓልቲ ንክታተሎ ዘለና እዩ። ምህውታት ናይ ኣተሓሳስባታት እዩ። ብቐጻሊ ናብ ዘዩድሊ ጌጋታት ዘእቱ እዩ። እዚ፡ እቶም ብደገ ዘሸቅሉ ይኹን ዝዘርዩ፡ ዋላ እቲ ኣብ ውሽጢ ዘሎ ኩነታት'ውን ኣይተጠዓዓመን ስለዘሎ፡ ባላንስ ከምጽእ እንተኾይኑ፡ ናይቲ ምዕራት ባላንስ ክህልዎ ክኸእል ኣለዎ። ሕጂ ኣብቲ ክልቲኡ ጎድንታት ናይቲ ምዕራት፡ እቲ ባላንስ ኣሎ ዲዩ? ከምጽእ ይኸእል ዲዩ'ኽ? እንተተባሂሉ፡ ናይ ግድን ክመጽእ እዩ። ግን ሕጂ ጽባሕ ድሕሪ ጽባሕ ኢልና ክንዛረብ ስለዘይንኸእል፡ ነዚ ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት ናበይ ገጹ ክኸይድዩ ንዝበሃል፡ ምስ ኩሉ ሰክፍታታና ምስ ኩሉ ናይ ምክትታል ዓቕምናን ንፈልጦን ንትንትኖን ብግብሪ ግን ብሃናጺ ዝኾነ መንገዲ ኢንገጅ ክንገብር ኣለና። ጽምዶና ከኣ ናብኡ ክቐጽል ከምዘለዎ ጥራይ ኢኻ ኣብዚ እዋንዚ ክትገልጽ ትኸእል።

እንተዘይኮነ፡ ጽባሕ ድሕሪ ጽባሕ እንታይ ከምጽእ እዩ፡ ክትዛረብሉ ትኸእል ኣይኮነን። ምክንያቱ፡ ኡናት ንሰኻ ብእትሓስቦ ኣይኮነን ዝኸይድ። ኡናት ካልእ ወገን ዝሓስቦ እዩ። ንሰኻ ሕርያ ዩብልካን፡ ኣብ ርእሱ-ምክልኻል ትኣቱ፡ ተገዲድካ ትኣትዎ እንተዘይኾይኑ፡ ብሕርያኻ ትኸዶ ኣይኮነን። ስለዚ ንሕና

ሕርያታቶም ከንፈልጥ ከንግምግም ንኸእል ኢና። ኣብ መወዳእታ ግን እቲ ዝወሰድዎ ስጉምትታትዮ ንኣካይዳና ዝውሰን። እዚ ንቃና ናይ መኣዝንና ከይቀየረ ንዕኡ ዘድልየና ምድላዎት እናገበርና ንኸይድ፡ ምናልባት ኣብቶም ካልኣት ሕቶታት መጸእና ከንርእዮ ንኸእል ኢና ግን፡ ነዚ ናይ 14 ኣዋርሕ ድሕሪ 4 ሕዳር ዝመጽኤ ምዕባለታት ብኸምዚ ከነንብቦ ንኸእል።

ሕቶ - ክቡር ፕረዚዳንት ብዛዕባቲ ኣደጋ ዝብልዎ፡ ሽርክነት ናይ ኤርትራ፡ ኢትዮጵያን ሶማልያን?

እወ፡ እዚ ኣንጻር'ቲ ናይ ኣንከር ወይ መልሕቕ ዝሰመይዎ ፖሊሲታቶም እንድዮ - ንሱ እዩ ዘካይዶ። ንሳቶም ዝበልዎ፡ ብናቶም ትእዛዝን ኣጀንዳን ነቲ ረብሓታቶም ዝብልዎ ድማ እዩ ዝትግብር። ምሕቡር፡ ናይ ኩለን ሃገራት ናጻ ምትእኽኻብ - ምስ ባህሎም ዝኸይድ ኣይኮነን። ናይ ቀርኒ ኣፍሪቃ ኢንቮይድ ተሓርዮ ይብለካ፡ እዚ እንታይ'ዩ ኣካዳሚ እዩ። ሓፍ በል፡ ኮፍ በል፡ እቶ፡ ውጻእ፡ ግበር ኣይትግበር. . . ዝብልካ ዓይነት ማለት እዩ።

ኣብ ጥዑይ ኣእምሮ ከምኡ ክህሉ ኢልካ ኣይትሓስብን፡ ግን፡ ብታሪኽ ዝተረጋገጸ ኣካይዳ ንሱ እዩ ዘሎ። ምትእኽኻብ ዝብሃል የለን። ሎሚ ንዘባዊ ውድባት ጥራይ ዘይኮነ ንሕቡራት ሃገራት ከመይ ገይርካ ትጠማዝዞ፡ ከመይ ኣብኡ ሰባት ትመዝዝ፡ ከመይ ገይርካ ሰባት ፕላንት ትገብር፡ ንዕኡ ከመይ ጌርካ ከም ጽላል ወይ ከም መጋበርያ ትጥቀመሉ፡ ኣፍሪካን ዩኒዮን ብኸመይ መጋበርያ ትገብር፡ ካልኣት ዝተፋላለያ ኣብ ኣፍሪቃ ዘለዎ - ኤኮኖሚ፡ ሳደክ፡ ኢጋድ፡ ማግራብ. . . ኣብኣን ኣቲኻ ከመይ ትጠዋውዮ እንተዘይ ኮይኑ፡ ነቲ ብዘባ ደረጃ ዝካየድ ምትሕብባር ዝድግፍ ሸውሃት እውን የብሎምን። ሕጂ ምቁጽጻር'ዩ።

ኣነ፡ ሀጂሞኒ ማለት - እቲ ቀንዲ ምግባትን ምቁጽጻርን እዩ ዝብሎ። ሶማልያ ኤርትራን ኢትዮጵያን እንተተሓባበሩ እንተተሓጋገዛ፡ ንመን የርብሕ እንተድኣ ኢልካ፡ ቅድም ቀዳድም ነቶም ህዝብታት የርብሕ። ነቲ ዞባ ከኣ ርግኣት ይፈጥረሉ። ነቲ ዞባ ናቱ ሲነርጂ ብዝተፋላለየ መንገዲ ከዛይድ ይኸእል። ንምህናጽ ናይ ሃገራት ጥራይ ዘይኮነስ፡ ዞባዊ ምትሕግጋዝ ንምህናጽ'ውን ናህሪ ይፈጥረሉ። እቲ ባይታን ሃዋህውን፡ ነተን ሃገራት ጥራይ ዘይኮነ ንኸልኣት ዞባታት ዓለም'ውን ጽልዎ ይገብር።

ናቶም ግዝኣት፡ ግበር ኣይትግበር፡ ናቶም ውሳኔ እንተዘይ ኮይኑ ዝኾነ ካልእ ክሰርሕ ስለዘይብሉ፡ ሎሚ ኢትዮጵያ፡ ሶማልያ፡ ኤርትራ፡ ጅቡቲ፡ ሱዳን፡ ደቡብ ሱዳን፡ ኬንያ፡ ኡጋንዳ'ውን ተሓባቢረን ናጻ ኮይነን ክሰርሓ ባህ ኣይብሎምን። ምናልባት ከገርም ይኸእል ይኸውን ግን፡ ግዜ ዝመሃረና ከምዚ ዝኣመሰለ

ኣታሓሳስባታት ኣይዋሓጠሎምን እዩ። ይትረፍ ንኸምዚኣን ጌና ድሑራት ዘለዎ ኣብ ናይ ሳብሲስተንሲ ቁጠባ ዘለዎ ሃገራት፡ ንኤውሮጳ፡ ንኤስያ ምቁጽጻር፡ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ከባቢ ንኣጀንዳኻ መጋበርያ ዝኸውን ሓደ ኅብለል ምፍጣር፡ ብኡ መንገዲ እናተጠቐምኻ ረብሓታትኻ ምቕዳም ዝብሃል ቃና ናይ ኣእምሮ እንከሎ፡ ንኸምዚ ዝኣመሰለ ጽፉፍ ሃናጺ ኣታሓሳስባ ክቕበሉ እዩም ኢልካ ክትሓሰብ የብልካን። እቲ ጭንቀት ብኣኡዩ ዝመጽእ። ሕጂ ዲሞክራሲክ ከሰይጥነካ ክኸእል ኣለዎ፡ ክዕንቅፊካ ክኸእል ኣለዎ፡ ተጸጊሙ ናብ እገዳ ወይ ሳንክሽን ክኸይድ ኣለዎ።

ንሕና ነዚ በሊሕና፡ ካብ ካልኣት ዝያዳ ተረዲኡና ፈሊጥናዮ ዘይኮነ፡ ግዜ ዝመሃረና እዩ። ንኣልሸባብ ትድግፉ ኣለኹም ኢሎም ክእግዱናስ ሕሰቦም፡ ምሉእ መዋእልና ዝተቐለለናሉ ዕላማ ስሒትናሲ ንሕና ንተሮሪዝም ክድግፍ! ተሮሪዝም ብቐንዱ ንሳቶምዮም ፈጠርሎም። እንተኾነ ሳንክሽን፡ ትሸጎተ ዓመት ዝወረደ በደል ኣብ ልዕሊ እዚ ሃገርዚ፡ ኣብ ዕቤቱ፡ ኣብ ቁጠባኡ፡ ኣብ ልምዓቱ ዝፈጠርዎ ጸገም ቀለል ኣይኮነን። መን ግን ይሓቶም? ዝሓቶም የለን፡ ረጊጾም፡ ጎረቤት ይኸዱ ዓይነት እዩ እቲ ኣታሓሳስባኦም። ናይ ዓለም ስርዓት ዝብሃል የለን፡ ብዘይካ ናታቶም ወይ ንዓኣታቶም ዝረኣዮም ካልእ ስርዓት ኣሎ ኢልካ ክትዛረብ ኣይትኸልን።

ሕጂ ነዚ ከም ውሁብ ወሲድና፡ ሓደ ካብቶም ብድሆታት ናይ ህላወናን ህላወ ዘባናን ስለዝኾነ፡ ብኸመይ ንቃለሰሉ ኣገባባት ክንገብር ንኸእል እዩ። ንሳቶም ግን ቀሲኖም ክሓድሩ ኢዮም ኢልካ እትጽበዮ ኣይኮነን፡ ኣብ ዓለም እናጸገሞም እዩ ዝኸይድ ዘሎ። ትማሊ ትማሊ ዝወጸ ሓደ-ሓደ ሰነዳት እንተተርኢናዮ፡ ኣብ ዑደት ወይ ሰርኩለሽን ዘሎ ዶላር፡ እቲ 40% ካብኡ ኣብዛ ዓመት እዚኣ ዝተሓትመ እዩ። 40% ወረቐት ናይቲ ኣብ ዓለም ተዘርጊሑ ዘሎ ዶላር ኣብ ሓደ ዓመት ጥራይ ተሓቲሙ። እንታዩ ቫልዩ ወይ ዋጋ ናቱ? ንዕኡ ዝድግፍ ቁጠባ ኣሎ ድዩ? ወረቐት እናኣሕተምኻ ንዓለም ክትገዝእ ይካኣል ድዩ? በዩናይ ስነ-ምግባር ወይ ሎጂክ - ክመሃሩ ኣይከእሉን ኢዮም ክመሃሩ ክንጽበዮም እውን ኣይንኸእልን። ስራሕና ንግበር ኢልካ ክትከይድ እንተዘይኮይነ፡ ብእኡ ንጫነቐሉ ምክንያት እውን የለን።

እዚ ዝብሎ ዘለኹ፡ ብተመኩሮ ስለዝሓለፍናዮ፡ ብዙሕ ክሓልፈና ዝኸእል ዝነበረ ነገራትውን ተማሂርና ስለዘለና፡ ንዕኡ ከም ኣናብባ ኣብ ዝኾነ ገምጋም ኣይነጸግዮን ኢና። ግን ንዕኡ ብዝያዳ ሚዛን እናሃብና መኣዝና ክንቅይር ኢና ኢልካ ዝሕሰብ ኣይኮነን። እዚ ሕጂ ብዝተፈላለዩ ከባቢታት ዝረኣ ዘሎ፡ ጸቕጢ ገይሮምልና፡ ኣፈራሪሖምና፡ ከምዚ ኢሎምና፡ ንእገለ ምረጻ፡ ንእገለ ኣይትምረጻ፡ ከምዚ ግበር. . . እናተባህለ ኣብ ናኣሽቱ ነገራትን ኣብ ደቀቕቲ ዝርዝራትን ኣብ

ሶማሊያ፣ ሊብያ፣ ኦብ ሱዳን፣ ኦብ ዝተፈላለዩ ከባቢታት ዝገብርዎ ዘለው ምትእትታዎት፡ እንታይ ኣእትይዎም እዮም ከምኡ ዝገብሩ ዘለው? ንምንታይ ከምኡ ይገብሩ ኣለው? እቲ ህዝብታት የለን ዲዩ? እቲ ሃገራት የለን ድዩ? ዘብል እዩ። ንሕና እንተኹነ፡ ነቲ ናታቶም ኣራኣእያ፡ ተጻዋርነት ወይ ኢሚዩኒቲ ፈጠርናሉ ኢና።

ጉዳይ እገዳ ቁሩብ ተንኪፍካዮ ነይርካ፡ እቲ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ክውሰድ ዝጸንሐ ናይ እገዳ ስጉምትታት ብመንጽር ኣህጉራዊ ሕጊ ብኸመይ ይረኣ? ብግብሪኽ እንታይ ጽልዎ ክህልዎ ይኸእል?

እወ፡ እቲ ኣህጉራዊ ሕጊ መሰረት ኣለዎ። እቲ ፋውንደሽን ወይ መሰረት ናቱ እንታይዮ ልኡላውነት እዩ። ሓያል፡ ሃብታም፡ ድኻ፡ ድኹም፡ ውሑድ፡ ብዙሕ፡ ዝብሃል ነገር የለን። ኩሎም ሃገራት፡ ኩሎም ህዝብታት ልኡላውያን እዮም። መሰረት ናይ ኣህጉራዊ ሕጊ ከኣ ኣብኡ ዝተመስረተ እዩ። ኣነ ሓያል እየሞ ክጉንጸካ ይእኸል'ዮ፡ ኣነ ሃብታም እየሞ ሓፍ በል ኮፍ በል ክብለካ ይኸእል'ዮ ዝብል የለን። ሃገራት ብብዘለዎኦ ሃልዩን፡ ነናተን ክብረት ኣለወን። ርግኣት ናይ ዓለም ከራጋግጽ ዝኸእል ኣህጉራዊ ሕጊ እዩ። ካብኡ ወጺእካ ክትከይድ ኣይትኸእልን።

ሓደ ሃገር ወይ ሓደ ሓይሊ ስፕሻል ኢንተረስት በሎ ድላይካ በሎ፡ ብኸመይ መንገዲ ኣብ ናትካ ጉዳይ መጺኡ - እዚ ግበር እዚ ኣይትግበር፡ ክብለካ ይኸእል? ሳንክሽን እንድሕር ክውሰን ኮይኑ፡ በዩናይ መንገዲ ይውሰን፡ ሕጋዊ ኣገባባት ኣለዎ። ባዕልኻ ጠቓኒ፡ ባዕልኻ ከሳሲ፡ ባዕልኻ መስካሪ፡ ባዕልኻ ፈራዲ፡ ባዕልኻ ቀጻሊ ክትከውን ይከኣል ድዩ? ይትረፍ ብኣህጉራዊ ደረጃሲ ኣብ ውሽጢ ሓደ ውሱን ጉዳይ ከምኡ ክትገብር ዝከኣል ነገር ኣይኮነን። በዩናይ መንገዲዮ እዚ ኩሉ ውሳኔታት ዝሓልፍ ዘሎ? እዚ ሕጂ ትማሊ ዝገበርዎ እገዳ ዘይኮነሲ፡ እቲ ንዝሓለፈ 9 ዓመታት ዝኸደ እገዳ ካብ 2009 ክሳብ 2018፡ መን ክሓትት ይኸእል? ሕራይ ናብ ባይቶ ጸጥታ ወሲድካ ከተሕልፎ ትኸእል ትኸውን፡ ኣብ ባይቶ ጸጥታ ምኻዱን ዘይምኻዱን ግን ኣይኮነን እቲ ጉዳይ። መርትዖታት ኣለካ ድዩ? ሽዑ ግን መሳኻኸር እዮም ዓዲጎም። ሎሚ ተመሊስካ እንተርኢኻዮ፡ እቲ ውሳኔ ክውሰን እንከሎ መሳኻኸር ኢሎም ዘቕረብዎም፡ መንዮም እቶም መሳኻኸር? እንታይዮም መስኪሮም? ኣብ ቅድሚ መን መስኪሮም? መንዮ ዳኛ ኮይኑ ነዚ ወሲንዎ? ዝፍለጥ ነገር የለን።

ኣብ ናይ መወዳእታ ዓመትዮ፡ ኣብ 2009 ናይ መወዳእታ ናይ በዓላት ኣጋጣሚ እዮም መሪጸም። ሽዑኡ ብውልቃዊ ርክባት ጠውዮም ጠውዮም እቲ ውሳኔ ኣሕሊፎሞ። ናይ ባይቶ ጸጥታ ወይ ሰኪዶሪቲ ካውንስል ውሳኔዮ ተባሂሉ። ናይ

ሰኪዩሪቲ ካውንስል ውሳኔውን ንገዛእ ርእሱ ሕጋዊነቱ ኣብ ምንታይ ዝተመርኮሰዩ? ሕጋዊነቱ እንታይዩ? የለን። ሕጋዊነት ማለት ብመርትዖ ዝተራጋገጸ ገበን ወይ ጌጋ እንተተፈጸመ፡ ንዕኡ ዝውሰን ሕግታት ከኣ ስለ ዘሎ - ቦቲ ሕግታት መሰረት መቐጻዕቲ ክግበር ይከኣል። ነዚ መሰርሕዚ ዘይሓለፈ ብውልቀ ውሳኔ ዝግደድ እገዳ ሕጋዊነት ክህልዎ ኣይክእልን እዩ። ሞራላዊ ልዕሊ ባይታውን ክህልዎ ኣይክእልን። ዝኾነ ዝውሰን ውሳኔ ብመርትዖታት ዝተመስከረ፡ በኣገባብ፡ ብሕግታት ዝተፈርደ ክኸውን ክኸእል ኣለዎ። እንተዘይሎ፡ በብድላይካ ክትውሰን ዝከኣል ኣይኮነን።

ሕጂ ናብኡ ኢና እንመጽእ። እንታይዩ ሕጋዊነቱ? ሽዑ ንዲፕሎማሲያዊ ብልሓት ተባሂሉ ፍስፍ ደጊፎሞ፡ ነቲ ናይ ሽዑ ዝነበረ ናይ ሰኪዩሪቲ ካውንስል ክሓልፍ ከሎ። በየናይ መንገዲ ደጊፎሞ? ስለምንታይ ደጊፍኩምዎ እንድሕር ኢልካ ጌጋ እዩ። ሽዑ ዝነበረ ናይ ፖለቲካ ጸወታ ናይ ዲፕሎማሲ ጸወታ ዝተወሰነ እዩ እምበር ሓቲትካ ኣረጋጊጽካ ብመርትዖታት ዝተወሰነ ውሳኔ ኣይኮነን። ቻይናውን ንርእሳ ኣብስተይን ወይ ድምጺ ተግቅቦ ገይራ። ስለምንታይ ኣብስተንሸን? ኣብስተሸንሲ መመኸነይታ ክኸውን ኣይክእልን እዩ። ወይ ምስምስ ክኸውን ኣይክእልን እዩ። ኣብስተይን ክትገብር እንድሕር ድኣ ኮይንካ፡ ዘይተራጋገጸ ዘይበርሀ ኣገባብ ኣሎ'ሞ ይብራህ ኢልካውን ክትሓትት ትኸእል ኢኻ። እንተዘየለ ኣብ ውሳኔ ክበጽሕ እንከሎ፡ መንኅ መንኅ መርገጺ ኣይትወስድን። ምክንያቱ ክሲ እዩ። ንስኻ ገበነኛ ኢኻ፡ ንሸበራ ወይ ተርሪዝም ትድግፍ ኣለኻ እንድሕር ኢሉኒ፡ ኣረጋግጸለይ፡ በየናይ መንገዲ? ዋላ እቲ ሞራላዊ መልእክቱውን ክመሓላለፍ እንድሕር ኮይኑ፡ ብመርትዖታት ክራጋገጽ ክኸእል ኣለዎ። ሕጋዊነት ናይ ዝኾነ ውሳኔ ብመርትዖታት ተራጋጊጹ፡ ግቡእ ሕጋዊ መሰርሖ ወዲኡ ዝሓልፍ ክኸውን ኣለዎ።

እንተዘይኣሎ በብውልቅኻ ዝውሰን እገዳታት ሕጋዊነት ይህልዎ ኢልካ ኣይትዛረብን። ተመሊስካ ኣህጉራዊ ሕጊ እንታይዩ? ብኸመይ መንገዲኻ ሃገራት ልኡላውነቶም፡ ሃገራዊ ድሕነቶም ከውሕሱ ምእንቲ ክምጉትሉ ይኸእሉ? ክምጉትሉ ዝኸእሉ መጋባእያኽ ኣበይ ኣሎ? ካብቲ መጋባእያ ወጺእካ ዝግበር ውሳኔታት መን ግንብ ክብሎ ይኸእል? ዋላ ሓደ የለን። እዚ ንርእዮ ዘለና ሕጊ ናይ ጫካዩ። ናይ ጃንግል ሕጊ እዩ። ኣብ ግዜ ዝሓል ኩናት ዝነበረ ኩነታት ይኹን፡ ኣብ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ዝተኻየደ ውሳኔታት ዋላ ምስ ዘይንፈትዎም ኩነታትውን መጺእካ እንተርኢኻዮም፡ ከምዚ ዝኣመሰለ ውሳኔ በየናይ መንገዲ ይሓልፍ ኣሎ። ኢልካ ክትሓትት እንተኾይንካ፡ ልዕሊ ኩሉ እቲ መለክዒታት ንጹር ኮይኑ ብኡ መጠን ሕጋዊነት ኣለዎን የብሉን ኢልካ ክትማኅት ወይ ናይ ሞራል ጉዳይ ኣለዎ ኢልካውን ክትዛረብ ኣይትኸእልን።

ምስዚ ዝኸይድ ዘሎ ናይ ዓለም ኩነታት ዝመጽእ ዘሎ ምቕይያራት፡ ንህዝብታት ዓለምውን፡ እናተጋህደሉ ይኸይድ ስለዘሎ፡ ካብዚ ናይ ጫካ ስርዓትን ሕግን ክወጽእ ክኸእል ኣለዎ እቲ ዓለም። ብዙሕ ርእይቶታት ክቐርብ ጸኒሑ እዩ። ሪፎርም ናይ ዩኤን፡ ሪፎርም ናይ ሰኪዩሪቲ ካውንስል። ዩኤን ክሕይል ኣለዎ፡ ከምዚ ክኸውን ኣለዎ፡ ኣህጉራዊ ሕጊ ክኸብር ኣለዎ? ምእዙዝነት ናይ ሕጋውነት ክነግስ ኣለዎ፡ ዝብሃል ዘረባታት፡ ዕበስ-ዕበስ እናተባህለ - ዳርጋ ብግስ ይብል ይኸለፍ፡ ብግስ ይብል መሊሱ ይኸለፍ። ምክንያቱ ኣየሕልፍዎን፡ ናብ ከምኡ ዝኣመሰለ ኣይከይድን እዩ። ሎሚ ዓለም፡ ህዝብታት ናይ ዓለም፡ ብዘይካ ሰብ ፍሉይ ረብሓ፡ ፍትሕን ርትዕን ዘለዎ ዓለማዊ ስርዓት ኣሎ ድዩ? የለን። እዚ ምርልድ ኦርደር ኣሎ ዝብሃል ዘሎ እዚ ኦርደርዚ ናይ ጫካ ግዝኣት'ዩ። ናይ ጫካ ስርዓት'ዩ። እዚ እናፈለጥና ዝሓለፈ ሓሊፍና ኣለና። ንድሕሪ ሕጂ ግን ካብ ቃልሲ ዓዲ ኣይንውዕልን። ብቐንዱ ግን ምስ ኣብ ከባቢና ዘሎ ኩነታት እናተዛመድና ክንሰርሓሉ ዘለና እዩ። ክገርመና'ውን የብሉን።

ኣበየናይ መስርሕ ብሕጋዊ ኣገባብ ተወሲኑ? ድሕሪኡኸ ናይ ሳዕቤናቱ ተሓታቲ መን ይኸውን? ትሸግተ ዓመት ኣብ ልዕሊ ኤርትራን ህዝቢ ኤርትራን ዝወረደ በደል ብዘይሕጋዊ ውሳኔ መን'ዩ ተሓታቲ፡ መን ይኸሕሶ ጽባሕ ንግሆ? እዚ ሕጂ ዝውሰን ዘሎ ውሳኔታትከ በየናይ ሕጋውነት ተወሲኑ'ሞ፡ ኣበይ እዋን ካሕሳና ክንረኽበሉ፡ እቲ ቃልሲ ኣይንገድፎን ግን እዚ ዘምጽኦ ዘሎ ንገዛእ ርእሱ እዚ ናይ ጫካ ስርዓትን ናይ ጫካ ሕግታትን ስለዝኾነ፡ ናይ ህዝብታት ዓለም ቃልሲን፡ ናይ ህዝብታት ዓለም ምእዙዝነት ወይ ሶሊዳሪቲን እናሓየለ ክኸይድ ክኸእል ኣለዎ። ምክንያቱ፡ ርግኣት ንልምዓት እንተደኣ ዝጸሎ መሰረታዊ ረቓሒ ኮይኑ፡ ርግኣት ክመጽእ ምእንቲ ናይ ሓደ ህዝቢ ናይ ሓደ ሃገር ጥራይ ዘይኮነ፡ ናይ ኩሉ ህዝብታት ቃልሲ ክህሉ ክኸእል ኣለዎ። ዝግበር ዘሎ ቃልሲታት፡ ምስዚ ኣብ 30 ዓመታት ፈይል ዝገበረ ወይ ዝወደቐ ናይ እንኮ ቀጽሪ ኣተሓሳስባታት፡ እቲ ዓለም ናበይ ይኸይድ ከምዘሎ ንሪኦ ኣለና።

ስለዚ፡ እቲ ቃልሲ መመሊስና እናኣሓየልና መኸተና እናኣደልደልና ነቲ ብድሆታት ክንምክቶ ክንክእል ኣለና። እዚ ትማሊ ኣብ ኢትዮጵያ ዝመጽኦ ኩነታት ኣብዚ ከባቢና ክፈጥርዎ ዝደልዩ ዘለዉ፡ ዝኾነ ዕድል ከይኸሰት ምእንቲ፡ ከመይ ጌርካ ንኤርትራ ዲሞናይዝ ትገብር ተሰይጥን፡ መዓልቲን ለይትን ከምዚ ዝኣመሰለ ስነ-ኣእምሮኣዊ ጸገም ኣብ መቓን ናይ ታሪኽ ብቐሊል ክርኦ ክኸእል ኣይኮነን። እንተኾነ፡ ናይ ህዝቢ ኤርትራ ሓይሊ፡ ናይ ህዝቢ ኤርትራ ጽኑዕ ኣካይዳ፡ ዝሓለፈ ሰማንያ ዓመታት ዝገበሮ መስዋእትን መኸተን ንዕኡ እናኣሓየልካ ምቕጻል ጥራይ እምበር፡ ኣብዚ እዋንዚ እቲ ሕቶታት መልሲ

ክንረኸበሉ ንኸእል ኢና ወይ ክምልሰልና ዝኸእል ወገን ኣሎ ኢልካ ክትዛረብ ዝከኣል ኣይኮነን።

እቲ እገዳ እንታይ ጽልዋኽ ክህልዎ ይኸእል?

ክልተ ነገራት ኣሃሚድካ ክትርኢ ኣሎካ። ጽልዋ የብሉን ኢልካ ከተቃልሎ ኣይትኸእልን። እቲ ቀዳማይ ሸቶ ብናታቶም ኣጠማምታ፡ ቁጠባዊ ጸገም ክትፈጥር ኣሎካ። ጸቕጢ ኣብ ፋይናንሻል ትራንዛክሽን ኣብ ምስግጋር ቁጠባ ከይተሕይል፡ ሰብ ከብዱ መሊኡ ከይሓድር ክጸገም ክኸእል ኣለዎ።

ነዚ ናትና ኣይኮነን ዝረኣየኒ። ነዚ ናትና ጥራይ ኣይኮነን፡ ምስ ከመይ ተዛምዶ፡ እንድሕር ኢሎሙኒ - ጣሊባን ንፊትዎም ኣይንፈትዎም ኣይኮነን እቲ ሕቶ - ድሕሪ 20 ዓመታት ኣመሪካ ወጺኦ ካብ ኣፍጋኒስታን። ኣብ ኣፍጋኒስታን ጥሜት ዓጸቦ ይትንስእ ኣሎ። ህዝቢ ይደክም ኣሎ ይበሃል። ናይ ኣፍጋኒስታን ዕቑር ትሕጃ ገንዘብ ልዕሊ 8 ቢልዮን ዶላር ይበሃል። እዚ 8 ቢልዮን እዚ ተኣጊዱ እዩ ዘሎ። ስለምንታይ? ነቲ ዝጠመየ ህዝቢ ዘይወሃብ እዚ ገንዘብ'ዚ። ጥሜት እንተደኣ ይመጽእ ኣሎ፡ ቆልዓ-ሰበይቲ ኣብ ተለቪዥናት እናሰኣልካ ብዛዕባ ስቕያት ህዝቢ ኣፍጋኒስታን እንድሕር ትዛረብ ኣለኻ፡ ጣሊባን ክሕተት ይኸእል'ዩ ብመንገዱ፣ እቲ ህዝቢ ግን ስለምንታይ ይሳቕ ኣሎ? ስለምንታይ ጸቕጢ? ብናታቶም መጎት - ጸቕጢ ትፈጥር፡ ነቲ ትደልዩ ነገር ክትገብር ምእንቲ።

ካልእ ኣብነት፡ መንግስቲ ሱዳን እዚ ሕጂ ዘሎ ገና ዘይተረጋግኦ ስርዓት፡ ዕዳ ናይ'ቲ ኣብ ኮል ዝተፈጸመ ገበን - ኣልቃዒዳ ዝፈጸመቶ'ሞ፡ እቲ ዝሓለፈ ስርዓት ዝገበሮ ገበን፡ እቲ ዕዳ መንግስቲ ክኸፍሎ ኣለዎ ተባሂሉ። ኣብ ርእሲ'ዚ ሕጂ ዘሎ መንግስቲ ናይ ህዝቢ ማለት እዩ። እዚ ሕጂ ዘሎ መንግስቲ እዚ ሕጂ ዘሎ ኩነታት ህዝቢ ሱዳን ፍኑው ናዕቢ ዘምጽኦ ኩነታት እዩ። ናይ ዝሓለፈ መንግስቲ ናይ ዝሓለፈ ስርዓት ገበናት እዚ ሕጂ ዘሎ ህዝቢ ይሕተተሉ እሞ ንዕኡ ከም ናይ ጸቕጢ መጋበርያ ትጥቀመሉ። እንታይ እዩ'ቲ መጎት? እንታይ እዩ'ቲ ሕጋውነት? ናይ ብሓቂ እቲ ሳዕቤን ናይ ህዝቢ፡ ጥሜት ናይ ህዝቢ ስቕያት ምግዳድ እዩ። ህዝቢ ኣሳቕኻ ምስ ጠመየ ወይ መንግስቲ ክግልብጥ እዩ፡ ወይ ናዕቢ ክገብር ኣለዎ። ወይ ድማ ብዝተፈላለየ መንገዲ ናይ ደገ ምትእትታው ማዕጸ ከርሑ ኣለዎ እዩ'ቲ ሎጅኮም።

ናይዚ መወዳእታ ተወሲኑ ዘሎ እገዳ ዘይኮነ፡ 2009 እገዳ ክውሰን ከሎ ክሳብ 2018 ዝለዓል፡ ኣይተላዕለን እውን፡ ኣብ 2018 እንታይ ጸገማት ፈጠሩልና ናይ ቁጠባን ናይ ልምዓትን መደባትና ከምቲ ዝደለናዮ ክንከይድ ኣይከኣልናን። በዝን በትን ሕልኸላኻት ነይሩ፡ ግን ምስ ዝርካቡ ውሑድ ጸጋታት

እናአጎሳጎሰና ንአሸቱ መደባት ከነተግብር ክኢልና። እቲ ዝግበዩ መኸሰብና ግን፡ ጽንዓት (ረዚሊያንስ) እዩ። አትሪናና አጽኒዑና፣ ንኸምዚኦም ዝኣመሰሉ ጸገማት ክንምክት ምሂሩና። ቁጠባዊ ጸገማት ኣየውረደልናን፡ ኣይሃሰዩናን ኢልና ክንጀሃር ኣይንክእልን ኢና። ብቐንዱ ግን፡ ካብ ወረደና ዝርካበን ዓቕምና ዝርካበን ጸጋታትና እናጎሳጎሰና ንአሸቱ ንአሸቱ ከነተግብር ኣለና ኢልና ዘይንጀሃረሉ ዘይንገደተሉ መደባት ኣተግቢርና።

ንሱ ኣይኮንንን እቲ መኸሰብ ክንደይ ጽርግያ ሰሪሕና? ክንደይ ናይ ልምዓት ማይ መደባት ገይርና? ክንደይ ዓበይቲ ካልኣት ናይ ምስናዕ መደባት ኣካይድና? ኣብ ትምህርትን ጥዕናን እንታይ ገይርና? ሓደ ብሓደ ብኣሃዛት ንገልጸ ምዕባለታት ኣሎ። ንዕኡ ዓጊቱ ሒዘዎ ብኣኡ ግን ኣይተሰናበድናን ብኣኡ ከይተሰናበድና። ናትና ጽንዓት፡ ትሪ፡ ኣካይዳ ኣሕይልና። ቀሊል ነገር ኣይኮነን ከምዚ ዝኣመሰለ ብቐንዱ ከተጥሪ። ነዚ ሕጂ ዝመጽአኹ፡ ዝሓለፈ ተመኩሮ ስለዝመሃረና ነዚ እውን ክንጸወረሉ ንኸእል ብልሓት ኣሎና ኢልና ክንዛረብ ንኸእል ኢና። ክሳብ ክንደይ ክሃሰዩና እዩ ኣይሃሰዩናን ኢልና ከይተጀሃርና፡ ነቲ ሃሲዩ ከነኸሕሰሉ እንኸእል ናይ ገዛእ ርእሰና ኣፍራይነት፡ ናይ ገዛእ ርእሰና ጸዕርን ድኻምን እናሓየልና ክንከይድ ክንከእል ኣሎና። ተሰናቢድና ክንርመስ ዩብልናን፡ ተሰናቢድና ክንጎገት ዩብልናን፡ እዚ ቀሊል ነገር ኣይኮነን - ኣባና ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ካልእ ዝተፈላለዩ ከባቢታት እንተርኢኻዮ፡ ሎሚ ረዲኤት፡ ቁጠባዊ ሓገዝ ናይ ምርልድ ባንክ፡ ናይ ኣይኤምኤፍ፡ ናይ ሓደ ዝበሃል ንምክንያት እዩ። መጽቀጢ መሳርሒ ብናታቶም ኣእምሮ።

ቀደም ካሮትን በትሪን ዝበሃል ዘረባ ንኣእዱግን ካልኣት እንሰሳታትን እዩ ዝኸውን ነይሩ። ሎሚ ንዓኣቶም በብኢዶም በትርን ካሮትን እዩ ኣብ ኣእምርኦም ዘሎ። ኣብቲ ሳይክ ናቶም ስለተቐርጸ ወይ በትሪ ገይሩ ከፈራርሓካን ክሃርመካን ኣለዎ፡ ወይ ከኣ ንእሽቶ ዩብልዓካ እሞ ንዓኣተን እናኣኸለሰ ይቁጸጸረካ ማለት እዩ። ከምኡ ገይርካ ህዝብታት ከተንበርክኹ፡ ህዝብታት ብእገዳ ከተርዕም ኢልካ ምሕሳብ ንገዝእ ርእሱ፡ እቲ ቅድም ዝበልክዎ ናይ ጫካ ሕግታት እዩ መግለጺኡ። እምበር ስልጡን ሰብ ይኹን ሓይሊ ከምዚታት ክገብር ኣይክእልን።

እዚ ሕጂ ትማሊ ዘምጽእዎ፡ በዝን በትን ኢልካ ኣብ መወዳእታ ናብ ህዝቢ ዝቐንዐ እዩ፡ ህዝቢ ክጫነቕ ክኸእል ኣለዎ። ሓዋላታት ደው ክብል ክኸእል ኣለዎ፡ ዝተፈላለዩ ብስም ህዝባዊ ግንባር ይኹን ብስም ዝተፈላለዩ ኣካላት ናይ መንግስቲ ክካየድ ዝጸንሐ ንጥፈታት ደው ክብል ክኸእል ኣለዎ፡ ዝኸነ ምንቅስቓስ ክህሉ ዩብሉን። ንመን እዩ ክሃሲ ኣብ መወዳእታ - ኣነ ምስሐይን ድራረይን ገዲፈ እውን ክኸይድ እንኸእል እዩ ጸገም ዩብለይን። ነቲ ካልእ ህዝቢ

ግን ስለምንታይ ተጥምዮ አለኝ. . .? ብኸምዚ መገዲ መንግስቲ ክግልብጥ እየ ኢልካ እንድሕር ትሓስብ አለኝ ኮይንካ እውን፡ ክኸውን ኣይክእልን። እቲ ዋና ነገር ግን፡ ከም ድላይና ክንጎዩ ክንግስግስ ምኸኣልና፡ ዓበይቲ ዓበይቲ መደባት እውን ከተግብር ምኸኣልና፡ ነዚ ይዓግተና ኣሎ - ግን ካብ ዕማምና ኣይንኹለናን ክንቅጽል ኢና፡ ክንሰርሕ ኢና። እቲ ንመሃሮ ዘለና ትምህርቲ ከኣ ቀሊል ነገር ኣይኮነን።

ንስንብራቱ ከነውሕዶ ብዝተኻእለ መጠን ዕንቅፋት ከምዘይኮነና ገስጋስና ከምዘይዓግት ጌርና ክንሰርሕ ክንክእል፡ ምስኡ ከኣ ናይ ምብልሓት ዓቕምና ብጸገምና ዝተመሃርናዮም ተሞኩሮታት ኣበርክቶኦም ቀሊል ስለዘይኮነ፡ ኣብ ኣወጣጥና መደባትና ኣብ ምስራዕን ኣጠቓቕማን ጸጋታትና ኣብ ዝተፈላለዩ ካልኦትን መደባት ናይ ምትግባር ብቕዓትና፡ ሳላቲ ጸቕጢ ሳላቲ ጸገም ተማሂርናዮ ኢና።

ህዝቢ ከኣ ነዊሕ ዘመናት ሽግር ዘሕለፈ እዩ፡ ብርግጽ ጽቡቕ ይደሊ ጽቡቕ መነባብሮ፡ ጽቡቕ ኩነታት ናይ ቁጠባ ይደሊ፡ ንመጻኢ ወለዶታት እውን ይሓስብ ብዙሕ ነገራት ኣለዎ። ከምዚ ዝኣመሰለ ጸገማት፡ ከም ንቡር. . . ከም ባህሊ ስለዝወሰዶስ ብኸምኡ ክናበር ይኸእልዮ ክትብል ግን ኣይከኣልን። ግን ብኣኡ ተሰናቢድና ደው ኣይንብልን፡ እምበር ኣሰር ዮብሉን ክንብል ኣይንኸእልን።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ህዝባዊ ግንባር ኣብ ልዕሊ ሓድነት ኢትዮጵያ ዘለዎ መርገጺ ብተደጋጋሚ ዝተገልጸን ንጹርን እዩ። ኣብዚ ዝሓለፈ ክልተ ዓመት ከኣ፡ ኢትዮጵያውያን ንመርገጺ ኤርትራ ብግብሪ ክዕዘቡዎን ክርድእዎን ክኢሎም እዮም። ከም ውጽኢቱ ዝማዕበለ ሓባራዊ ኣመለካኸታ ጽልዋኡ እናሰፍሐ ይኸይድ ኣሎ። እዚ ተፈጢሩ ዘሎ ምሕዝነትን ሓባራዊ ኣረኣእያን እናማዕበለ ክኸይድ፡ እንታይ ክግበር ኣለዎ?

እወ፡ ኣብ ዝሓለፈ 10-20 ዓመታት ቀጻሊ እንሰምዖሲ - ናይ ኩሉ ርእይቶ እዩ ክትብሎ ኣይትኸእልን። እንታይ ገደሰና ንዝብል ከኣ - እንታይ ገደሰና ኢልካ ገዲፍካዮ ትኸይድ ነገር ኣይኮነን። ከምኡ ክንገብር ንኸእል ዲና? ደለዩ ይኹን ይዘረግ፡ ንሕና ከም ደሴት በይንና ክንምዕብል ንኸእል ኢና፡ በይንና ርግኣት ከነውሕስ ንኸእል ኢና - ናቶም ጉዳይ ኣይምልከተናን እዩ ክንብል ኣይንኸእልን ኢና። ናይ 60-80 ዓመታት ምዕባለ ኣብ ሰለስተ ወለዶታት እንተርኢናዮ፡ ብቐጥታ ምስ ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት ዝተኣሳሰረ እዩ። ምስ ህዝቢ ኢትዮጵያ

ብሰላም ብሕውነት፡ ምትሕብባር፡ ምክብባር ክንነብር እንታይ ይጎድለና? ዋላ ሓደ ዝጎድለና ነገር የለን።

ቅድሚ ዝኣገረ ግን፡ ርግኣት ናይ ኢትዮጵያ ክውሰን ክኸእል ኣለዎ። ርግኣት ናይ ኢትዮጵያ ከኣ በዚ ዝረኣናዮ ናይ ሰለስተ ወለዶታት ተመኰሮ ንብሎ ክኸይድ ዝኸእል ኣይኮነን። ናይ ሃይለስላሴ ስርዓት ነይሩ'ዎ እንታይ ጸልዮና፡ እንታይ ኣምጺኡ? ሽዑ ዝነበረ ፍልስፍናታት፡ ሽዑ ዝነበረ ኣተሓሳስባታት ብብዙሕ መንገዲ ክትርእዮ ትኸእል። ብቐንዱ ግን፡ ኣንጻር ልኡላውነትናን ናጽነትናን እዩ። ብናይ ደገ ኣጀንዳ ዝምራሕ ስርዓት ስለዝነበረ። ነቲ ገዛኢ ዝነበረ ጉጅለ ኢና ንሓምዮ እምበር፡ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ንሓምዮ ኣይኮነን። ብዝኾነ ይኹን መንገዲ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ዘሕሚ የለን። ድሕሪኡ ናይ ደርጊ ስርዓት መጸኢ። ናይ ደርጊ ስርዓት ዘካየዶ ነገር እውን ንናይ ኢትዮጵያ ርግኣት ኣይሓገዘን። መሊሱ ነዚ ከባቢ ናብ ዕልቕልቕ ኣእትይዎ። ንሱውን ናይ ደገ ኣጀንዳታት ይኸተል ስለዝነበረ።

ስለዚ ካብኡ ዝተመሃርናዮ ትምህርቲ እውን ኣሎ። እዚ ናይ ትማሊ ናይ ወያነ፡ እቲ ዝኸፍኦ ተመኰሮ እዩ። ህዝቢ ኢትዮጵያ ከምዚ ተመቓቐሉ ኣይፈልጥን እዩ። ህዝቢ ኢትዮጵያ ከምዚ ተተፋኒኑ ኣይፈልጥን እዩ። ካብዚ ዝኸፍኦ ነገር የለን፤ ድሕሪ 30 ዓመታት እዚ ትማሊ ዝረኣናዮ ስለምንታይ? ምስ ከምኡ ዓይነት ኩነታት ክንነብር ንኸእልዶ? ኩኤግዚስት ክንገብር ንኸእል ዲናስ ዋላ ኣይምልከተናን ኢልና ገዲፍናዮ ክንከይድ ኢና? የለን። እዚ ሕጂ ናይ ህዝባዊ ግንባር ሓድሽ ምህዞ ኣይኮነን። ፍልስፍና ናይ ህዝባዊ ግንባር እውን ኣይኮነን። ክውንነት ናይ ህዝብታትን ናይ ታሪኽን ዘረጋግጸ ሕርያ ስለዝኾነ፡ ካልእ ሕርያታት የለን። 'እንታይ ገደስና ንሓድሕዶም ሓዊ ዘይኣትዎም፡ ንሓድሕዶም . . .።'

ኣጋጣሚ ኣብ ካርቱም፡ ኣብ ቕያዳ ኣል-ዓማ ሓሳን ዝብልዎ ነይሩ - ቺፍ ኦፍ ስታፍ፡ ናፍዕ ዓሊ ናፍዕ ነይሩ - እዚ ጀብሃ እስላሚያ ናይ ሙእተመር ወጠኒ ናይ ጸጥታ እዩ። ናይ ኢትዮጵያ ንዛረብ ነይርና፡ ብዛዕባ ርግኣት ናይ ኢትዮጵያ፡ ብዛዕባ ኣብዚ ከባቢ ክህልዉ ዘለዎም ምትሕግጋዛት ንዛረብ ነይርና። 'ሓሪጋ ፊሃ ኢትዮጵያ' ናፍዕ ዓሊ ናፍዕዮ - 'ሓዊ ይእተዎ ኢትዮጵያ፡ እንታይ ገደስና ንሕና ብዛዕባ ኢትዮጵያ' ኢሉና። ሓሳን ለባም እዩ - 'ኅረቤትካ እንድሕር ሓዊ ነዲዱ፡ ገዛኻ ይድሕን ማለት ድዩ!?' ኢልዎ። ማለትሲ 'ሓዊ ይእተዎ ኢትዮጵያ፡ ሓዊ ይእተዎ ኢትዮጵያ'፡ ሓዊ ምስኣተዎ ንስኻ ደቂስካ ክትሓድር ትኸእል? ምእንቲ ረብሓኻ ኢልካ ጥራይ ዘይኮነስ ምእንቲ ሓባራዊ ረብሓ፡ ከምዚ ዝኣመስለ ነገር ክትምነ እውን ኣይትኸእልን ኢኻ።

አብ ኢትዮጵያ ስለምንታይ ብኸምዚ መንገዲ ንጸምድ አለና? እቲ ኢንጌይጅመንት ናትና አብ ምንታይ ዝተሞርኮሰ እዩ? ታሪኽ ስለዝመሃረና ጥራይ ድዩ? ክውንነታዊ ስለዝኾነ ድዩ? ንመጻኢ ወለዶታት አብ ግምት የእቲና ዲና ንሰርሕ ዘለና? ምስ ጅቡቲ፡ ሶማሊያ፡ ኢትዮጵያ፡ ደቡብ ሱዳንን ሱዳንን ብሓባር ክንነበረሉ ንኸእል ካልእ አማራጺ አሎ ድዩ? ታሪኽ ንድሕሪት አይኮነን ዝኸይድ። ታሪኽ ንቅድሚት እዩ ዝኸይድ። ህዝብታት ነናቶም ልኡላዊ ሃገራት ናይ ልኡላዊ ስርዓታት ክፈጥሩ ይኸእሉ ይኾኑ። ውህደቶም፡ ዕቤት ቁጠባአም፡ ልምዓቶም ንቅድሚት እናጠመተ ዝኸይድ እምበር ንድሕሪት ዝኸይድ አይኮነን። ንሕና ናብ ዘመነ-አሪት ክንምለስ አይኮንናን። ንሕድሕድና እናተዋቓዕና ክንነበር አይንኸእልን። ዓለም ንቅድሚት ዝኸይድ - ንሱ ስለዝኾነ እቲ ሕርያ እዩ። ብኡ መጠን አጀንዳኻ እንታይ እዩ፡ ፕሮግራምካ እንታይ እዩ፡ አብ ኢትዮጵያ እዚ ሕጂ ንርእዮ ዘለና ጸገማት፡ ካብ ዝኾነ ካልእ ህዝቢ፡ አብዚ ከባቢ ብናይ ኢትዮጵያ ኩነታት ብቐጥታ እተጸልወ ህዝቢ ኤርትራ እዩ።

ናይ ሶማሊ ኩነታት አይጸልወናን እዩ፡ ናይ ጅቡቲ ኩነታት አይጸልወናን እዩ፡ ናይ ሱዳን ኩነታት እውን ከምኡ ኢልና፡ ክንዛረብ አይንኸእልን። ካብኡ ናብኡ ግን ብቐጥታ ንኸነታትና ዝጸሉ አብ ኢትዮጵያ ዘሎ ምዕባሌታት እዩ። ቅድሚ ካልእ ሕርያታት ናይ ወጻኢ ፖሊስታት ከኣ፡ አብ ኢትዮጵያ ርግኣት ክመጽእ ኢልና ክንሰርሕ ባህርያዊ ሕርያ እዩ። ካብኡ ዝዓቢ የለን። ንሱ ብግብሪ ከመይ ጌርካ ተተግብሮ፡ ተሰርሖ? ከምቲ ቅድም ዝቐረበ ሕቶ፡ ብዛዕባ አብ ኢትዮጵያ ክመጽእ ዝኸእል ምዕባሌታት ዘለና ትጽቢት እንታይ እዩ? ምስኡ ከመይ ጌርና ንዋሳእ፣ ሲናርቶታት እንታይ ይመስሉ፣ ናትና ንጡፍ ተበግሶ እንታይ መልክዕ ክሕዝ አለዎ፣ ናህሩ እንታይ ክኸውን አለዎ፣ ባህርያዊ ሞኅት እዩ። ብኡ መጠን ክንሰርሕ ክንኸእል ስለዘለና፡ እዚ ሕጂ ዝገበርናዮ እውን አዕጋቢ ስለዘይኮነ ካብኡ ብዝሓየለ መንገዲ ክንሰርሕ ከምዘለና ፈሊጥና ክንዋሳእ ከምዘለና ጥራይ ምግላጽ አኻሊ እዩ በሃላይ እዩ።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ወያነን አሸቀልቱን ዝወልዕዎ ኩናት ዝያዳ ኩሉ ህዝቢ ትግራይ ከቢድ ዋጋ አኸፊልዎ። አብ ርእሲኡ ጃንዳ ወያነ አብ ክልላት አምሓራን ዓፈርን ዝፈጸሞ ግፍዕን ዕንወትን ህዝቢ ትግራይ ተጸላኢ ገይርዎ ኢዩ። እዚ ኩነታት እዚ ተሰጊሩ፡ ከም ደቂ ሓንቲ ሃገር ብሓባር ንምንባር ብወገን ህዝብን መንግስትን ኢትዮጵያ እንታይ ክግበር አለዎ ትብል? ህዝቢ ትግራይክ ምስ

ካልኦት ኣህዛብ ኢትዮጵያ - ማለት ምስ ኅረባብቲ ህዝቢ ኤርትራ ብዓቢኡ ብስኒትን ሰላምን ክክብር ስለዝግባእ ከተመሓላልፎ እትደሊ መልእኽቲ ?

ምስዛ ኣቐዲማ ዝተላዕለት ኣርእሱቲ ብምትእሳር፡ ኣብ ኢትዮጵያ ክኸውን ንምነዮ/ንደልዮ ሓደ ሃገር እዩ። ነቲ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ኣብ ግምት ብምእታው፡ ሕጂ ዘሎ ኩነታት ናባይ ገጹ ክኸይድ ኣለዎ ዝበሃል ግን ክራይተርያ/መለክዒታት ኣለዎ። ህዝቢ ኢትዮጵያ ብዝጸንሐ ምትፍናን ክቕጽል ይኸእል ድዩ? ንናይ መን ረብሓ? ብኸመይ መንገዲኸ? ኢልካ ክትሓትት ክትኸእል ኣሎካ።

ነቲ ታሪኽ ካብ መስመሩ ዘውጽእዎ ረቕሒታት ወይ ተርእዮታት፡ እተኹስኩሱ ሓድግታት ክእለዩ ክኸእሉ ኣለዎም። ኣብ ኢትዮጵያ ሪፎርም ኢልካ ትዛረብ እንተደኣ ኣለኻ፡ ከም ኣብ ዝኹነ ሃገር ዝካየድ ሪፎርም፡ እዚኦም ኩነታት እዚኦም ክእለዩ ኣለዎም። መተካእታኦም ድማ እዚን እትን ክኸውን ኣለዎ ኢልካ፡ መለክዒታት ከተውጽእ ኣለካ። እቶም መለክዒታት ከኣ ንጹራት እዮም። ናይ ሓደ ሃገር ህዝቢ ብኤትኒካዊ መለክዒታት ምትፍናን ቅቡል ድዩ ኣይቅቡልን? ዝኹነ የዋህ ሰብ ዝምልሶ ጉዳይ እዩ። ሃገር ምህናጽ ኢትዮጵያ ትኹን ዝኹነት ካልእ ሃገር - ናባይ ገጹ ክኸይድ ኣለዎ? ህዝቢ እናተቐራረበ ናብ ሓደ መኣዲ እናመጽኦ፡ እናተላለየ ጸገማቱ ብሓባር እናፈትሐ፡ ብድሆታቱ እናመከተ ናብ ዝዓበየ ዝሓሸ ህይወት፡ ክሰጋገር ስለዘለዎ፡ ንዕኡ ከረጋግጽ ዝኸእል ሓደ-ክልተ-ሰለስተ ረቕሒታት ክማላእ ክኸእል ኣለዎ። ቅድሚ ዝኣገረ ማለትዮ። ስለዚ እዚኦም መለክዒታት እዚኦም ናብኡ ገጸም ክኸዱ ክኸእሉ ኣለዎም። እንተዘየሎ፡ ብጽገናዊ ኣተሓሕዛ፡ ንግዚኡ ከሕልፈና ዝኸእል ስልታታት እናወሰድና ክንከይድ ኢና ዝበሃል መናውሒ ግዜ ጥራይ እዩ። ነቲ ሽግር መናውሒ ጥራይ እዩ ዝኸውን። ጽባሕ ድሕሪ ጽባሕ ክፍታሕ ኣለዎ ማለት ኣይኮነን።

ኣብ 1992 ኣብ ኣዲስ ኣበባ ኮንፈረንስ ኣብ ዝተገብረሉ እዋን፡ እስከ ሓድጊ ናይ ዝሓለፈ ክልተ ስርዓታት ርኢና ኣለና፡ ኣብ ኢትዮጵያ ተፈጠሩ ዘሎ ዕድል ሕጂ ከኣ ንዝበለጸ ባይታ ወይ ሃዋሁ ምፍጣር ገጹ ክደፍእ ስለዘለዎ፡ ከምዝን ከምትን እንተተገብረ ይሓይሽ? እዚኦም . እዚኦም ሰጉምትታት ክውሰዱ ክኸእሉ ኣለዎም ብዝብል - ብናትና ገምጋም፡ እቲ መስርሕ ብምልኡ ምእንቲ ክውዳእ፡ ብውሕዱ 10 ዓመት ከድሊ እዩ። ካብቲ ዝጸንሐ፡ ዝተወርሰ ሓድጊ ወጺእካ ናብ ሓድሽ መድረኽ ምኻድ ክከኣል ምእንቲ፡ ብግዜ ዝልካዕ ብተተግባሪ ሰጉምቲታት ዝግለጽ፡ እዚኦም . እዚኦም ክውሰዱ ክኸእሉ ኣለዎም ተባሂሉ። ኣብ መንጎ

ሕርያታት ይመጽኑ። ኖኦ ኣነ ሕጂ ኢህወደግ ከምጽእ እየ ይብሉ። ብኢህወደግ ገይርካ ከተምጽኦ ትኸእል. . .? ከምዚ ዓይነት ጽላል ፈጠርካ ከተምጽኦ ትኸእል? ካልእ ሽግራታት: 'ኣነ በሊሕ እየ' ካብ ዝብል ኣጠማምታ ንዕኡ እናተጠቐምካ ነቲ ቀንዲ ፍታሕ ጎሲኻ: ካልእ ሕርያታት ከተምጽእ የዋጽእ ድዩ? ግዜ ምንዋሕ ድዩሲ. .? ብዙሕ ሕቶታት ኣሎ።

እቲ ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት: ንሕና ንብሎ ካልኣት ዝብልዎ ዘይኮነ: ዝጸንሐ ሓድጊ ክቐየር ክኸእል ምእንቲ: ኢትዮጵያ ረጊኦ ክትምዕብል ምእንቲ: እዚኦም ጉዳያት ክማልኡ ኣለዎም። ናይ ግድን ጅንዮስ ክትከውን ኣለካ ማለት ኣይኮነን ነዚ ከተንብብ። ታሪኽ ዝመስከሮ ዘረጋገጸ ሕርያታት ስለዘሎ: ንሱ ክማላእ ክኸእል ኣለዎ። ቀጻሊ ንዛረበሉ ዝጸናሕና ምስ ዝተፈላለዩ ከባቢታት ናይ ኢትዮጵያ ክንጸምድ/ኢንጌጅ ክንገብር ጸኒሕና። ምስ ወያነ ግን ካብ ክፍላ 70ታት ዝጀመረ ጽምዶ እዩ። ካብ 70'ታት ጀሚሩ ክሳብ ሕጂ ዘሎ ዓመታት: ክንደይ ዝኣክል ከይዱ - ፍርቂ ዘመን ዳርጋ ኮይኑ ማለት'ዩ እቲ ምዕባለታት። ካብ መድረኽ ናብ መድረኽ ዝጸንሑና ሕርያታት ናይ ጽምዶ ኣማራጺታት ሓድ-ክልተ ኢልና ክንዝርዝርዎ ንኸእል ኢና።

ኣብዚ ኣብጺሑና ዘሎ ጸገም ከኣ: ካብኡ ክንወጽእ ክንክእል ምእንቲ እንታይ ክግበር ክኸእል ኣለዎ? ሕጂ ኣብ ናይ መወዳእታ ትመጽእ ሕቶ እንታይ እያ - እዚ ጸቢብ ጉጅለ ናይ ወያነ ኣብዚ ዝሓለፈ 50 ዓመታት ዘማዕበሎ ጸገም እንታይ እዩ? ስለምንታይ እዩ ከምኡ ኮይኑ እቲ ጸገም? ስለምንታይ ቅድም ንልኡላዊት ናጻ ትግራይ ተባሂሉ? ድሕሪኡ እውን ናብ ኢህወደግ ዘመሓድሮ ናይ ኢትዮጵያ ሓድሽ ስርዓት መጺኡ? ካብኡ ናብዚ ትማሊ ዝረኣናዮ ከይድና። እታ ሕጊ ናይቲ ስርዓት: ምትፍናን እያ። ምትፍናን ከመይ ገይርካ ትጥምዝዝ? 'በታትኖ: ኢትኒካዊ ዝኾነ ስምዒታት መመሊሱ ከምዝሰርት ግበር: ኢትኒክ ዝኾነ ትካላት መሰርት' ዝብል እዩ። እንድሕሪ ኣብ ትካላዊ ቅርጺ ደረጃ በጺሑ: እቲ ምትፍናን መመሊሱ እናሓየለ እዩ ዝኸይድ። ካልኣይ ግዜ'ውን ክትእርሞ ኣይትኸእል ኢኻ። ናብ ረጽሚ እዩ ዝኸይድ። ነቲ ረጽሚ ክትጥቀመሉ: ክትረብሓሉ ኢልካ ኢኻ ትኣትዎ ዘሎኻ። ብፍላጥ ዝተገብረ እዩ።

ነዚ ክትገብር ግን ኣብ ውሽጢዚ 50 ዓመታት እቲ ኣመዓባብላ ናይቲ ሓድጊ ከመይ ኢሉ'ዩ ማዕቢሉ እንተ ኢልና: ፈለማ ናይ ኣምሓራ ትምክሕቲ (chauvinism) ዝበሃል መጺኡ። ትምክሕቲ ጥራይ'ውን ኣይኩነን። 'ይንዕቁና እዩ-ም: ከምዚ ይብሉና ' ወዘተ እናበልካ ነቲ ህዝቢ ስምዒቲ ተረሳስኖ። ኣብ ክንዲ ብቐኑዕ ፖለቲካዊ ኣተሓሳስባ ትሃንጸ: ብስምዒት ከምዝእዘዝን መልሱ ግብራዊ መርገጺታት ከምዝወስድን ትገብር። ግፍዕታት ኣይነበረን ማለት ኣይኮነን። ምንዓቕ ኣይነበረን ማለት ኣይኮነን። ምንዓቕ ናይ ኩሉ ህዝቢ

አምሐራ አይኮነን ነይሩ። ናይ ውሱን ጉጅለ፡ ናይ ሰብ ፍሉይ ረብሐ ንዕቀት እዩ ነይሩ። ንህዝቢ ትግራይ ጥራይ ዘይኮነ፡ ናይ ካልኣት ህዝብታት ኢትዮጵያውን ብንዕቀት ዝጥምት ዝነበረ ጸቢብ ጉጅለታት ነይሩ። ብዝተፈላለዩ መልክዕ፡ አምሐራ በሎ ካልእ በሎ። እዚታት ዝገደፎ ሓድጊ ተመዝሚዙ።

ኣብ ክንዲ ቅኑዕ መረዳኢታ ዝህሉ፡ እቶም ዝንዕቁናን ዝጸርፉናን ዘለዉ፡ እቶም ገዛእቲ እቶም እምበር እቲ ህዝቢ አይኮነን። ምስ ህዝቢ ምጽላእን ምስ ገዛእቲን ጨቆንትን ምግጣምን ክልተ ነገራት እዩ። ክልቲኡ ደባሊኞካ አይተምጽኦን ኢኻ። ሕራይ ሽዑስ ሰሪሑ ክትብሉ ትክእል፡ መሰል ርእሰ-ውሳኔ ኢልካ ክትገልጸ ትክእል፡ ዝተፈላለዩ ካልእ መግለጺታት እውን ክትህቦ ትክእል። ኣብ መወዳእታ ግን ጽልኢ አይትኹስኩስን ኢኻ። ናብ ህዝቢ ብህዝቢ ዝኸይድ ጽልኢ ክትፈጥር አይትክእል። ንሱ ግን ኣብ እዋኑ ሰሪሑ'ዩ ኢልካ ክትዛረብ ትክእል። ድሕሪኡ እንታይ መጺኡ - እምበኣር፡ 'ንነፃኛ ኢና፡ ናይ አምሐራ ሹብኒዝም ከምዝን ከምትን. . . ምባል ጥራይ ዘይኮነ፡ ናይ ገዛእ ርእሰኻ ሹብኒዝም ትኹስኩስ፡ ኢኅ ናትካ ተምጽእ። ንሕና ልዕሊ ካልኣት ኢና። ንሕና ዝሓየልና ኢና። ንሕና ዝሃብተምና ኢና።

ብምሉኡ እቲ ኤትኒካዊ ምክፍፋላት ዝፈጠሮ ሃዋህው፡ እዚ ሓድሽ ደርቢ፡ ሓድሽ ናይ ቁጠባ ጉጅለ ዝተፈጥረ፡ ኣብ ነንበይኖም ክልላት ዝነበሩ ነጋዶ ወይ ኣውፊርቲ ወይ ሰብ-ዋኒን መብዛሕትኦም ሰብ-ፍሉይ ረብሐ እዮም። ካብ ጸቢብ ጉጅለ ናይ ተራ ሰረኞቲ ናቶም ሰዓብቲ እናፈጠሩ፡ ናይ ገዛእ ርእሰም ሃብቲ፡ ውልቃዊ ናይ ስድርኦም ናይ ካልእ ማልእ ሃብቲ እናኣጥረዩ ከይዶም። ኣብ መወዳእታ ኩሉ እቲ ካልእ ብሄራት ዘዕዘዘሙሉን ዝኸሰሰሉን ዝነበረ ኩነታት ተፈጠሩ። ኣብዚ መስርሕ'ዚ እቲ ባህሊ እናተኹስኩስ መጺኡ። ኣብ ልዕሊ ተጋሩ ጽልኣት ክፈጥር ጀሚሩ። ክሳብ ክንደይ እዩ፡ ብኸመይ መንገዲ'ዩ ዝረከ ነይሩ? እንድሕር ኢልካ ወያኔ ብዝፈጠሮ ጸገም፡ ንህዝቢ ትግራይ ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ኢትዮጵያ ተጸላኢ ገይሩዎ። ናይ ኢትዮጵያ ጥራይ አይኮነን፡ ኣንጻር ሻዕቢያ. . . ሻዕቢያ እናበልካ ኣንጻር ኤርትራ ዝተፈጥረ ስምዒት እውን ክሳብ እዚ ትማሊ ዝረኣየዮ፡ ናታቶም ሓድጊ ናይ ጽልኢ ምኹስኩስ እዩ። ጽልኢ ምምሕዳር እዩ። ማክሮ ማኒጅመንት ናይ ጽልኢ'ዩ እዚ ኩሉ ዝፈጠረ። ሰዓብቲ ኣለዎም፡ የብሎምን፡ መን ይስዕቦም መን አይስዕቦምን አይኮነን። ከምዚ ዝኣመሰለ ሓድግን ኣመፃባብላኡን ግን ኣብ ምወዳእታ፡ ንህዝቢ ትግራይ ተጸላኢ ገይሩዎ። ነዚ ከኣ፡ እዚ ጸቢብ ጉጅለ ናይ ወያኔ ከም ረብሐ'ዩ ርእዮዎ። ጅሆ'ዩ ሒዙዎ ንህዝቢ ትግራይ ተጠቂሙሉ እዩ። ናብኡ ገጽ'ዩ ማዕቢሉ። ካብ 'ንነፃኛ ኢና' ናብ 'ንዕብልል ኢና. . ንሕና ንበልጽ' ዝፃይነቱ ኣተሓሳስባ እዩ ከይዱ።

ብኸምዚ ዓይነት አተሓሳስባ ብኸምዚ ዓይነት ሓድጊ፡ አብ መወዳእታ መን ተሃስዩ ወይ ተበዲሉ እንድሕር ተባሂሉ፡ ህዝቢ ትግራይ እዩ። ክሳብ እዚ ናይ ትማሊ ሓንሳብ አንጻር አምሓራ፡ ሓንሳብ አንጻር ፕሮስፔሪቲ፡ ሓንሳብ አንጻር ሻዕቢያ፡ እናተባህለ፡ ነቲ ህዝቢ ቀጻሊ ናብ ጽልኢ ገጽ ናብ ስግኣት ገጽ ከምዝሓሰብ ምግባር፡ ንዕኡ ማኔጅ ምግባር እዩ። መን ከሲሩ አብ ውሽጢ እዚ 30 ዓመታት ዋላ አብ ውሽጢ'ዚ 50 ዓመታት እንድሕር ኢልና፡ ንገዛእ ርእሱ እቲ ስም ናይ ወያነ ዝበሃል፡ ወያነ ናይ መኸተ ታሪኽ እዩ ኢልካ እንድሕር ክትዛረብ ኮይንካ ናይ ብሓቂ፡ ምሽ ወያነ ናይ'ዚ ሕጂ ጉጅለ ስም ዝወረሰ ዘይኮነ፡ እቲ ወያነ'ቲ አንጻር ዕብላላ ዝተኻየደ ቃልሲ ዝገልጽ ኩነታት እዩ ነይሩ። ምስዚ ሕጂ ዘሎ ጸቢብ ናይ ወያነ ጉጅለ ዝተዛመደ ነገር የብሉን። ግን ብዝተፈላለዩ ጥበባት ከተዛምዶ ትኸእል ኢኻ። አብ መወዳእታ መን ከሲሩ እንተደ ተባሂሉ፡ እዚ ሕጂ 'ደቅኻ አምጽእ፡ ዕጠቕ፡ ከምዚ ግበር' እናተባህለ ብሓይሊ አብ ዘዩድልዮ ጉዳይ፡ መመሊሱ አብ ጸገም ዝኣቱ ዘሎ ህዝቢ ትግራይ እዩ።

እቲ ሓድጊ ካብ ፈለማኡ ከመይ ጌሩ ማዕቢሉ አብዮናይ ጥርዚ በጺሑ፡ ሕጂ ፈጠሩዎ ዘሎ ኩነታትከ እንታይ እዩ? አምሓራ አሎ፡ ኦሮሞ አሎ፡ ዓፋር፡ ሶማሌ፡ በንሻልጉል አሎ ጉምዝ አሎ ድላይካ በል - ቅድሚ ኩሉ ዝተሃስዩ ህዝቢ፡ ህዝቢ ትግራይ እዩ። ናይ ከምዚ ዝኣመሰለ ናይ ፖለቲካ ጸወታ ናይ ሓደ ጸቢብ ጉጅለ ግዳይ ዝኾነ። ብቐጻሊ ንምምሕዳር ምእንቲ፡ ንዕኡ ማኒፍፒሊደት ንምግባር ብደገ ዘለዉ፡ አብ ውሽጢ ዘለዉ ዝተፈላለዩ ፍላጎፋታት ኢና ዝብሉ፡ ነዚ ጉዳይ'ዚ እናመዝመዙ ክጥቅመሉ ዝደልዩ ዘለዉ እንታይ ረኺቡ ህዝቢ ትግራይ እንተ ኢልካ፡ ካብኡ ዝረኸቦ የለን። ካብ ኩናት ናብ ኩናት፡ ካብ ረጽሚ ናብ ረጽሚ፡ ምስ ካልኣት ህዝብታት ብሰላም ከይነብር ምእንቲ፡ አብ ከምዚ ዝኣመሰለ መዋጥር አብ ከምዚ ዝኣመሰለ ዓዘቕቲ ዘውደቐ ሓደ ጸቢብ ጉጅለ እዩ። ብናቱ አተሓሳስባን ኣካይዳን ካብ'ዚ ናይ ጆሆነት አተሓሕዛ ክወጽእ ክኸእል ኣለዎ። እቲ ካልእ ህዝብታት'ውን ብስምዒት ዘጥርዮ ዘሎ ጽልኢ መስመሩ ዝሓዘ ኣይኮነን።

ንሰኻ ንሓደ ጸቢብ ጉጅለ ጠንቂ ናይ ጸገምናዩ ጠንቂ ናይ ሽግርናዩ ኢልካ ክትሓምዮ ትኸእል ትኸውን፡ ንህዝቢ ብምልኡ ግን፡ ከምኡ ጌርካ ክትሓምዮ ዝከኣል ኣይኮነን። እዚ ሕጂ ሓደ ካብቶም ክራይተርያ እንብሎም እዩ። ፍወሳ ዘድልዮ ሓድጊ እዚ ኣሉታዊ ባህሊ አብ ከምዚ ዝኣመሰለ ኩነታት ዝማዕበለ ናይ 30 ዓመታት ሓደጋ ክፍወስ ምእንቲ፡ ቅድም ቀዳድም ናይ'ቲ ህዝብታት ንቐሓት ክህሉ ክኸእል ኣለዎ። ሰብ ጸቢብ ረብሓ፡ ጸቢብ ጉጅለታት ዝፈጥርዎ ጸገም ብምክንያቶም ንኻልኣት ህዝብታት ዘጽልእ ምክንያት የብልካን። ስለ'ዚ

ናብኡ ገጽካ ክትከይድ የብልካን። ነዚ እናኣጎሃሃርካዮ፡ መመሊሰካ ነቲ ምትፍናና እናኣረሓሓቕካዮ ክትከይድ ናበይዮ ዝኸይድ ኣብ መወዳእታኡ፡ ናብ ዕንወት እዩ ዘምርሕ።

ዝሓለፈ ኩናት ናይ 14 ኣዋርሕ እንተርኢናዮ ዕንወት እዩ፡ መግለጺ'ውን ክትረኽበሉ ኣይትኸእልን። ክንደይ ሰብ ጠፊኡ፡ ክንደይ ሰብ ሃሊቐ፡ ክንደይ ሰብ ተጎዲኡ ኣሎ፡ ክንደይ ሰብ ተመዛቢሉ ኣሎ ኢልካ እንተተጸባጸብካ፡ መግለጺ'ውን ክትረኽበሉ ኣይትኸእልን። ዝበቓዕ ምክንያታት እውን የብሉን። ስለዚ፡ ነዚ ባህሊ'ዚ ክንፍውሶ እንተኸይንና፡ እንተላይ እዚ ጉዳይ'ዚ ብግቡእ ክንኣልዮ ክንክእል ኣለና። ምስ ህዝቢ ትግራይ እንታይ ዘጸልእ ኣለዎ? ምስ ካልኣት ህዝብታት ኢትዮጵያ ዘጸልእ እንታይ ኣለዎ? ካብ ጸብብቲ ብስምዒት ዝካየዱ ጎሰንሳት ወጸኢ፡ ናብ ገፊሕ ዝረሓበ ኣጠማምታ ክኸይድ ክኸእል ኣለዎ። ብናትና ገምጋም፡ ብናይ ሻዕብያ ገምጋም፡ ካብ ህዝብታት ኢትዮጵያ ዝበሃሉ ወይ ኤትኒካት ወይ ዝተፈላለዩ ካልኣት - ኣብዚ 30 ዓመታት ዝኸሰበ መሰልዎ ዝግበዩ ክሳራ ዝኸሰረ ህዝቢ ትግራይ ስለዝኹነ፡ ህዝቢ ትግራይ ክጽላእ የብሉን። ህዝቢ ትግራይ ብዝተፈላለዩ መገዲ ዝተፈላለዩ ጥበባት እናተጠቐምካ፡ ጅሆ ክተሓዝ የብሉን። ከምኡ ዝሓሸ ኣረኣእያ ኣለኒ ዝብል እንተሎ ይምጸእ የርእየና።

ካብ ዝሓለፈ ተመኩሮና ናትና ኣጠማምታ ጥራይ ዘይኩነ፡ ባህርያዊ ጉዳይ ናይዚ ሓድጊ'ዚ መኣረሚ፡ እዛ ሕርያ እዚኣ ጥራይ እያ። ተሰሪቱ ዝጸንሐ እምነታት ወይ ዝንቡዕ ኣተሓሳስባታት ከመይ ገይርካ ትሓጽቦ? ከመይ ገይርካ ናብ ሃናጺ ዝኹነ ኣጠማምታ ትቕይሮ? ከኣ ስራሕ እዩ ዘድልዮ። ትራንዚሽን ወይ ናይ መሳጋጋሪ እዋን እንድሕሪ ክህሉ ኩይነ፡ እቲ ናይ ምስግጋር እዋን፡ ብመጠን ዝወጹ ውጥናትን ናታቶም ትግባረን፡ ናታቶም ኣብ ባይታ ዝመጽእ ለውጢን እናተመዘነ ክኸይድ ክኸእል ኣለዎ። ፖለቲካዊ ለውጢ፡ ባህላዊ ለውጢ፡ ሓባራዊ ለውጢታት ኣብ ኢትዮጵያ ክመጽእ እንተደኣ ኩይነ ከኣ፡ ሓደ ክልተ ሰለስተ መለክዒታት፡ እዚኣቶም እዮም፡ ሓደ ካብኦም ከኣ እዚ ክእረም ዘለዎ ሓድጊ ስለዝኹነ፡ ጎሲኻዮ ክሕለፍ ዝከኣል ኣይኩነን።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ፖለቲካዊ ቅልውላው ሱዳን እናዓረገን እናተሓላለኸን ክመጽእ ጸኒሑ ኣሎ። ሱዳን ኣብዚ ሕጂ እዋን ብልክዕ ኣብ ከመይ ኩነታት እትርከቦ? እዚ ኩነታት እዚ - ኣብ ዞባና ጽልዋኡ ከመይ ይግምገም?

ነዊሕን ሓጺርን መልሲ አለዎ። እቲ ነዊሕ መልሲ ሰዓታት ተዛሪብካ እውን ዝውዳእ አይኮነን። ንድሕሪት ተመሊሰካ፡ ዞባዊን ውሽጣዊ ኩነታት ናይ ሱዳንን፡ ዓለማዊ ኩነታትን አዛሚድካ ብምንባብ፡ ነዚ ሕጂ ዘሎ ኩነታት ክትዛረበሉ ትክእል ኢኻ። ንሱ ግን መሰረት እዩ - ንዕኡ ሰጊርካ ጥር ኢልካ ናብዚ ሕጂ ዘሎ ዝርዝራት ክትኣቱ ዝከኣል አይኮነን። ምክንያቱ እዚ ሕጂ ዝዘረብ ዘሎ ናይ ብሓቂ ዝዓጅብ ነገር እዩ።

አብዚ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ጥራይ፡ ብፍላይ ካብ 89 ጀብሃ እስላሚያ ካብ ዝመጽእ - ሙእተመር ወጠኒ ክሳብ ዝቆጸጸሮ ዝተፈጥረ ዕንወት ኣብ ሱዳን፡ መዳርግቲ የብሉን። ሱዳን ናይ ጸጋ ዘንቢል እያ ክትበሃል እንከላ፡ ናይ ብሓቂ ሱዳን ጸጋታቱ መዳርግቲ የብሉን። ካበይ ናበይ እዩ ከይዱ እንተደኣ ተባሂሉ፡ ናይ ደቡብ ጉዳይ ጥራይ ዘይኩን፡ ናይ ዝተፈላለዩ ከባቢታት ሱዳን - ናይ ዳርፉር፡ ናይ ደቡብ፡ ናይ ምብራቕ፡ ናይ ካልኣት ጉዳይ ነይሩ ክትብል ትክእል ትኸውን። ኣብ መወዳእታ ግን፡ ብግቡእ ኣተሓሕዛ ተኣልዩዶ ኣይተኣልዩን እዩ ዝመጽእ። ናብ ዘዩዲ መኣዝን ከይዱ ናይ ደቡብ ምንጻል እውን ኣምጺኡ።

ብውህደት ክፍታሕ ዝግብኦ ዝነበረ ዋላ፡ ቦቶም ዓበይቲ ፖለቲከኛታት ዝበሃሉ ናይ ደቡብ እውን፡ ብሓደ ክንነብር ንክእል ኢና፡ ሓዳስ ሱዳን ጥራይ ክንፈጥር ክንክእል ኣሎና፡ ሓዳስ ሱዳን ናይ ዜግነት ሱዳን ከነምጽእ ክንክእል ኣሎና እዩ ዝበሃል ነይሩ። ጅንጋርያን ይኹን ካልኣት እቶም ሽዑ ዝነበሩ ካልእ ኣጠማምታ ኣይነበሮምን፡ ካብ ሱዳን ክንፍለ ዝብል ሓሳብ እውን ኣይነበረን። ከይዱ ግን መገዱ ስሒቱ። ኣብ መወዳእታ ከኣ እዚ መጺኡ።

ናይ ደቡብ ሱዳን በይኑ ክትዛረበሉ ነዊሕ ጉዳይ እዩ፡ ናይ ዳርፉር ጉዳይ ተንጠልጠሉ ክሳብዚ ትማሊ ዓቃብ ሰላም ወጺኡዶ ኣይወጽኦን ኢልካ ክትዛረብ፡ ተፈቲሑ ኣይተፈትሐን - ኣይተፈትሐን ተሰጋጊሩ እዩ ዘሎ። ናይ ኣብዩ ሽግር ተፈቲሑ ኣይተፈትሐን ምስ ናይ ደቡብ ኣተኣሳሲርካ እንተርኢኻዮ ኣይተፈትሐን፡ ናይ ብሉ ናይልን ናይ ኮርዶፋንን ተፈቲሑ ኣይተፈትሐን ኣይተፈትሐን፡ ናይ ዳርፉርን ናይ ኑባን ተፈቲሑ ኣይተፈትሐን ተወንዚፉ እዩ ዘሎ። ኣብ ሱዳን ዝመጽእ ቁጠባዊ ዕንወት፡ ብናይ ሙእተመር ወጠኒ ኣካይዳ ሰብ ክግምቶ እውን ኣይክእልን እዩ። ብዘይካ ነዳዲ ዓበይቲ ሕርሻታት፡ ጸጋ ሱዳን መዳርግቲ የብሉን ኣብዚ ዞባ። ሱዳን ጠምዩ ክሓድር ኢልካ ክትሓስብ ኣይትክእልን። ስለምንታይ ደኣ ኣብዚ ደረጃ በጺሑ - 30 ዓመታት ዝተኸዩደ ቁጠባዊ ዕንወት መዳርግቲ የብሉን። ዝተፈትሐ ሽግር ድማ ኣይነበረን፡ ደቡብ ኪድ፡ ዳርፉር ኪድ፡ ምብራቕ ምጻእ. . . ሽግራት መመሊሶም እናተወንዘፉን እናተሓላለኹን እዮም ክመጹ ተራእዮም።

አብ መወዳእታ ህዝቢ አብ ዓንቀሩ በጸሕዖ፡ ፍኑው ናዕቢ እዩ ነቲ ስርዓት አውዲቕዎ። ውዱብ ዝተጸንዐ መራሒ ወይ ዝምርሖ ፖለቲካ ሃልይዎ ዝመጽአ ኣይኮነን፡ ብዓቕሊ ጽበት ዝነቶጎ ፍኑው ናዕቢ እዩ ነቲ ስርዓት አውዲቕዎ። ሃንፍ ከአ ተፈጠሩ፡ ዘይተወድኡ ጉዳያት ብብመንገዶም ዘይተወድኡ ጉዳያት መወዳእታ የብሎምን። ካብ ግዜ ናብ ግዜ ዝተፈላለዩ ናይ እንዳታት፡ ናይ ቀቢላታት መልክዕ እናሓዘ፡ መመሊሱ ናብ ምፍርኻሽ ክመጽእ ጸኒሑ። አብ መጀመርያ 90ታት፡ ክንደይ ውድባት ናይ ዳርፉር ነይረን እንተተባሂሉ - ምናልባት ክልተ ሰለስተ ይኾና ነይረን። ሕጂ ክንደይ ኣለዎ ኣብቲ ከባቢ ተፈጠሩ ዘሎ ውድባት ክንደይ እዩ፡ በየናይ ምክንያት እዩ ክንድኡ ተፈጠሩ. . .? እዚ፡ አብ ሓንቲ መኣዲ ጠርኒፍካ ክትሪኦ እንከለኻ - ዘይተፈትሑ ዝተሰጋገሩ ወይ ዘይተወገኑ ሽግራት ተዋህሊሎም ዝፈጠርዎ እዩ።

ነዚኣቶም አብ ሓንቲ መኣዲ ኣምጺእካ ከመይ ገይርካ ነዚኣም ሽግራት እዚኣቶም ፈቲሕካ ናብ መሬት ኣማን ትበጽሕ እዩ እምበኣር እቲ ሕቶ። እዚ ኣቐዲመ ዝገለጽክዎ ናይ ኣልቓዒዳ፡ ናይ ዝተፈላለዩ ጥሩፋት ምንቅስቓስ ሓድጊ፡ አብ ከከባቢኡ ዝነበረ ግርጭታት. . . ሓደ ብሓደ ደሚርካ፡ ኣንጻርና ዝካየድ ዝነበረ መደባት ደሚርካ እንተርኢኻ፡ ተዋህሊሉ ተዋህሊሉ ንምፍታሑ ዘጸግም ሽግራት መጸኡ። ናይ ህዝቢ ፍኑው ኩነታት ምስ መጽአ ሰራዊት ምስ ህዝቢ ደው ኢሉ ናቱ ሽግር እውን ስለዝኾነ - ናይ ሰራዊት ወይ ናይ ህዝቢ ፍሉይ ሽግር ኣሎ ኢልካ ክትዛረብ ስለዘይትክእል፡ ሰራዊት እቲ ዝግባእ ስጉምቲ ወሲዱ። ተኩስ ክበሃል ከሎ 'ኣይትኩስን እዩ' ኢሉ፡ ኣይትኩስን ጥራይ ዘይኮነ፡ ምስ ህዝቢ ደው ኢሉ። አብ መወዳእታ መሰጋገሪ ዝበሃል መጸኡ። አብ ውሽጢ እዚ መሰጋገሪ (ትራንዚሽን) አብ ውሽጢ እዘን ዝሓለፉ ክንደይ ዓመታት ዝረኣናዮ ፖለቲካ፡ ነየናይ ክትኣሪ፡ ነየናይ መሚኻ ከተውጽእ ትክእል - ናይ ብሓቂ ዘጸግም ነገራት እዩ ስዒቡ።

አብ መንጎ ሲቪልን ወተሃደርን ግርጭታት ኣሎ እንተደኣ ተባሂሉ፡ በየናይ ሎጂክ ዝመጸ ግርጭታት'ዩ እዚ? አብ አብ መንጎ ሰራዊትን ኣዘዘቲ ሰራዊትን እውን ግርጭታት ኣሎ እንተደኣ ተባሂሉ፡ አብ ምንታይ ዝተሞርኮሰ ግርጭታት? ዝተዋህለለ ጸገማት እዩ እዚ። ነዛ ናይ መሰጋገሪት ትበሃል እዋን ክንደይ ግዜ እዩ ዘድልያ? እቶም ቀንዲ ቀንዲ ሽግራትክ እንታይ እንታይ እዮም?. . . ናይ ሰራዊት፡ ናይ ሰራዊት ኣይኮነን እቲ ሕቶ። አብ ከምዚ ዝኣመሰለ ሕምሩግ ኩነታት፡ እቲ ዝኸፍአ ናይ ደገ ምትእትታው እዩ። ነቲ አብ መኣዲ ተኣኪቡ ዘሎ ሽግራት ኣንቢቡ ሓላፍነት ተሰኪሙ ክሰርሕ ዝክእል ሓይሊ አብ ዘየለወሉ፡ ንሓድሕዱ አብ ምፍሕፋሕን አብ ምጉናጽን አብ ዘለወሉ፡ ናይ ደገ ኢድ

እንተደክ ተሐዊስዎ መመሊሱ ናብ ዘየድሊ መንገዲ እዩ ዝኸይድ። መዓልቲ መዓልቲ ናይ ደገ ምትእትታው።

ሞያውያን ሰልፍታት ይኹና ዝተፈላለዩ ናይ ሓርነት ቃልስታት ወይ ዕጡቓት ውድባት ዝነበራኦ ኣቃውማታት፡ ኣብዚ እዋን እዚ ብሓደ ሰዓት፡ ብሓደ ህሞት ክፍታሕ ኣይክእልን እዩ። ብወገንና ዝነበረ መርገጺ፡ ቀዳማይ ነገር እዚ ናይ ህዝቢ ሱዳን ውሽጣዊ ጸገማት እዩ። እዚ ኩነት እዚ ብግቡእ ክሰጋገር ምእንቲ ከኣ፡ እቲ ሰራዊት ጽባሕ ንግሆ ኣብቲ ናይ ፖለቲካ ቅልስ ዘእቱ ምክንያት ስለዘይብሉ፡ እቲ መርሓ ጎደና ኣብ ባይታ ኣቐሚጡ፡ ድሕሪኡ 2-3 ዓመት 4 ዓመት ይውሰድ፡ እቲ ህዝቢ ዝደልዮ ስርዓተ-መንገዲ ተገሊጹ - ስርዓተ-መንግስቲ ብሰፊሕ ምይይጥ ናይቲ ህዝቢ ዝካየድ ኮይኑ፡ ኣብ መወዳእታ እውን ረፈረንደም እንተተደልዩ ረፈረንደም ይግበረሉ፡ ብኣኡ መሰረት ከኣ ናይ ህዝቢ ስርዓት ናይ ህዚቢ ስልጣን ክመጽእ ይኸእል። ሰራዊት ከኣ ካብቲ መስርሕ ክወጽእ ኣለዎ። ካብዚኣ ዝሓሸት ሎጂክ ኣላ ድያ ኣይፋሉን፡ ካብኡ ዝበለጸ ኣረኣእያ ኣሎኖ እንድሕር ኮይኑ ጽቡቕ፡ እዚ ንርእዮ ዘለና መወዳእታ ዘይብሉ ሸንኮለል፡ መትሓዚ ዘይብሉ ሓሸውዮ ብሓቂ ዘሕዝን እዩ።

ሱዳን፡ ምስዚ ኩሉ ፖለቲካዊ ባህሉ ኣብዚ ወዲቐ ክትሪኦ፡ ኣብ 50ታት፡ 60ታት፡ 70ታትን 80ታትን. . . ስልጡን ባህሊ ዝነበሮ ህዝቢ፡ ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ ዓዘቕቲ ወዲቐ ክትርእዮ፡ ንክትኣምኖ እውን የጸግመካ እዩ። እቲ ዝኸፍኦ ናይቲ ጉዳይ፡ እቲ ንዕኡ ንምእላይ ዝግበር ዘሎ ዝተፈላለዩ ናይ ህጻናት ጸወታ እዩ ዝብሎ ኣነ። ኣብ ናይ ተሌቪዥን ፕሮግራማት እናወጽኡ ዝዛረቡ ዘለዉ ፈላጣት ኢና ዝብሉ ፈሊጣት ዘቐርብዎ ዘለዉ ሓሳባት፡ ናይ ብሓቂ የሕዝነካ ክትሰምዖ። እዚ ሓድጊ ድምር ናይ ዝሓለፈ 30 ዓመታት እዩ። ናይ ሙእተመር ወጠኒ ኣተሓሳስባ ዝፈጠሮ። ካብ 89 ዝመጽኦ እውን ኣይኮነን። ካብ 83 ብፍላይ ዝጀመረ ኩነታት እዩ - ኩነታት እውን ኣፍቂዱሎም ይኸውን።

ኣልቃዒዳ. . . ኣልቃዒዳ ዝተፈላለዩ ጥሩፍ መስመራት ሓዞም መጸእም፡ ኣብ መወዳእታ ነታ ሃገር ኣብ ምንታይ ኣውዲቐማ፡ ብዙሕ መግለጺታት ክትዛረቡ ትኸእል ኢኻ። ሸኽ ሓሰን ነይሩ ምስ ኩሉ ናይ ፍልስፍናን ናይ ኣተሓሳስባን ፍልልያትና ነዕልል ንዛረብ ነይርና ኣብ ዝተፈላለዩ እዋን። 'ሸኽ ሓሰን እዚ ትብልዎ ዘለኹም፡ ምቅይያር ትብልዎ ዘለኹም እንታይ ኢኹም ከተምጽኡ? ምናልባት ኣብ ካልእ ኣጋጣሚታት ክዛረቡ ይኸእል እዩ ነዚኣ። ኣብ ሓንቲ ሃገር ሓደ ኣፍራዩ 20 ደላሎ እንተበጺሖም፡ ውዱቕ ሃገር ዝበሃል ከምኡ እዩ። ሱዳን ከኣ ኣብዚ ሕጂ ዘላቶ ሓደ ኣፍራዩ 20 ደላላይ ዘለዉዎ ሃገር እያ። እንታይ ኢኹም ከተምጽኡ. . . ? ኢሎዮ።' 'ነዚ ክንግልብጦ ኢና ንሰርሕ ዘለና - 20 ኣፍራዩ 1 ደላሊ ከም ዝህሉ ክንገብር ኢና' ኢሉኒ። ዓመታት ሓሊፉ

ቅድሚያ ምግብ እውን። ድሕሪ እዚ ኩሉ ዓመታት ዘምጸእኩሞ ለውጢ እንታይ ኣሎ? ሓቲተዮ። ሓቅኻ ኢኻ ሕጂ ደኣ 80 ብሓንቲ እያ ኮይና ዘላ - 1 ኣፍራዩ 80 ደላሎ ተበሃሂልና። ሕጂ ኣብ ሱዳን ድሕሪ 30 ዓመት እንታይ ለውጢ መጸኢ እንተኢሎሙኻ፡ ነቲ ክንቅይሮ ኢና፡ ክንግልብጦ ኢና ዝተባህለ፡ ጸገማት መመሊሶም እናራብሑ እናራብሑ ኣብዚ ሕጂ ዘሎ ኩነታት ወዲቐም። ሱዳን ጠምዩ ዋጋታት ከቢሩ፡ ጂኔ ሓሲሩ ኣብ ዝበሃለሉ ደረጃ በጺሑ። ናይ ደገ መላገጺ ናይ ደገ መጻወቲ - ዘሕዝን እዩ ኩነታት ሱዳን ሎሚ።

ስለዚ ሱዳን ካብዚ ሕጂ ዘሎዎ ዓዘቕቲ ክወጽእ ክክእል ኣለዎ፡ ንዕኡ ዝኣለ ኩነታት ከኣ ክህሉ ኣለዎ፡ ናይ ደገ ምትእትታው ወጊድ ክበሃል ክክእል ኣለዎ። ቅድሚያ ዝኣገረ ግን፡ እቶም ተሓተትቲ ዝበሃሉ ደቂ ሃገር ነዚ ሓላፍነትዚ ፈሊጦም ንሱዳን ናብ እሙን ባይታ ከሰጋግርዎ እንተድኣ ኮይኖም፡ እቲ መርሓ ጎደና ክሳብ ክንድዚ ዝተሓላለኸ ከቢድ ኣይኮነን ቀሊል እዩ - ክትግብሩ የድሊ። ዝኾነ መጸኢ ኣስተምህሮታት ይህቡ፡ ናብ መዋእለ ህጻናት እዩ ተኣትዩ - ዝኾነ ሰብ ድላዩ ይዛረቡ፡ ዝኾነ መደረታት ይገብር፡ ይፈልጥ እዩ ዝበለ መጸኢ ፋሕፋሕ የብሎ።

ንዓናኸ ብኸመይ ይጸልወና ንዝብል - መወዳእታኡ ናይ ሱዳን ኩነታት ኣይጸልወናን እዩ ኢልና ክንዛረብ ኣይንክእልን። ኣብ ታሪኽና ይኹን ድሕሪ ናጽነት ኣብ ዝነበረ ድሌት ህዝቢ ሱዳንን ህዝብታት ኢትዮጵያን ሶማልን ጁቡትን፡ ሓባር ኮይንና ክንሰርሕ ንክእል ኢና ዝበሃል ዝነበረ በኒኑ ሎሚ የለን። ንሱ ኣይተዓወተን እሞ ካልእ ነምጽእ ኢልካ ክትከይድ ኣይትክእልን ኢኻ ካልእ ኣማራጺ ስለዘየለ። ሱዳን ካብዚ ሕጂ ዘሎ ሓሸውየ ክወጽእ ክክእል ኣለዎ። ካብኡ ክወጽእ ግን፡ ናይ ብሓቂ ንጹር ዝኾነ ኣጠማምታ፡ ብሱል ዝኾነ ኣተሓሕዛ፡ ናይ ደገ ምትእትታዎት ማዕጹ ዘይከፍት፡ ተጠንቂቐ ዝሰርሕ ክኸውን ኣለዎ። እቲ ምትሕልላኻት ኣቃሊልካ ዝርኣ ኣይኮነን። እዚ ኩሉ ተተወንዚፉ ዝተዋህለለ ሽግራት፡ ኣብ ሓደ እዋን ብሓደ ተኣምራታዊ ክፍታሕ ኢልካ ዝሕሰብ ኣይኮነን። ንሕና፡ ካብ ተመኩሮና እውን ሓደ ብሓደ እቶም ኣብኡ ዘለዉ ፖለቲካውያን ሓይልታት ንፈልጦም ኢና። ፖለቲካዊ ሰልፍታት ይኹኑ ናይ ሓርነት ምንቅስቃሳት፡ ዕጡቓት ሓይልታት ይኹኑ ውልቀ-ሰባት፡ ግዜ ዓይንና ክንከፍት ሓገዙና እዩ፡ ብዙሕ ነገር ርኢና ብዙሕ ነገር ፈሊጥና ኢና። ኣብዘይ ጉዳይና ኣብዘይ ምልከተና ኣይንኣቲን፡ ግን ናይ ህዝቢ ሱዳን ጽቡቕ ድሌት፡ ናይ ህዝቢ ሱዳን ጽቡቕ ምዕባሌ የድልየና።

ኣብዘን ዝሓለፉ ውሱናት ዓመታት ጥራይ ዝረኣናዮ፡ ናይ ብሓቂ ኣሰካፊ እዩ። ኣብዚ ከባቢና ካብ ዘሰክፉ ሓደ ናይ ሱዳን ስለዝኾነ፡ ንሕና ህዱእ ብዝኾነ መንገዲ ኣብ ቀጻሊ ሓሳባት ንመኻኸር ኢና ምስኣቶም። ግን ዝኾነ ካልእ ኣካል

ወይ ውድብ እንድሕር አሎ ኮይኑ፡ ሰራዊትን ናይ ድሕነት አካላትን ሓላፍነት ክስከሙ ክኸእሉ አለዎም፡ ካብ ምቁጽጸር ወጻኢ ክኸይድ የብሉን። ኩነታት ናብ ረጽሚ ክኸይድ ክኸእል የብሉን፡ ናብ ዘይተደለየ መካዝን ከምርሕ የብሉን፡ መሊሱ ሓላፊኹ ዝኾነ ሓይሊ ክፈጥር ስለዘይብሉ፡ ሓላፍነቶም ከልዕሉ አለዎም። ጽባሕ ንግሆ ኣብ እሙን ባይታ ምስ ተበጽሖ ንዓኣቶም ብቐጥታ ዝምልከት ስለዘይከውን፡ ኣካል ናይ'ቲ ስርዓት ኮይኖም ክኸዱ ክኸእሉ አለዎም። ብኡ ኢና ክንሰርሕ ጽኒሕና።

ብዝሒ ናይቶም ሽግራት ጥራይ ዘይኮነ፡ እቲ ምትሕልላኻቶምን ኣብ ንሓድሕዶም ዘለዎም ምውስሳብን፡ ክሳብ ክንደይ ከቢድ ከም ዝገብር ነቲ ጉዳይ መረዳእታ ዘድልዮ ኣይኩነን። ብኡ መጠን ከኣ እቲ ፍታሕ፡ ጥንቁቕ ዕቱብ ጻዕሪ ዘድልዮ እዩ ኢልካ ክዝረበሉ ይከኣል። ናይ ሱዳን ኩነታት ሓደ ካብቶም ኣብ እዋንና ስክፍታታት ዘማሓላልፉ እዩ።

ኣብዚ ቀረባ መዓልታት ሚኒስትር ጉዳያት ወጻኢ ቻይና ሚኒስትር ዋንግ ዩ፡ ኣብ ኤርትራ ናይ ስራሕ ምብጻሕ ፈጹሙ ነይሩ። እዚ ምብጻሕ እዚ ብዛዕባ ዝምድና ቻይናን ኤርትራን እንታይ ይእምት? ብሓፈሻኡ ክቡር ፕረዚደንት ሃገራት ምዕራብ ንምጽላምናን ንምስይጣንናን ዝገብራኦ ዘለዎ ዘመተ ኣብ ከመይ ኩነታት ይርከብ?

ገለ ወገናት፡ ዝምድና ኤርትራን ቻይናን ኣብ 1993 እዩ ተመስሪቱ ይብልዎ። ኣነ ግን፡ ኣብ 1965/66 ከምእተመስረተ እዩ ዝፈልጥ። ሽዑ ንሕና ኣብ ቻይና ስለ ዝተዓለምና ኣይኮነን እቲ ሕቶ። ንመጀመርያ ጊዜ ንሰውራ ኤርትራ ናይ ወጻኢ ሃገር ኣጽዋር ዝሃበ ኣሎ እንተ ተባሂሉ፡ ናይ መጀመርያ ሲማኖፋት ዝረኽብናዮ ካብ ቻይና እዩ። ምስ ሽዑ ዝነበረ ናይ ክፍልታት ምውጣጥ፡ ኣብ ጠወን ኢና ኣቐማጥናዮን። ጠወን ኣብ መሬት ማርያ እዩ ዝርከብ። ካብኡ ምስቲ ዝነበረ ባእሳ፡ ካልኣይቲ ክፍሊ መጺኦም ወሲዶምን። ክንደይ ህውከት ከኣ ፈጠረን። እቲ ዋና ነገር፡ እቲ ዝተፈጥረ ህውከት ምስቲ ዝነበረ ኩነታት ውግእ ሓድሕድ ዘይኩነ፡ ናይ ቻይና መርገጺ እዩ። ብኸመይ መንገዲ ቻይና ድሕሪ ነዊሕ ዓመታት ናብ ከምዚ ዝኣመሰለ ደገፍ መጺኣ? እንድሕር ኢልካ፡ ናቲ መግለጺታት ክህልዎ ይኸእል ይኸውን። ዝምድና ኤርትራን ቻይናን እምበኣር፡ ልዕሊ 50 ዓመት ዕምሪ ዘለዎ እዩ።

ኣብ ውሽጢ ዝሓለፉ 55 ዓመታት፡ ኣብ ዓለም ዝመጽኦ ምዕባሌታት ወይ ምቕይያራት እንታይ ይመስል? ቻይና ሽዑ ኣብ ከመይ ኩነታት ነይራ? ሕጂኸ ኣብ ከመይ ኩነታት ኣላ? ኣብቲ ንሕና ንታዕሊም ኣብ ቻይና ዝነበርናሉ ጊዜ፡ እታ ሃገር ኣብ ባህላዊ ሰውራ (Cultural Revolution) እያ ነይራ። ኣብ ሞንጎ

ሕብረት ሶቭየትን ቻይናን ብሰሪ ምክፍፋል ስነ-ሐሳብ፡ ምትፍናንን ረጽምን ሰፊት ነይሩ። አብ ርእሲ እዚ፡ ዝሒል ኩናት ዝተረሳሰነሉ እዋን ነይሩ። ነዚ ኹሉ ደማሚርካ እዩ፡ ናይ ቻይና ምውሳኔ አብ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ዝርአ።

ድሕሪ ናጽነት ኤርትራ ምስ ዝመጽኡ ምዕባለታት፡ አማራጺ ናይ ቻይና አበይ ኩነታት አለው? ሕጂ ደሚርና ክንሪእ እንክለና፡ ስትራቴጂካዊ ሽርክነት ኢና እንብሎ። ናይ ሓባር ክብሪታት አለውና። ብዛዕባ ዓለማዊ ፖለቲካዊ አመጸጽኡ፡ ዝተፈላለዩ አናብባታት እዮም ዘለው። ካብ ናይ ዝሒል ኩናት አትሒዝካ ክሳብ ድሕሪ ዝሒል ኩናት ዝመጽእ ምዕባለታት ዘሎ አጠማምታት ብቐለሉ ዝርአ አይኩነን። አብዚ ሕጂ ዘሎ ግርጭታት ንገዛእ ርእሱ - ሓንሳብ ታይዋን፡ ሓንሳብ ሆንግ ኮንግ፡ ... እናልዓልካ አብ ዓለማዊ መድረኽ ዝካየድ ቃልሲ፡ አብኡ ምስ ቻይና ናይ ሓባር መርገጺ እዩ ዘለና። አብ ልምዓታዊ መደባትናውን ብዙሕ ንቕድሚት ክንሰርሓሉ ንክእል ዕድላት አሎ። አብ ዝሓለፈ 30 ዓመታትውን፡ ብምጡን ደረጃ ሓባራዊ ናይ ልምዓት መደባት ከምዕብል ኢልና ክንሰርሕ ጸኒሕና ኢና። ከም ስትራቴጂካዊ መሻርኽቲ ወሲድና ክንሰርሕ ጸኒሕና።

ምስ ዝመጽእ ምዕባለታት ክህልወና ዝክእል አብ ዝተፈላለዩ ግንባራትን መድረኻትን ሽርክነት ስለዘለና፡ ነቲ ሽርክነት ከመይ ገይርና ነምዕብሎ? ትማሊ ምስ ዑደት ሚኒስተር ወጻኢ ጉዳያት ቻይና ዝተገብረ፡ ነዚ ናይ 55 ዓመታት ታሪኽ ዘለዎ ዝምድና ክልቲኤን ሃገራት አብ ምድንፍዑ እንታይ ተራ ክህልዎ እዩ? እቲ ስትራቴጂካዊ ሽርክነት ንብሎ፡ ናበይ ገጽና ኢና ከነምዕብሎ? ስትራቴጂካዊ ሽርክነት ክንብል እንክለና፡ ብጋህዲ ሓሳባትና ተቐያይርናን እናተመኻኸርናን እምበር፡ ከከም ዘለዎ ነቲ ሓሳባት እናወሰድና አይኩነን።

ስለዚ አናብባና እናአነጻርና፡ ናይ ሓባር አረአእያታት እናኹስኹስና፡ አብ ናይ ልምዓት መደባትና ብሓባር ክንሰርሕ፡ ስፍሓት ናይ እንተሓጋገዘሉ ዓውዲ ቦተን ዝቐረባ ወረቓቕቲ - ናይ ሓባር መረዳእታ (Memorendum of understanding) ናይ መወዳእታ ተገይሩ። እቲ ወረቓቕቲ ዘይትንክፎ አርእስቲ የብሉን። ንኹሉ አርእስቲታት ዝትንክፍ እዩ። ዋላ ነዚ አቐዲምና ክንዛረበሉ ዝጸንሓና፡ አብ ዞባና ዘሎ ኩነታት፡ አብ ከባቢና ዘሎ ኩነታት፡ ብዓለም ደረጃ ዝምዕብሉ ዘለው ኩነታትውን፡ ሓደ ክልተ ሰለስተ እናበልካ ረርእይቶና ይህልወና ይኸውን። ክንመያየጠሉን ናብ ናይ ሓባር መረዳእታ ከነብጽሖን ከአ ይግባእ። ነቲ ስትራቴጂካዊ ሽርክነት መመሊሱ ዘደልድል ስለ ዝኹን፡ ንመጻኢ እዚኦም እዚኦም ክንገብር አለና ኢልና ንመያየጥ።

እቲ ሓፊሻዊ መርሓ ጎደና፡ ጽላት ብጽላት፡ ኢንዱስትሪ ብኢንዱስትሪ እንታይ ክግበሩ ይከኣሉ። ንሕና እቶም ቀዳሞት መደባትና እንብሎም፡ ኹሎም ናይ

ልምዓት መደባትና ዝበሃሉ፡ ኣብ 13 ነጥቢታት ዝተሰርዑ እዮም። ንዕኡ ከተግብር ዝኸለል ኣልያ እውን፡ ከምዚን ከምዚን ክኸውን ኣለዎ፡ ብኸምዚን ብኸምትን ክትግበር ኣለዎ. . . ዝብል። ብፍላይ ናይ ምክልኻልን ድሕነትን ዝበሃል'ውን፡ ካብቲ ካልእ ናይ ልምዓት መደባት ፈሊኻ ዝርእ ስለዘይኮነ፡ ንዕኡ እውን ዘጠቓለለ ክኸውንልና ምእንቲ፡ ናይ ቅድሚ ሕጂ ተመኩሮና ገምጊምና፡ ንመጻኢ ዝምድናታትና ብስሩዕ ዝእዝዝ ናይ ሓባር መደባት ከነማዕብል እዩ እቲ ናይ ሓባር መረዳእታ ዘሎ። ሕጂ፡ ብእኡ መጠን ክንሪኦ እንድሕር ኰይንና፡ ምናልባት ብዓለም ደረጃ ኣብ ናይ ሓባር ግንባር እንስለፈሉ ኩነታት ኣሎ። ኣብ ናይ ልምዓት መደባት እውን ከምኡ እዩ። ኣብ ዝተፈላለዩ ኣርእስቲታት ብሓባር ክንሰርሕ ተሰማሚዕና ኣለና። ከከም ዘለዎ ኣምጺእካ ንቃልዓለም ዝግበር ሽርክነት ዘይኮነ፡ ምስ ግዜ እናተኸልዐን እናሓየለን ክኸይድ ዝኸለል ክኸውን ኣለዎ።

እዚ ሕጂ ትማሊ ዝመጸ ሓድሽ ኣጠማምታ ወይ ቻይና ዝለዓለ ዓቕሚ ኣለዎ እዩ፡ ቻይና ክትሕግዘና እያ፡ ኣብ መጻኢና ክትጠቐመና እያ ኢልና ኣይኰንናን ዝምድና ንፈጥር ዘለና። ቀደም እውን ቻይና ዓቕሚ ኣብ ዘይነበራ ግዜ፡ ንሕና ዝምድናታትና ምስ ቻይና መስሪትና ነይርና ኢና። ብእኡ መጠን ከኣ፡ ንሰርሕ ነይርና። ንሓብኦ ርእይቶታት ኣይነበረን። ብጋህዲ ሓሳባትና ዘይንሰማማዓሉ ነጥቢታት እንተሎ'ውን ሓሳባትና እናኣቕረብና ስለ ዝኸድና፡ ንመጻኢ ተሓንጺጾ ዘሎ መደባት ናይ ብሓቂ ነቲ ስትራቴጂያዊ ሽርክነት እንብሎ፡ ተጨባጢ ዝገብር መደባት ኣሎ። ብዙሓት ክምለሱ ዘለዎም ብፍላይ ምስ ኣልያታት (መካኒዝም) ብዝምልከት፡ ምስቶም ምንጻር ናይቶም ጉዳያት ዝርዝራት ክህልዎም ክኸለል ኣለዎ። ሓፈሻዊ ሓሳባት ዘይኮነ፡ ዝርዝር ክህሉ ክኸለል ኣለዎ።

እቶም ዝርዝራት ሓደ-ክልተ ኢልና ክንገልጸም ስለዘለና፡ ንሕና ብወገንና ቅድሚ ናይ ዋንግ ምምጻእ፡ እተን መደባትና እዚኣተን እየን ዘለዎ ተባሂለን ተዋሂብናኦም። ኣብኡ ዘተ ተኻይዱ። ቀጻሊ ዘተ እውን ክካየድ እዩ። እቲ ናይ ሓባር መረዳእታ ዝበሃል (Memorendum of understanding) ተፈሪሙ ኣሎ። ኣብ 2022 ግን፡ ንጹር ዝርዝራዊ መደባት ኣውጺእና ክንሰርሕ ስለዘለና፡ ንዓኣቶም ኣብ ቀጻሊ ርክባት ክንሕዞም ኢና ተባሂሉ፡ ተወንዚፉ ኣሎ ክበሃል ይከኣል።

ኣብ ዝሓለፈ ክልተ ዓመት ዝተኸሰተ ለበዳ ኮቪድ 19 ይኹን ብጃንዳ ወያነ ዝተወልዐ ኩናት፡ ኣብ ልምዓታዊ፡ ቁጠባውን ንግዳውን ንጥፈታት ከምኡ'ውን

አብ ዞባዊ ምትሕብባር ዝፈጠሮ ዕንቅፋት ክግመት ዝከኣል እዩ። ብድሆታት እናመከትካ፡ መደባት ሃገራዊ ልምዓትን ሽርክትን ንምምዕባል ዘሎ ውጥን እንታይ ይመስል? ከም ኣካል ናይዚ ሓፈሻዊ ውጥን እውን አብ 2022 ቀዳምነት ተዋሂብዎም ዝትግበሩ መደባት እንታይ እንታይ ኣለዉ?

እቲ መደባት ሓድሽ ምህዞ የብሉን አብዚ እዋንዚ። ክልተ ማዕረ ማዕረ ዝኸዱ ጉዳያት ኣለዉ። እቲ ልምዓት መገዱ ዝሓዘ ዝርዝራት ኣለዎ። ሃገራዊ ድሕነት ዝበሃል ኣሎ። ንብምሉኡ ናይ ልምዓት መደባትና ክዕንቅጽ ዝጸንሐ ናይ ደገ ምትእትታዎት፡ ናይ ደገ ዕንቅፋት፡ እገዳ፡ ዝተፈላለዩ መልክዓት ክንብል ንክእል። ናትና ናይ ገዛእ ርእሰና ሕጽረታት እውን ኣለዉ - ባዕላዊ እንብሎም ማለት'ዩ።

ስለዚ መደባትና ምስኡ እናኹላዕና ክንከይድ ክንክእል ኣለና። ከምዚ ሕጂ ምስ ቻይና ይኹን ምስ ካልኣት ዝተፈላለዩ መሻርኹቲ ንብሎም ንዛረበሉ ዘሎና - ቅድሚ ምስ ካልኣት ምዝራብ ናትና ኣረኣኢያ ከነጽር ኣሎና። አብ ዝሓለፈ ሓሙሽተ ዓመታት ዓሰርተ ዓመታት ኢልና ክንዛረብ ንክእል፡ በጠቓላሊ ግን አብዘን 30 ዓመታት እዚኣተን ከም መቐጻልታ አብ እዋን ሓርነት ዘማዕበልናዮም ሓሳባት እንታይ እንታይ ኢና ክንገብር ንደሊ ዘለና ከነጽር ኣለና።

እቲ ናይ ልምዓት መደባትና ቁጽሪ ሓደ ዝሰርዖ ትሕተ-ቅርጺ እዩ። ጽርግያታት ዘይብልካ፡ መስመር ባቡር ዘይብሉ፡ ናይ ገመድ መራኽቢታት ዘይብሉ፡ ማዕልቦ ነፈርቲ ዘይብሉ፡ ብቐዓት መደባት ዘይብሉ፡ ብቐዕ ናይ ትሕተ-ቅርጺ መደባት ከነውጽእ ክንክእል ኣለና። ነዚኦም ብድልየት፡ ብባህጊ ከም ድላይና ክንዛረበሎም ንክእል ኢና። ክንገብር ንክእልን ዝገበርናዮን ግን ብልክዕ ክንልክዖ ክንክእል ኣለና። እንታይ ጌርና ኣለና፡ ጽርግያታት ኢልና ቀጻሊ ንዛረብ፡ ጽርግያታት እዮም ቅድሚ ዝኣገረ ክመጽኡ ዘለዎም። ካብ ባጽዕ ናብ ኣስመራ መጸእካ፡ ካብ ኣስመራ ናብ ከረን ካብኡ ናብ ኣቐርደት፡ ካብኡ ናብ ተሰነይ - ኣምሓጀር ክትከይድ ጥዑይ ጽርግያታት ኣሎ ድዩ - የለን። ካብ ባጽዕ ተበጊስካ፡ ነፋሲት ተኣሊኻ ደቀምሓረ፡ ካብኡ ናብ ሰንዓፊ፡ ናብ ዓረዛን ባረንቱን ክትከይድ ጥዑይ ጽርግያታት ኣሎና ድዩ? ንገዛእ ርእሱ አብ ነፍሲ-ወከፍ ከባቢ፡ አብ ነፍሲ-ወከፍ ናይ ልምዓት ዞባ እዩ እንብሎ ብቐዕ ጽርግያታት የብልናን። እቶም ዝጸንሑ ክንጽግን ንዓኣቶም ከነህድስ፡ አብ ናይ ተሃድሶ መደባት ጥራይ ኢና ጸኒሕና እምበር፡ ሓደስቲ ጽርግያታት ክንሰርሓሉ ንክእል ዕድል ኣየጋጠመናን። ድልየት ይሃሉ፡ ዋላ እቲ ውጥናት እውን ይሃሉ፡ ንዕኡ ዝኸውን ግዜን ዕድልን ኣይተረኽበን። ጸጋታት እውን፡ ናይ ምወላ ጉዳይ እውን ኣለዎ።

ሰለዚ፡ እዚ ከም ቀዳምነት ክንርስዮ የብልናን። ኣብተን ሰለስተ መሰረታውያን ቀዳምነታት እንብልን - ትሕተ ቅርጺ፡ ጸዓት፡ ማይ - ምናልባት ቅድሚ ትሕተ-ቅርጺ ማይ ይመጽእ። ናይ ማይ ጸጋታት፡ ልምዓት ማይ እንብሎ እዩ። ልምዓት ጸጋታት ማይ ብወረቐት ክትርእዮ እንከለኻ ኣዝዩ ገፊሕ እዩ። ዝርካባ ጥብ እትብል ማይ ከነዋህልላ ክንጥቀመላ ኣለና። ናይ ማይ ክገባት ፍወሳ ዝበሃል፡ ካብ ብኣፍራዛን ባዴላን ዓረብያን ዝካየድ፡ ብዓብይቲ ማሽነሪታት ዝካየድ ናብ ዓብይቲ ዲጋታት እውን ዘምርሕ መደባት ከነተግብር ኢልና ዝጀመርናዮ፡ ክንደይ ካብኣም እና ተግቢርና . . . እዞም ንርእዮም ዘለና ሓደ፡ ክልተ፡ ሰለስተ ዲጋታት ጥራይ ዘይኮነ ብገፊሕ እዩ ክኸውን ዘለዎ። ኣብ መወዳእታ ንኸተማታትን ሓውሲ ከተማታትን ጥራይ ዘይኮነ፡ ብቐንዱ ነቲ ዝስተ ጽሩይ ማይ እውን ዘይረክብ ዘሎ ከባቢታት፡ ማይ ከነቐርብሎ ክንክእል ኣለና። ብኸመይ መንገዲ? ካብ ዲጋታት፡ ካብ ዒላታት፡ ካብ እተፈላለዩ ካልእ ምንጭታት - ብኸመይ መንገዲ ተቐርብ፡ ዋላ ናይ ገማግም ባሕሪ ማይ እውን ክንጥቀመሎ ኣለና ኢልና እንድሕር ንሓሰብ ኣሎና፡ ነፍሲ-ወከፍ ገዛ ነፍሲ-ወከፍ ዜጋ ብቐፅ ዝስተ ማይ ክረክብ ክኸእል ሰለዘለዎ፡ ንዕኡ ዘማልእ እንታይ እንታይ መደባት ኣሎካ . . . እቲ ልምዓት ማይ ዝበሃል መደብ ገዢ እዩ።

ክንደይ ካብኣም ከነተግብር ክኢልና ኣሎና ንዝብል፡ ምናልባት ዕውታት መደባት ተግቢርና ኣሎና ክንብል እንተኸኣልናሲ፡ ኣዝዩ ውሱን ሚእታዊት ጥራይ እዩ ካብቲ ክኸውን ዘለዎ። ገና ከቢድ ስራሓት ዘድልዮም ናይ ልምዓት መደባትና ኣለዉ - ናይ ማይ። እዚኣም ከምዚ ሕጂ ንኣስመራ ማይ ከነቐርብላ ንኸእል ኣሎና እንተደኣ ኮይንና፡ ንኣስመራ ጥራይ ኣይኮነን ማይ ክንቐርብ። ካታይ እውን ማይ ክሰቲ ክኸእል ኣለዎ፡ ኣምሓጀር እውን ማይ ክሰቲ ክኸእል ኣለዎ፡ እምበረሚ እውን ማይ ክሰቲ ክኸእል ኣለዎ፡ ናቐፋ እውን ማይ ክሰቲ ክኸእል ኣለዎ፡ ዓሰብ እውን ማይ ክረክብ ክኸእል ኣለዎ።

ብኸመይ መንገዲ ንኹሎም ተመጢጥካ ከተረኻኸበሎም ትኸእል? መዓስ ከመይ ጌርካ ኢኻ ተተግብርም? ጽሩይ ዝስተ ማይ፡ ልዕሊ ዝስተ ማይ ንጥሪት፡ ንሕርሻ ዝኸውን ማይ እውን ክንቐርብ ክንክእል ኣለና። ምክንያቱ ናይ ሕርሻ ናይ ልምዓት መደባትና እውን ካብኡ ፈሊኻ ዝርእ ኣይኮነን። ሰለዚ፡ ማይ መሰረታዊ ስትራተጂያዊ ቀዳምነት እዩ፤ ምስ ትሕተ-ቅርጺ ማለትዮ። ጸዓት ድሕሪኡ ይመጽእ። ጸዓት ኣብዛ ሃገር የለን። ብናይ ሕርጊጎ ናይ 120 ናይ 80 ሜጋ ዋት ክትዛረብ ሎሚ ዘሕፍር ነገር እዩ። ነቲ ዝነበረና እውን ጸጊንና ይኹን ተኸናኹንና ከነስርሖ ኣይከኣልናን፤ ይትረፍ ክንውስኸሎ። ብዘይ ጸዓት ግን ዝኾነ ነገር ክትገብር ኣይትኸእልን ኢኻ። ናይ ምስናዕ ልምዓት ይኹን፡ ናይ ትሕተ-ቅርጺ ልምዓት - ዝኾነ ነገር ክትገብር ኣይትኸእልን ኢኻ። ሰለዚ፡ እዚ

ሓደ መሰረታዊ ነገር እዩ። ኣብቲ ናይ ትሕተ-ቅርጺ ንብሎ፡ ናይ ጽርግያታት፡ ናይ ማዕርፎ ነፈርቲ፡ ናይ ወደባት ጥራይ ዘይኮነ፡ እተፈላለዩ ማርሳታት፡ ናይ ዓሳ ወይ ናይ ባሕሪ ሃብትና ክንጥቀመሉ እንድሕር ኮይንና፡ ክንደይ ዝኣክል ማርሳታት ኣለና፡ ክንደይ ዝኣክል መዘሓሓሊ፡ ክንደይ ዝኣክል መጎጃጃ፡ ክንደይ ዝኣክል መግፈፊ ዓቕሚ ኣለና? - የለን።

ስለዚ ጸዓት፡ ትሕተ ቅርጺ፡ ማይ ከም ቀዳምነታት ኢልና ንሕዘን ኣለና። ካብዚ ናቦይ ንኸይድ፡ ድሕሪኡ ናብ ሕርሻ ንመጽእ፡ ናይ ሕርሻን ናይ ዓሳን ሃብትና ክሳብ ክንደይ ከነማዕብሎን ከነዕብዮን ንኸእል? ናይ ውሕስነት መግቢ ምርግጋጽ ኣይኮነን እቲ ጉዳይ፣ ውሕስነት መግቢ ዕላማ ኣይኮነን ምእንቲ ርእሱ፣ ክንዮ ውሕስነት መግቢ ክንከይድ ምእንቲ፡ ከነማዕብሎ ዘለና እዩ። ናይ ጥሪት ሃብትና፡ ኣብ ከብቲ፡ ጤለ-በጊዕ፡ ኣግማል፡ እተፈላለዩ ካልእ ናይ ጥሪት ሃብትና እውን ከነሰስኖ ክንክእል ኣለና። ምስ ናይ ሕርሻ መደባትና ዝኸይድዮ፡ ምስ ናይ ማይ ልምዓት መደባትና ዝኸይድዮ፡ ምስ ናይ ትሕተ-ቅርጺ መደባትና እውን ዝኸይድዮ - እንተላይ ኣባይቲ ወሲኽካ ማለት እዩ። እዚኦም ተተደማሚርም ክኸዱ ዘለዎም እዮም።

ኣብ ዕደና ዝጸንሓና ዕድላትን መደባትን፡ ብዘይካ እዚ ናይ ቢሻ ናይ ወርቂ ንብሎ፡ ብሕጂ እዚ ናይ ኮፐር ዝኸይድ ዘሎ፡ ናይ ዛራ ኢልና ንዛረብ፡ ብምልኡ ዘለና ናይ ዕደና መደባት ከምቲ ዝደለናዮ ኣይከደልናን - ኣይማዕበለን። እተወሰነ ፕሮጀክትታት ጥራይ እዩ ተተግቢሩ። እዚውን ምእንቲ ርእሱ ገጅፍ ናይ ልምዓት ቀዳምነትዮ ከይበልና፡ ካብኡ ክውህለል ዝኸእል ኣታዊታት ነቶም ካልኣት ናይ ልምዓት መደባትና ክምውለልና ስለዝኸእል፡ ኣብ ክንዲ እናተለቃሕና ካብዘን ካብትን እናኣኸኸብና ንኸይድ፡ ንዕኡውን ክንጥቀመሉ ምእንቲ፡ ኣሎ ዝበሃል ናይ ማዕድን ጸጋታትና ክንምዝምዞ ክንክእል ኣለና። ምስ ግዜ፡ ኣብ ዝሓጸረ ብዘድምዕ መንገዲ ከኣ ክንጥቀመሉ ክንክእል ኣለና። እንታይ ጌርና? ካብቲ ክንገብሮ እንኸእል ኣዘዩ ንእሽተይ እዩ። ኣብ ናይ ዓሳ ሃብትና ዝገበርናዮ ነገር የለን፡ ብዙሕ ኣይሰለጠናን። ሰለስተ ወደባት ወይ ማርሳታት ክንገብር ኢና፡ ኣብ ዕዲ ኣብ ጢያ ኣብ ገልዓሎ። ኣብኡ እተተኸለ ንኣሽቱ ናይ ኣገልግሎት ማርሳታት ኣሎ ድዩ ሎሚ? - የለን። ክንጥቀመሉ ኣይከኣልናን።

ናትና ዓቕሚ ከነዕብዮ ክንክእል ምእንቲ፡ ካብ 80 ሺሕ ቶን ክሳብ 120 ሺሕ ቶን ዝግመት ዕቕር ሃብቲ ባሕሪ ኣለና እንድሕር ንብል ኮይንና፡ ክሳብዚ ሰዓትዚ ኣብ ዝሓለፈ ሰላሳ ዓመታት 10 ሺሕ ቶን ዝኸውን እውን ክንገፍፍ ኣይከኣልናን። ናይ ምስናዕ ዓቕምናኸ፡ ናይ ምስናዕ ዓቕምና ናይ መወዳእታ ናይ ዕንጋሎ ቍጠባ፡ ካብ ኢድ ናብ ኣፍዮ እምበር፡ ቁጠባ ኣለና ኢልና እውን ክንዛረብ ኣይንኸእልን ኢና። ኣብ ናይ ብሓቂ ቁጠባ ክንሰጋገር እንድሕር

ከይንና፡ አፍራይነትና ከነዕቢ፡ ናይ ልምዓት መደባትና እውን ብግቡእ ከነተግብር ናብ ምስናዕ ክንከይድ ኣለና። ሓጺን፡ ፕላስቲክ፡ ኤለክትሮኒክስ፡ ማካይን፡ ዝተፈላለዩ ካልእ ናይ ምስናዕ መደባትና፡ እንተላይ ናይ ኣግሮ ኢንዱስትሪ መደባትና ከነዕቢ ክንክእል ኣለና። ናይ ዓለባ፡ ናይ ቁርባት፡ ናይ ካልኣት እተፈላለዩ ናይ ሕርሻ ፍርያትና ክብሪ እናወሰኸና፡ ናይ መመስርሒ ዓበይቲ ትካላት ክንፈጥር ክንክእል ኣለና። ሓድሽ ንጅምሮ ዘይኮነ፡ ቀደም ዝጸንሐ እውን እዩ። ዝሞተ ክህደስ ዘለዎ ጥራይ ኣይኮነን፡ ክዓብዩ ዘለዎም ጉዳያት እዮም።

እዚ ናትና ኣብ 12-13 ነጥብታት ዝሰራዕ፡ ጽላት ብጽላት ኢንዱስትሪ ብኢንዱስትሪ ክምላእ ዘለዎ ናይ ግዜ ሰሌዳ ኣለዎ። ኣብ መወዳእታ ኬድካ ኬድካ ግን እንታይ ባጀት ኣለዎ? ካበይ ተምጽኣሉ? ንዕኡ መመወሊ ዝኸውን ዓቕሚ ኣለካ ድዩ? ልዕሊ ናይ ምወላ ጉዳይ ከኣ ናትና ሞያውን ክኢላውን ዓቕምና ማዕረ-ማዕሪኡ ይኸይድ ኣሎ ድዩ? ናይ ትምህርትን ናይ ጥዕናን ኣገልግሎታት መደብና ንገዛእ-ርእሱ ነቲ ናይ ልምዓት መደባትና መሰረታዊ መሓውር ወይ ዓንዲ ሕቕ ስለዝኾነ ንኣታቶምውን እዚኦም እዚኦም ክንገብር ክንክእል ኣለና። ክንደይ ረፈራል ሆስፒታላት ኣለና፡ ክንደይ ክሊኒካት ኣለና፡ ክንደይ ጥዕና ማዕከላት ኣለና፡ ናይ ብሓቂ እንታይ እንታይ ኣገልግሎታት ትገብር - እዚ፡ ኣብዚ ሕጂ ዘለናዮ ኩነታት፡ ሓደ ኢድ ናይ ፕሮግራማትና እዩ።

እቲ ሓደ ከኣ ሃገራዊ ድሕነትና እዩ። ሃገራዊ ድሕነትና ከነረጋግጽ መብዛሕትኡ እዚ ዕንቅፋታት ዘጋጥመና ዘሎ ንደገ ኣይንሓምን ኢና። ደገ ከምድላዩ ኣጀንዳታት ከውጽእ ይኸእል - ዝዕንቅፈና፡ ዝሃስዩና፡ ዕድል ዝኸልኣና፡ ኩሉ ዘገርም ነገር የብሉን። ግን ምስ ከምኡ ናይ ግድን ናይ ልምዓት መደባትና ብግቡእ ከነካይድ እንድሕር ኮይንና፡ ናይ ሃገራዊ ድሕነትና ጉዳይ እውን ኣወንዚፍናዮ ክንከይድ ኣይንኸእልን ኢና። ሃገራዊ ድሕነትና ናይ ብሓቂ ከነውሕሶ ክንክእል ኣለና። ጽቡቕ ሰሪሕና፡ ዝመጹና ብድሆታት መኪትና ኣብ ደሓን ኩነታት ኣለና ኢልና ክንዛረብ ንኸእል ኢና። ግን ዝውንዘፍን ደቂስካ ትሓድረሉን ጉዳይ ኣይኮነን። ስለዚ ክልቲኦም እዚኦቶም ማዕረ ማዕረ ከነካይደም ክንክእል ኣለና። ከምዚ ኣብ ዝሓለፈ 20 -30 ዓመታት ዘጋጠመና፡ ንዕኡም ክንምክቶም ክንክእል ምእንቲ፡ ናይ ሃገራዊ ድሕነትና ውሕስነት ከነወንዘፎ የብልናን። ብዙሓት ምስኡ ዝኣትዉ ዝርዝራት ኣለዉ። ዲፕሎማሲና፡ ናይ ዜና መደባትና፡ ካልኣት እተፈላለዩ መደባትናውን ምስኡ እተኣሳሰሩ እዮም። ጠበንጃ፡ መድፍዕን ታንክን ጥራይ ኣይኮነን። ንገዛእ-ርእሱ ናይ መኸተና ጉዳይ፡ ብዞባ ደረጃ እንገብር፡ ብዓለም ደረጃ እንገብር እውን ምስ

ሃገራዊ ድህነትና ተሳሳቢ ገዢዎች ስለሆኑ፡ አቃሊልና ክንርጃዎች ዘይብልና ጉዳያት እዩ።

ማሕበራዊ አገልግሎታት ከምዚ ዝበልክዎ እዩ። እዚ ግን ተለካዒ ክኸውን ኣለዎ። ኣብ ትሕተ-ቅርጺ፡ ኣብ ጸዓት፡ ኣብ ማይ፡ ኣብ ምስናዕ፡ ኣብ ሕርሻ፡ ኣብ ናይ ዓሳ ሃብቲ፡ ኣብ ካልኦት እተፈላለዩ ንመገጫዎን ንመራኽቢታትን ዝምልከቱ ሓደ-ክልተ ኢልና ዝሰራዕናዮም መደባት ብግዜ ክንልክዎም ክንክእል ምእንቲ፡ ናይ ምወላ ጸገም ጥራይ ኣይኮነን ክመጸና ዘለዎ፡ ናይ ትግባሪኦም ዝርዝራት እውን፡ ሓደ ብሓደ ኣዳቕቕና ክንርኢ ኣለና። እዚ ማለት ከኣ ዋላዚ ሕጂ ኣቕዲመ ክጠቕሶ ዝጸናሕኩ ሽርክነት እውን፡ ሽርክነት ምስ መን ንምስርት፡ ምስ ኣብ ኤውሮጳ ዘለዎ እተፈላለዩ ሃገራትን ትካላትን፡ ኣብ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ማእከላይ ምብራቕ፡ ኣብ ኤሲያ፡ ከመይ ጌርና እቲ ሽርክነት ንምስርት፡ ኣብ መወዳእታ ከኣ ነዞም ዕላማታት እዚኣቶም ከምዝወቕዓልና ክንገብር ኣለና። ኣብ ክወን ዝኾነ ኣክያይዳ ንሰርሕ፡ ብዝተኻእለ መጠን ግን ግዜ ክሓጽረልና፡ ገስጋስና ቅልጣፊ ክውሰኹ፡ ኣድማዕነት ናይቶም ነተግብሮም መገድታት እውን ከነረጋግጽ ስለዘለና፡ እዚኣቶም ምስ ግዜ እናተነጸሩ እናተነጸሩ ዝኾዱ ዘለዉ እዮም።

ትሕተ-ቅርጺ ኢልና ንዛረብ፡ ትሕተ-ቅርጺ፡ እቶም ኣቕዲምና ዝጠቕስናዮም ጥራይ ዘይኮኑ፡ እቶም ካልኦት መስመራት እውን ክገፍሑ ክኸእሉ ኣለዎም። ዋላ ምስዚ ሕጂ ዘጋጥመና ዘሎ ብድህታት ናይ ኢትዮጵያ። ብዓሰብ ናብ ደባይሲማ ኣቲኻ ካብኡ ንንዩው ትኸደሉ መስመር እውን ክህሉ ክኸእል ኣለዎ። እዚ ናትና መደባት ኣብ መወዳእታ፡ ናትና ናይ ገዛእ-ርእስና ደሴት ክንፈጥር ዘይኮነ፡ ምስ ዞባናውን ክለቓቕብ ስለ ዘለዎ፡ ብቐንዱ ናይ ትሕተ-ቅርጺ መደባትና እውን ከነላጋግቦም ክንክእል ኣለና። ኣብ ናይ ጸዓት መደባትና፡ ናይ ሕርጊኅ ኣሎ ክበሃል ኣይከኣልን። እንታይ ተህድስ እንታይ ትውሰኽሉ ጥራይ ዘይኮነ፡ ብኸንደይ ንጅምር፡ ኣብ ክንዲ ረስናዊ ጥራይ ዝኸውን፡ ኣብ ተሓዳሲ - ብንፋስ፡ ብናይ ጸሓይ፡ ክሳብ ጂኦ-ተርማል ናይ ጸዓት መደባትና ክነዕብዮ ክንክእል ኣለና። ዝሓለፈ ኣብኡ ኣይንቕዑዎምን ኢና፤ ኣይሰለጠናን። ኣብ ኢድና ዝጸንሓ እውን ከነሰርሕ ኣይከኣልናን፤ ኢልና ክንዛረብ ንኸእል። ንመጸኢ ክልተ ሰለስተ ዓመታት ግን ክንደይ ሜጋ ኣበይ ኣበይ ክንዝርግሕ ንኸእል? ናቱ ዝርዝራት እንታይ እንታይ ክመስል ይኸእል? ቡብኸባቢኡ ናይ ነፍሲ ወከፍ ከባቢ እንታይ እንታይ ሞጃል ዲዛይን ክንገብር ንኸእል? ከመይ ጌርና ነተግብሮ? ሓዋዊስና ከነሰርሕ እንተኾይንና እንታይ እንታይ ክንገብር ኣለና? ኣብ ወረቐት ክትስእሎ ቀሊል እዩ። ከተተግብሮ ግን እቶም ንዕኡ ዘድልዩ መሰረታውያን ጸጋታት፡ ብፍላይ ኣብ ናይ ሞያውን ናይ ክኢላውን

ዓቕሚ፡ አብ ምወላ፡ አብ ናይ ትግባረ ኣተሓሕዛን ምሕደራን ዘሎ ኩነታት ከነሓይሎ ኢልና ንሰርሕ ኣለና። እቶም እተዓወትናሎም ኣይንንየተሎም ኢና። ንኣኣቶም መመኸነይታ ጌርና'ውን ነቶም ዘይተዓወትናሎም ክንጉልብብ ስለ ዘይብልና፡ ኣተኩሮና ኣብቶም ዘይተዓወትናሎምን ዘይሰለጡናን ኮይኖም፡ ንዕኡም ሰጊርና ኣብ ናይ ብሓቂ ትግባረ ክንከደሉ ንኸእል መደባት ዳርጋቲ መርሓ-ጎደና ንጹር እዩ ዘሎ።

ዓመት-ዓመት ዝግበረሉ ገምጋም ጥራይ ዘይኮነስ፡ አብ መፋርቕ ናይ ዓመት እውን ቀጻሊ ገምጋማት ዝግበረሎም ስለዝኾነ፡ ብኡ መጠን እቲ ክልተ ምስ ሃገራዊ ድሕነትን ምስ ናይ ልምዓት መደባትን ሒዝናዮም ዘለና፡ ኩሉ ግዜ እቲ ቀሊል መልሲ እንታይ እዩ፡ 'እወ ምስ ዘለና ብድሆታት ምስ ጸገማትና ጽቡቕ ኢና ሰሪሕና'፡ ከም ባህሊ ግን ክንኩሰኩሶ የብልናን። ዋላ እቲ ዝሰለጠና እውን ብእኡ ቀሲንና ክንዛነ የብልናን፡ ብድሆታትና መዳርግቲ የብሎምን። ንካልኣት ሃገራትን ህዝብታትን ዘጋጥሙ ዘለዉ ብድሆታት ምሳና ዝዳረጉ ኣይኮኑን። ብመጠን ናይቶም ዘጋጥሙና ዕንቅፋታትን ብድሆታትን መኸተና ዓጻፋ ክኸይድ ስለ ዘለዎ፡ ንዕኡ ዘድልየና ብቐንዱ ኣብዚ እዋንዚ እቲ ዝግበየ ጸገምና ናይ ሰብ ጸጋ እዩ። ብናትና ጸጋ ሰብ ከም ናይ ካልእ ህዝብታት ጸጋ ሰብ መደባት ከነውጽእ ኣይንኸእልን ኢና። ብትምህርቲ፡ ብሞያ፡ ብኸእለት፡ ብተመኩሮ ጸጋ ሰብና ልዕሊ ዝኾነ ካልእ ጸጋ ክሕይል ዘለዎ ስለዝኾነ፡ ዋላ ኣብቲ ናይ ስርዓተ-ትምህርቲ መደባትና፡ ኣብ እተፈላለዩ ናይ ሞያዊ ስልጠናታት መደባትና ምወላ ክንረክብ ንኸእል ዝይክንረክብ ንኸእል። ንዘለና ጸጋታት እውን ከነገግሎን ንፍትን። ኣብ መወዳእታ ግን ምስ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ዝረኣናዮ፡ ብፍላይ ኣብ ጸጋትን ኣብ እተፈላለዩ ካልኣት መደባትን፡ ናይ ሰብ ጸጋና ጸገም ርዱእ ስለዝኾነ፡ ንዕኡ ከየውሓስና ናብ ካልኣት መደባት ክንከይድ ኣይንኸእልን። ስለዚ ቅድሚያ ዝኣገረ ናይ ሰብ ጸጋና ከነሓይሎ እንኸእል መደባት ኣብ ስርዓተ-ትምህርቲ ካብ ቅድመ-ትምህርቲ ክሳብ እቲ ላዕለዎይ ደረጃ ትምህርቲ፡ ምስኡ ዝኸይድ ናይ ሞያ ናይ ምውህላል መደባትና ከነሓይል ኣለና።

እዚኣም ኣብቲ ናይ ልምዓት መደባትና ዝርዝራቶም ኣሎ። ዋላ ኣብዚ ትማሊ ምስ ሚኒስተር ጉዳያት ወጻኢ ቻይና እተዘርበሉ ይኹን ምስ ካልኣት እውን - ምስ ህንዲ ድዩ፡ ምስ ፓኪስታን፡ ምስ ኢንዶኔዥያ ድዩ ምስ ማላዥያ፡ ምስ ኣብ ኤውሮጳ ዘለዎ ሃገራት ንዛረበላ ሓንቲ ወረቐት - ብመሰረት ዘጽናዕናዮም መደባት ዝትግበሩ ናይ ልምዓት ፕሮጀክታት እዮም። እቲ ካልእ ጎድኒ፡ ብዙሕ ዘዛርብ የብሉን። ናይ ሃገራዊ ድሕነት ጉዳይ'ውን ንጹር እዩ። ማዕረ ማዕረኡ ግን ናትና ምሕዝነት፡ ናትና ናይ ምትሕግጋዝ መልክዓት፡ ነቲ እንደልዮ ዕላማታት ከገልግል ምእንቲ፡ ብዓለም ደረጃ፡ ብዞባ ደረጃ ንገብሮም ሽርክነታት

አብ ሓደ ተጠሚሮም ክስርሐሎም ከምዘለዎም ምፍላጥ እዩ። እቲ ዝርዝር ግን ብብእዋኑ ንበይኑ ከም ኣርእስቲ ክዝረበሉ ዘለዎ እዩ።

አብ ማይን ናይ ማይ ልምዓትን ዝበሃል እንታይ እንታይ ገይርና? እንታይ ንሓሰብ ኣለና? እንታይ እዮም ወጺኦም ዘለዉ መደባት? . . . አብ ትሕተ-ቅርጺ ዘይተዓወተ ናይ መንበሪ ኣባይቲ ጸገማት ከመይ ፍታሕ ንረኽበሉ? ነቲ ናይ ጸዓት መደባትና እንታይ ክንገብረሉ ክንክእል ኣለና. . . ዝበሃል: ብቐንዱ ናብቶም ሕጽረታትና ዘተኩረን ንዕኡም ንምፍታሕ ዝሕግዝ መደባትን አብ ምጽፋፍ እዩ እቲ ክንከዶ ዝጸናሕና ጉዕዞ።

ክቡር ፕረዚደንድ አብ መደምደምታ አብ ዝሓለፈ ኣዋርሕ ክተት ከም መድረኻዊ ግድነት ዝብል ኣርእስቲ ሰፊት ሰሚናራት ተካይዱ እዩ። ብኡ መሰረት ዝተግበር መደባት'ውን ከምዘሎ ይፍለጥ። ክተት ንህዝቢ ኤርትራ ሓድሽ'ኳ እንተዘይኮነ ኣብዚ ሓድሽ ዓመት አብ ቅድሚና ዘሎ ብድህታት ብዝምልከት እንታይ ኣመት ትህበና? አብ ውሽጢ ብድህታት ዘሎ ዕድላት ከ?

እወ ሕጂ አብታ ዝሓለፈት ዓመት ዝተገብረ ቃለ መሕትት'ውን ተላዒላ ነይራ። ናይ ክተት መደብ ናታናስ ሓድሽ ኣይኮነን። ማለት እቲ ክተት ግን ዓመት ዓመት ከነሓድሶን ከነኸልዎን ክንክእል ኣለና። ነዞም ኩሎም ክንዛረበሎም ዝጸናሕና መደባት ማለት ናይ ሃገራዊ ድሕነት መደባት ይኹን ናይ ልምዓት መደባትና፡ ቅድሚ ዝኣገረ መሰረታት ኣለዎ። ሕጂ እታ መመሊስና ነኸልዓ መደብ እንታይ እያ፡ ሓደ ህዝቢ ዝመሰረቱ ክኸውን ኣለዎ። ዝኾነ ልምዓት፡ ዝኾነ ናይ ሃገራዊ ድሕነት መደባት መሰረቱ ህዝቢ ክክእል ኣለዎ። ጉልበቱ ከ ንዝብል፡ ጉልበት ዝኾነ ካልእ ጉልበታት ከተምጽእ ትክእል ኢኻ ግን ጉልበት ናይ ህዝቢ እዩ። ንመን ዘርብሕ ከ እንተኢልካ'ውን ንህዝቢ ዘርብሕ ክኸውን ኣለው። እንድሕር ነዚ ምእንቲ ክንገብር ኮይኑ፡ ነዞም ሓደ ብሓደ ኢልና ንዛረበሎም ዘለና፡ ናይ ጠበንጃ ምሓዝን ናይ ምትጻስን ኣይኮነን። ንሱ እቲ ዝቐለለ'ዩ። እቲ ዝዓበየ ግን ናይ ልምዓት መደባትና ከነተግብር እንድሕር ኮይና፡ ሰፊሕ ጎሰንሰ፡ ሰፊሕ ኣወዳድባ ክግበረሉ ክክእል ኣለዎ። ናይ ህዝቢ ሰፊሕ ተሳታፍነት ክህልዎ ኣለዎ። እቲ ክተት ዝበልናዮ ሕጂ ምስዚ አብ ኢትዮጵያ ዘሎ ምዕባላታት፡ አብ ሱዳን ዘሎ፡ አብ ዞባና ዘሎ ኩነታት ዘይኮነ፡ መራብሒ እዩ። ማሊቲፕላየር'ዩ። ናይቲ ህዝቢ ሱታፌ፡ እቲ ዘድምዓሉ ዓውድታት ሓደ ብሓደ ብንጹር ንምባሎም። ንኣወዳድባኡ ዝምልከት ብዘይካቲ ዓቕሚ ዘይብሉ፡ ካልእ ኩሉ ክሳተፈሉ ዘለዎ እዩ ጉዳይ እዩ። ስለዚ፡ ንሕና ከም ናይ ካልእ

ሃገራት፡ ከም ናይ ካልእ ህዝብታት ላግጀሪ የብልናን። ምስ ዘጋጥሙና ዝጸንሑን ከጋጠሙና ዝኸኸሉ ብድሆታትን ናይ ምስራሕ ዓቕምና ከነሓይሎ እንድሕር ኮይና፡ ሰፊሕ ዝርግሐ፡ ሰፊሕ መሰረት፡ ገጅፍ ሓይሊ ዘለዎ ክኸውን ምእንቲ ኣወዳድባና ከነሓይል ክንክእል ኣለና። ሕጂ እቲ ናይ ክተት መደብ ብኸምኡ እዩ። ናይ ክተት መደብና ከተግብር እንድሕር ኮይንና፡ ኣብ ጸጋ ሰብ፡ ኣብ ሞያ፡ ኣብ ክእለት፡ ጥራይ ዘይኮነ ሰፊሕ ሱታፌ ክንገበረሉ ክኸኸል ኣለዎ። ናይ ማይ፡ ናይ ልምዓት መደባትና ኢልና ክንዛረብ እንድሕር ኮይና፡ ብዶዘር፡ ብግሬደር፡ ብዓባይቲ ማሽነሪ ዝስራሕ እቲ ዝውሓደ እዩ፡ ብዓረብያን ብባዴላን ኣፍራዛን ዝስራሕ እቲ ዝበዝሕዮ። ህዝቢ ብምልኡ ከመይ ጌሩ ኣብቲ መደባት ይሳተፍዮ ክኸውን ዘለዎ። እዚ ከኣ፡ ቀዳማይ ነገር ንቕሓቱ ላዕሊ ክኸውን ክኸኸል ኣለዎ። እዚ ሕጂ ናይ ሓምላይ ወይ ግሪኒን ዝበሃል ዘሎ መደባት፡ እዚ ኩሉ ገማግምና ማለት ካብ ራስ ቁሳር ክሳብ ራስ ዱሜራ ዘሎ ብውሑዱ 20 ወይ 30 ሚልዮን ዝኸውን ገረብ ክንተኸለሉ ኣለና ኢልና፡ ብክለሳ-ሓሳብ ወይ ብድሌት ንዛረብ እዎ፡ ነዚ ግን ከመይ ጌርካ ትተኸሎ? ኣበይ ኣበይ ትተኸሎ? ንዕኡ ዝኸውን ማይ ኣለካ? ክሊማ ኸ ኣለካ? እንታይ እንታይ ዝተፈላለዩ ዓይነት ኣዘርእቲ ኸ ትጥቀም? ኣብ ነንበይኖም ከባቢታት ናይ ሃገር ከመይ ከመይ ዝኣመሰለ መደባት ተተግብር? ስለዚ፡ ቅድም ማይ ስለዝኾነ፡ ቅድሚ ናይ ምግራብን ናይ ሕርሻ ናይ ልምዓት መደባትን፡ ቅድሚ ናይ ጥሪት ናይ ልምዓት መደባትን ኢልና ምዝራብና፡ ማይና ብግቡእ ክንጥቀመሉ ምእንቲ፡ መካይን ኣብ ዘይኣትውኡ፡ ጽርግያ ኣብ ዘይብሉ፡ ሰብ ብኣፍራዛን ብባዴላን ክሰርሓሉ ዝኸኸል መደባት ክኣቱ ክኸኸል ኣለዎ። ነዚ መግቢ ንስራሕ ድዩ ካልእ ዝተፈላለዩ ናይ ሞሳ መልክዓት ክህልወካ ይኸኸል ይኸውን፡ ግና ሰፊሕ ናይ ህዝቢ ተሳትፎ ዘይብሉ ናይ ማይ ልምዓት መደብ ክህሉ ኣይክእልን እዩ። ናይ ትሕቲ ቅርጺ ብተመሳሳሊ። ምናልባት ፍሉይ ሞያ፡ ፍሉይ ክእለት፡ ፍሉይ ናይ ማሽነርን መሳርሕን የድልዩካ ይኸውን። ነዚ ሕጂ ዓውዲ ብዓውዲ ከተብሎ ትኸኸል፡ የግዳ ኣብዚ እዋንዚ ንቕሓትና ብዛዕባ ክተት ኣብ ዝለዓለ ደረጃ ከነደይዦ ክንክእል ኣለና። ኣብ ከባቢና ዘሎ ዘይርግኣትን ዝገጥመና ዘሎ ናይ ሃገር ሃገራዊ ድሕነት ብድሆታትን ዘይኮነ፡ እቶም ናይ ልምዓት መደባትና ንገዛእ ርእሶም ኣድማዕነት ክህልዎን ክኸኸል እንድሕር ድኣ ኮይኑ፡ ሰፊሕ ውዳብ ክህሉ ክኸኸል ኣለዎ። ነዚ፡ ሰለስተ ናይ ልምዓት ዞባታት ኣለና፡ ንሳቶም ከኣ ምዕራብ፡ ማእከል ከበሳታት፡ ምብራቓዊ ገማግም እንብሎም እዮም። እዚኦም ሰለስቲኦም ናይ ልምዓት ዞባታት እዮም። ኣብ ነፍሲ ወከፍ ዞባ ዝትግበር፡ ኣብ ውሽጢ እቶም 12 ወይ 13 ዓውድታት፡ ሓደ፡ ክልተ፡ ሰለስተ ኣሎ፡ ናይ ጸዓት መደብ ኣሎ፡ ናይ ማይ ናይ ልምዓት መደብ ኣሎ፡ ናይ ትሕቲ ቅርጺ መደብውን ዓባይቲ ጽርግያታት ጥራይ ዘይኮነ፡ መገብቲ ጽርግያታት ኣሎ፡ ናይ ምስናዕ መደባት

አሎ፡ ናይ ሕርሻ ናይ ልምዓት መደባት ብዝተፈላለዩ አሎ፡ ናይ ጥሪት ናይ ልምዓት መደባት አሎ። ኣብዞም ሰለስተ ናይ ልምዓት ዞባታት እዚአቶም፡ ህዝቢ ብዝሰፍሐ ዝሳተፎ መደባት እዚአም እዚአም እዮም እናተባህሉ፡ ብቦታ፡ ብግዜ፡ ብንጥፈት ዝግለጹ ክኾኑ ክክእሉ አለዎም። ብኸምኡ መጠን ሕጂ፡ ገጂፍ ሱታፌ ናይ ህዝቢ ክህሉ አለዎ፡ ዋላ እቲ ዝውሓደ ዓቕሚ አለዎ እትብሎ'ውን ኣብቲ ስራሕ ከምዝሳተፍ ክትገብር ክትክእል አለካ። ሕጂ ንቕሓት ሓፍ ተብል፡ ኣብ መወዳእታ፡ ኣድማዕነት ከተረጋግጽ ምእንቲ ኣወዳድባኻ ከተሓይል አለካ። እንተዘይኮነ፡ ትንክፍ ግድፍ ክኸውን የብሉን፡ ኣጋጣሚታት ጌርካ ንማለቱ ኣብ ተሌቪዥን ኣብ ስእሊ ዝርኣ ኣግራብ ጥራይ ክትተክል የብልካን። ቀጻልነቱ ከተውሕሰሉ ክትክእል አለካ። እዚ ሕጂ፡ እናተሞህለለ እናተሞህለለ፡ ካብዚ ናይ ሳብሲስተንስ ወይ ናይ ዕንጋሎ ቁጠባ እንብሎ ካብኡ ክንወጽእ ክንክእል አለና። ኣብ ማኒፋክቸሪን፡ ኣብ ምስናዕ፡ ኣብ ዘድምዕ ኣፍራይነት ክፈጥረልና ዝክእል ዓውድታት ክንሰጋገር ክንክእል ስለዘለና፡ እቲ ናይ ክተት መደባትና ካብ ናይ ዝሓለፉ ዓመታት ብዝያዓ ሎሚን ጽባሕን፡ ኣብዚ ዝመጽእ ዘሎ ክልተ ዓመታት ብሓይሊ ክንሰርሐሉ አለና። ንዕኡ ዘድሊ ኣወዳድባ ብመንገዲ ናይ ህዝባዊ ሰራዊት ኣወዳድባ ዲዩ፡ ብመንገዲ ብዝተፈላለዩ ምሕደራታት ኣብ ነንባይነት ከባቢታት፡ ዓድታት፡ ኣብ ንኡስ ዞባታት፡ ኣብ ዞባታት ዘሎ ድዩ እቲ ኣወዳድባ ከሓይል ክክእል አለዎ። ነዚ፡ ዘድሊ ናይ ማሽነሪ፡ ናይ ኤኩፕመንት ደገፍ ክግበረሉ አለዎ፡ ናይ ማተርያል ደገፍ፡ ናይ ነዳዲ ወጻኢታትና'ውን እናዓረገ ይኸይድ፡ ዝተፈላለዩ ካልኣት ነዞም መደባት እዚአቶ ዘተግብሩ ጸጋታት ከነጎሳጎሱ'ውን ስራሕ የድልዮ እዩ። እዚ ደሚርካ ደማሚርካ ግን፡ ነዞን ሰለስተ መሰረታውያን ጉዳያት'ዩ ዝሓቕፍ ማለት ህዝቢ ዝመሰረቱ፡ ህዝቢ ዝገልበቱ ንህዝቢ ዘርብሕ መደባት ክኸውን ምእንቲ፡ ሰፊሕ ናይ ህዝቢ ሱታፌ ክህሉ አለዎ። ነዚ ከኣ ውዳብ የድሊ፡ ውዳብ ዘይብሉ ኣብኡ ከሎ ናይ ምጥዕዓም ዘረባ ኮይኑ ክተርፍ ስለ ዘይብሉ፡ እቲ ናይ ክተት መደባትና ናብኡ ዘተኩረ እዩ። ናይ ምክልኻል ዓቕምና ብዙሕ ዘሰክፍ የብልናን። ሰብ ብዙሕ ነናቱ ግምታት ከምጽእ ይክእል'ዩ፡ ግን ንሕና ኣብ ሃገራዊ ድሕነትና ዓቢ ኣስኮላ ዝተማሃርናዮ፡ ታሪኽ ዝማሃረና ነገር እንድሕር ኣሎ ኮይኑ ንዕኡ ንምውሓስ ኣየጸግመናን እዩ። ከምዚ ትማሊ፡ ከምዚ ኮይኖም፡ የለውን፡ ደኽኖም፡ ኣቢሎም፡ ዝበሃል ዝነበረ፡ እንታይ ስኢንና፡ ዝሰኣንናዮ የብልናን። ናብኡ ዝያዓ ኣድሂብና ንዕኡ ከም ቀዳምነት ሰሪዕና እቲ ካልእ ኣብ ካልኣይ ሳልሳይ ደረጃ ንሰርዓሉ ምክንያት የብልናን። ከድሊ ከሎ ኣሎ፡ እቲ ብድሆታት ናይ ሃገራዊ ድሕነትና እናኸበደ እንድሕር ከይዱ፡ ክንምክቶ ንክእል ኢና፡ ንዕኡ ዘፍርሐና ነገር የለን። ንዕኡ ከየወንዘፍና ግን ኣዛኒቕና፡ ናይ ልምዓት መደባትና ምስቲ ናይ ሃገራዊ ድሕነት ቀዳምነታትና ሰሪዕና ኣዛሚድና ንሰርሓሉ።

ክቡር ፕረዚደንት አብ መደምደምታ ቃለ-መጠይቅና፡ ካብ ዝሓለፉ አዋርሕ ጀሚሩ ክተት ከም መድረኻዊ ግድነት ብዝብል ኣርእሱቲ ሰፊሕ ሰሚናራት ይካየድ ኣሎ። ብኣኡ መሰረት ዝትግበር መደባትውን ከምዘሎ ይፍለጥ። ኣብዚ ሓድሽ ዓመት ኣብ ቅድሚና ዘሎ ብድህታት ብዝምልከት እንታይ ኣመት ትህበና? ኣብ ውሽጢ ብድህታት ብዛዕባ ዘሎ ዕድላትኩ?

ኣብታ ዝሓለፈት ዓመት ኣብ ዝተገብረ ቃለ-መጠይቅ እውን ተላሚላ ነይራ እያ እዚኣ። ናትና ናይ ክተት መደብ ሓድሽ ነገር ኣይኮነን፡ እቲ ክተት ግን ዓመት ዓመት ከነሓድሶን ክንኩልዎን ክንክእል ኣሎና። ነዞም ኩሎም ክንዛረበሎም ዝጸናሕና መደባት - ማለት ናይ ሃገራዊ ድሕነት መደባት ይኹን ናይ ልምዓት መደባትና፡ ቅድሚ ዝኣገረ መሰረታት ኣለዎ። ሕጂ እታ መመሊስና እንኩልዎ መደብ እንታይ እያ - ሓደ፡ ህዝቢ ዝመሰረቱ ክኸውን ኣለዎ። ዝኾነ ልምዓት፡ ዝኾነ ናይ ሃገራዊ ድሕነት መደባት መሰረቱ ህዝቢ ክኸውን ክኸእል ኣለዎ። ጉልበት ንዝብል፡ ጉልበት ዝኾነ ካልእ ጉልበታት ከተምጽእ ትኸእል ኢኻ፡ ግን ጉልበት ናይ ህዝቢ እዩ። ንመን ዘርብሕ እንተደኣ ተባሂሉ እውን ንህዝቢ ዘርብሕ ክኸውን ኣለዎ።

እዚ ክንገብር እንተ ኩይንና፡ ነዞም ሓደ ብሓደ ንዛረበሎም ዘለና፡ ናይ ጠበንጃ ምሓዝን ናይ ምትጻስን ጉዳይ ኣይኮነን፡ ንሱ እቲ ዝቐለለ እዩ። እቲ ዝዓበየ ናይ ልምዓት መደባት ስለዝኹን፡ ንዓኡ ከነተግብር እንድሕር ኮይና፡ ሰፊሕ ጎብኝብ፡ ሰፊሕ ኣወዳድባ ክግበረሉ ክኸእል ኣለዎ። ናይ ህዝቢ ሰፊሕ ተሳታፍነት ክህልዎ ኣለዎ። እቲ ክተት ዝበልናዮ ሕጂ ምስዚ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ምዕባለታት፡ ኣብ ሱዳን ዘሎ፡ ኣብ ዞባና ዘሎ ኩነታት ዘይኮነ፡ መራብሒ እዩ፡ ማልቲፕላይር እዩ። ናይ ህዝቢ ሱታፌ፡ እቲ ዘድምዓሉ ዓውድታት ሓደ ብሓደ ብንጹር ክሰፍር ኣለዎ። ንኣወዳድባኡ ዝምልከት ብዘይካቲ ዓቕሚ ዘይብሉ፡ ካልእ ኩሉ ክሳተፈሉ ዘለዎ ጉዳይ እዩ።

ንሕና ከም ናይ ካልእ ሃገራት፡ ከም ናይ ካልእ ህዝብታት ላግዢሪ ዩብልናን። ምስ ከጋጥሙና ዝጸንሑን ከጋጥሙና ዝኸእሉን ብድህታት ናይ ምስራሕ ዓቕምና ከነሓይሎ እንድሕር ኮይና፡ ሰፊሕ ዝርጋሐ፡ ሰፊሕ መሰረት፡ ዝዚፍ ሓይሊ ዘለዎ ክኸውን ምእንቲ - ኣወዳድባና ከነሓይል ክንክእል ኣለና። እቲ ናይ ክተት መደብ እምበኣር ብኸምኡ እዩ። ናይ ክተት መደብና ከነተግብር እንድሕር ኮይንና፡ ኣብ ጸጋ ሰብ፡ ኣብ ሞያ፡ ኣብ ክእለት ጥራይ ዘይኮነ፡ ሰፊሕ ሱታፌ ክግበረሉ ክኸእል ኣለዎ። ናይ ማይ፡ ናይ ልምዓት መደባትና ኢልና ክንዛረብ እንድሕር ኮይና፡ እቲ ብዶዘር፡ ብግሬደር፡ ብዓበይቲ ማሽነሪ ዝስራሕ ዘሎ እቲ ዝውሓደ እዩ። ብዓረብያን ብባዴላን ኣፍራዛን ዝስራሕ እቲ ዝበዝሕ

እዩ። ህዝቢ ብምልኡ ከመይ ገይሩ ኣብ'ቲ መደባት ይሳተፍዩ ክኸውን ዘለዎ። እዚ ከኣ፡ ቀዳማይ ነገር ንቕሓቱ ላዕሊ ክኸውን ክኸእል ኣለዎ።

እዚ ሕጂ ናይ ሓምላይ ዝበሃል ዘሎ መደባት፡ እዚ ኩሉ ገማግምና - ማለት ካብ ራስ ቁሳር ክሳብ ራስ ዱሜራ ዘሎ፡ ብውሑዱ 20 ወይ 30 ሚልዮን ዝኸውን ገረብ ክንተኸለሉ ኣሎና ኢልና፡ ብክለሳ-ሓሳብ ወይ ብድሌት እንተደኣ ንዛረብ ኣሎና - ነዚ ከመይ ገይርካ ትተኸሎ? ኣበይ ኣበይ ትተኸሎ? ንዕኡ ዝኸውን ማይ፡ ክለማ ኣለካ ድዩ? እንታይ እንታይ ዝተፈላለዩ ዓይነት ኣዝርእቲ ትጥቀም? ኣብ ነንበይናም ከባቢታት ናይ ሃገር ከመይ ከመይ ዝኣመሰለ መደባት ተተግብር? ዝብል ከኣ ክምለስ ክኸእል ኣለዎ።

ሰለዚ፡ ቅድም ማይ ሰለዝኾነ፡ ቅድሚ ናይ ምግራብን ናይ ሕርሻ ናይ ልምዓት መደባትን፡ ቅድሚ ናይ ጥሪት ናይ ልምዓት መደባትን ምዝራብና፡ ማይና ብግቡእ ክንጥቀመሉ ምእንቲ፡ መካይን ኣብ ዘይኣትዎኦ፡ ጽርግያ ኣብ ዘይብሉ፡ ሰብ ብኣፍራዛን ብባዴላን ክሰርሓሉ ዝኸእል መደባት ክኣቱ ክኸእል ኣለዎ። ነዚ፡ መግቢ ንሰራሕ ድዩ ካልእ ዝተፈላለዩ ናይ ሞሳ መልክዓት ክህልወካ ይኸእል ይኸውን፡ ግና ሰፊሕ ናይ ህዝቢ ተሳትፎ ዘይብሉ ናይ ማይ ልምዓት መደብ ክህሉ ኣይክእልን እዩ። ናይ ትሕተ-ቅርጺ ብተመሳሳሊ፡ ምናልባት ፍሉይ ሞያ፡ ፍሉይ ክእለት፡ ፍሉይ ናይ ማሽነርን መሳርሕን የድልዩካ ይኸውን። ነዚ ሕጂ ዓውዲ ብዓውዲ ከተነጽሮ የድሊ፡ የግዳስ ኣብዚ እዋንዚ ንቕሓትና ብዛዕባ ክተት ኣብ ዝለዓለ ደረጃ ከነደይዦ ክንክእል ኣሎና። ኣብ ከባቢና ዘሎ ዘይርግኣትን ዝገጥመና ዘሎ ናይ ሃገራዊ ድሕነት ብድሆታትን ዘይኮነ፡ እቶም ናይ ልምዓት መደባትና ንገዛእ ርእሶም ኣድማዕነት ክህልዎም ክኸእል እንተድኣ ኮይኑ፡ ሰፊሕ ውዳብ ክህሉ ክኸእል ኣለዎ።

ሰለስተ ናይ ልምዓት ዞባታት ኣለና፡ ምዕራብ፡ ማእከል ከበሳታት፡ ምብራቓዊ ገማግም እንብሎም እዮም። እዚኦም ሰለስቲኦም፡ ናይ ልምዓት ዞባታት እዮም። ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ዞባ ዝትግበር ዝተፈላለዩ መደባት ድማ፡ ሓደ፡ ክልተ፡ ሰለስተ እንበልካ ኣሎ - ናይ ጽዓት መደብ ኣሎ፡ ናይ ማይ ናይ ልምዓት መደብ ኣሎ፡ ናይ ትሕተ-ቅርጺ መደብ'ውን ዓበይቲ ጽርግያታት ጥራይ ዘይኮነ፡ መገብቲ ጽርግያታት ኣሎ፡ ናይ ምስናዕ መደባት ኣሎ፡ ናይ ሕርሻ ናይ ልምዓት መደባት ብዝተፈላለዩ ኣሎ፡ ናይ ጥሪት ናይ ልምዓት መደባት ኣሎ። ኣብ'ዞም ሰለስተ ናይ ልምዓት ዞባታት እዚኦም እዮም፡ ህዝቢ ብዝሰፍሖ ዝሳተፎ፡ እቶም መደባት እዚኦም እዚኦም እዮም እናተባህሉ፡ ብቦታ፡ ብግዜ፡ ብንጥፈት ዝግለጹ ክኾኑ ክኸእሉ ኣለዎም። ብኸምኡ መጠን ገዚፍ ናይ ህዝቢ ሱታፌ ክህሉ ኣለዎ፡ ዋላ እቲ ዝውሓደ ዓቕሚ ኣለዎ እትብሎ'ውን ኣብቲ ስራሕ ከምዝሳተፍ ክትገብር ክትክእል ኣለካ።

ብመሰረቱ ንቕሓት ህዝቢ ሓፍ ተብል - ኣብ መወዳእታ፡ ኣድማዕነት ከተረጋግጽ ምእንቲ፡ ኣወዳድባኻ ተሓይል። እንተዘይኮነ፡ ትንክፍ ግድፍ ክኸውን የብሉን። ኣጋጣሚታት ገይርካ ንማለቱ ኣብ ተሌቪዥን ኣብ ስእሊ ዝርአ ኣግራብ ጥራይ ክትተክል የብልካን። ቀጻልነቱ ከተውሕስ ክትክእል ኣለካ። እዚ ሕጂ፡ እናተዋህለለ እናተዋህለለ፡ ካብ'ዚ ናይ ዕንጋሎ ቁጠባ እንብሎ ካብኡ ክንወጽእ ክንክእል ኣለና። ኣብ ምስናዕ፡ ኣብ ዘድምዕ ኣፍራይነት ክፈጥረልና ዝኸእል ዓውድታት ክንሰጋገር ክንክእል ስለዘለና፡ እቲ ናይ ክተት መደባትና ካብ ናይ ዝሓለፉ ዓመታት ብዝያዳ ሎሚን ጽባሕን፡ ኣብ'ዚ ዝመጽእ ዘሎ ክልተ ዓመታት ብሓይሊ ክንሰርሐሉ ኣሎና። ንዕኡ ዘድሊ ኣወዳድባ ብመንገዲ ናይ ህዝባዊ ሰራዊት ኣወዳድባ ድዩ፡ ብመንገዲ ዝተፈላለዩ ምሕደራት ኣብ ነንበይኑ ከባቢታት፡ ዓድታት፡ ኣብ ንኡሳን ዞባታት ድዩ ኣብ ዞባታት፡ እቲ ኣወዳድባ ክሕይል ክኸእል ኣለዎ።

ነዚ ከኣ፡ ዘድሊ ናይ ማሽነሪ ደገፍ ክግበረሉ ኣለዎ፡ ናይ ማተርያል ደገፍ፡ ናይ ነዳዲ፡ ዝተፈላለዩ ካልኣት ነዞም መደባት እዚኣቶም ዘተግብሩ ጸጋታት ከነገቡሳጉስ እውን ስራሕ የድልዮ እዩ። እዚ ደሚርካ ደማሚርካ፡ ነዘን ሰለስተ መሰረታውያን ጉዳያትዮ ዝሓቀሩ፡ ማለት ህዝቢ ዝመሰረቱ፡ ህዝቢ ዝጉልበቱ ንህዝቢ ዘርብሕ መደባት ክኸውን ምእንቲ፡ ሰፊሕ ናይ ህዝቢ ሱታፌ ክህሉ ኣለዎ። ነዚ እምበኣር፡ ውዳበ የድሊ - ውዳበ ዘይብሉ ኣብኡ እንከሎ ናይ ምጥዕዓም ዘረባ ኮይኑ ክተርፍ ስለዘይብሉ። እቲ ናይ ክተት መደባትና ናብኡ ዘተኩረ እዩ።

ናይ ምክልኻል ዓቕምና ብዙሕ ዘሰክፍ የብልናን። ሰብ ብዙሕ ነናቱ ግምታት ከምጽእ ይኸእል እዩ፡ ግን ንሕና ኣብ ሃገራዊ ድሕነትና ዓቢ ኣስኳላ ዝተማሃርናዮ፡ ታሪኽ ዝማሃረና ነገር እንተድኣ ኣሎ፡ ንዓኡ ንምውሓስ ኣየጸግመናን እዩ። ከምዚ ትማሊ፡ ከምዚ ኮይኖም፡ የለውን፡ ደኻዎም. . . ዝበሃል ዝነበረ ኣይኩንናን። እንታይ ስኢንና፡ ዝሰኣንናዮ የብልናንናብኡ ዝያዳ ኣድሂብና፡ ንዓኡ ከም ቀዳምነት ሰሪዕና፡ እቲ ካልእ ኣብ ካልኣይ ሳልሳይ ደረጃ ንሰርዓሉ ምክንያት ግን የብልናን።

ከድሊ እንከሎ ኣሎ። ብድህታት ሃገራዊ ድሕነትና እናኸበደ እንድሕር ከይዱ፡ ክንምክቶ ንኸእል ኢና። ዘፍርሐና ነገር የለን። ንዓኡ ከዩወንዘፍና ግን፡ ኣዛኒቕና ናይ ልምዓት መደባትና ምስቲ ናይ ሃገራዊ ድሕነት ቀዳምነታትና ሰሪዕና ንሰርሓሉ።

ክቡር ፕረዚደንት - የቕንዩልና!!